

Demografický vývoj obyvatel Zlínského kraje a jeho vliv na veřejné rozpočty

Bc. Patrik Krkoška

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Patrik Krkoška**
Osobní číslo: **M13699**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná správa a regionální rozvoj**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Demografický vývoj obyvatel Zlínského kraje
a jeho vliv na veřejné rozpočty**

Zásady pro vypracování:

Úvod

Definujte cíle práce a použité metody zpracování práce.

I. Teoretická část

- Definujte základní pojmy oblasti sociálně demografického vývoje a představte příslušnou legislativu.
- Proveďte rešerši odborné literatury týkající se dané problematiky.

II. Praktická část

- Zpracujte socioekonomickou a demografickou analýzu Zlínského kraje a predikci stavu do budoucna.
- Na základě výsledků socioekonomické a demografické analýzy určete dopady vlivu demografického vývoje obyvatel na veřejné rozpočty.
- Navrhněte opatření pro snížení dopadů predikovaného demografického vývoje na veřejné rozpočty.

Závěr

Rozsah diplomové práce: **cca 70**
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

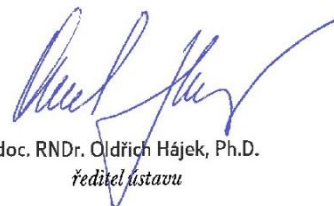
KALIBOVÁ, Květa, Zdeněk PAVLÍK a Alena VODÁKOVÁ. Demografie (nejen) pro demografy. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, 241 s. ISBN 978-80-7419-012-4.
KOSCHIN, Felix. Demografie poprvé. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2005, 122 s. ISBN 80-245-0859-1.
POSTON, L. Dudley a Michael MICKLIN. Handbook of Population. 1st ed. New York: Springer Press & Business Media, 2006, 918 p. ISBN 978-0387-25702-0.
SHOVEN, B. John. Demography and the Economy. 1st ed. Chicago: the National Bureau of Economic, 2011, 431 p. ISBN 978-0-226-75472-7.
ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. Prognostické metody a jejich aplikace. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, 197 s. ISBN 978-80-7179-174-4.

Vedoucí diplomové práce: **doc. RNDr. Oldřich Hájek, Ph.D.**
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
Datum zadání diplomové práce: **16. února 2015**
Termín odevzdání diplomové práce: **27. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 16. února 2015

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkanka

doc. RNDr. Oldřich Hájek, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen na elektronickém nosiči v příruční knihovně Fakulty managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové/bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

1. že jsem na diplomové/bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
2. že odevzdaná verze diplomové/bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně 23.4.2015

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Tato diplomová práce pojednává o demografickém vývoji obyvatelstva ve Zlínském kraji a jeho vlivu na veřejné rozpočty, konkrétně v oblasti financování sociálních služeb. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se věnuje vymezení pojmu demografie a fenoménu stárnutí jako současnému aktuálnímu tématu k řešení v oblasti veřejných rozpočtů. Praktická část pojednává o socioekonomické situaci a o demografické predikci stavu obyvatelstva Zlínského kraje. Na základě výsledků demografické analýzy určuje praktická část dopady vlivu demografického vývoje na financování sociálních služeb ve Zlínském kraji. Na konci práce jsou navržena vhodná opatření zmírňující dopady predikovaného demografického vývoje na veřejné rozpočty v oblasti sociálních služeb.

Klíčová slova: demografický vývoj, obyvatelstvo, predikce, senioři, sociální služby, stárnutí, veřejné rozpočty.

ABSTRACT

This diploma thesis is about demographic trends of population in the Zlín Region and influence on public budgets, particularly in the area of social services funding. The work is divided into theoretical and practical part. The theoretical part gives the definition of demography and this part is about aging phenomenon as the current topic to solutions in public budgets. The practical part is focused on the socio-economic situation and demographic prediction of the population of the Zlín Region. Based on the results of demographic analysis specifies the practical part of the impacts of demographic trends on the financing of social services in the Zlín region. At the end of the work are proposed appropriate measures to mitigate the effects of the predicted demographic development on public budgets in social services.

Keywords: demographic development, population, prediction, seniors, social services, aging, public budgets.

Rád bych poděkoval panu doc. RNDr. Oldřichu Hájkovi, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce za jeho odborné vedení, cenné připomínky, podněty a pomoc při tvorbě diplomové práce.

Rovněž děkuji paní Mgr. Heleně Zbrankové za poskytnutí informací, materiálů a cenných rad v oblasti problematiky sociálních služeb na území Zlínského kraje.

OBSAH

ÚVOD	9
CÍLE A METODY ZPRACOVÁNÍ PRÁCE	10
I TEORETICKÁ ČÁST	14
1 DEMOGRAFIE JAKO VĚDNÍ OBOR	15
1.1 POJEM DEMOGRAFIE.....	15
1.2 DEMOGRAFIE A SOCIOLOGIE.....	15
1.3 STÁRNUTÍ POPULACE A VLIV NA VEŘEJNÉ FINANCE.....	16
1.4 STÁRNUTÍ POPULACE A SOCIÁLNÍ SLUŽBY.....	19
1.5 SOCIÁLNĚ DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ A PŘEHLED VYBRANÝCH POJMŮ.....	20
1.5.1 Obyvatelstvo.....	20
1.5.2 Index stáří.....	22
1.5.3 Porodnost, úmrtnost.....	22
1.5.4 Sňatečnost, rozvodovost.....	23
1.5.5 Migrace.....	24
1.5.6 Populační prognóza.....	24
1.5.7 Nezaměstnanost.....	24
1.5.8 Zaměstnanost.....	25
2 LITERÁRNÍ REŠERŠE A PŘEDSTAVENÍ PŘÍSLUŠNÉ LEGISLATIVY	26
2.1 REŠERŠE ODBORNÉ LITERATURY.....	26
2.2 PŘEDSTAVENÍ PŘÍSLUŠNÉ LEGISLATIVY.....	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
3 SOCIOEKONOMICKÁ ANALÝZA ZLÍNSKÉHO KRAJE SE ZAMĚŘENÍM NA DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ OBYVATEL	34
3.1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA ZLÍNSKÉHO KRAJE.....	34
3.2 GEOGRAFIE.....	34
3.3 DEMOGRAFIE.....	35
3.3.1 Vývoj počtu obyvatel.....	35
3.3.2 Struktura obyvatelstva, věková pyramida a index stáří.....	36
3.3.3 Natalita, mortalita.....	38
3.3.4 Migrace obyvatelstva.....	39
3.3.5 Sňatečnost a rozvodovost.....	40
3.4 PROGNÓZA VÝVOJE OBYVATELSTVA.....	41
3.4.1 Výstupy prognózy.....	43
3.5 VÝVOJ SOCIÁLNÍCH DÁVEK.....	44
3.6 ZAMĚSTNANOST A NEZAMĚSTNANOST.....	45
3.7 HOSPODÁŘSTVÍ.....	47
3.7.1 Průmysl.....	47
3.7.2 Zemědělství.....	48
3.7.3 Služby.....	48

3.8	BYDLENÍ	49
3.9	VEŘEJNÁ ZAŘÍZENÍ.....	50
3.9.1	Školství.....	50
3.9.2	Zdravotnictví	51
3.9.3	Sociální služby	52
3.9.4	Kultura a cestovní ruch	53
3.9.5	Sport	53
3.10	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	54
3.10.1	Odpadové hospodářství	54
3.10.2	Ovzduší	55
3.11	TECHNICKÁ INFRASTRUKTURA.....	57
3.11.1	Doprava	57
3.11.2	Elektrická energie a plyn.....	58
3.11.3	Vodovodní a kanalizační síť	58
3.12	HOSPODAŘENÍ.....	59
3.12.1	Příjmy a výdaje	60
4	SWOT ANALÝZA	62
5	DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ OBYVATELSTVA A JEHO VLIV NA FINANCOVÁNÍ POBYTOVÝCH SOCIÁLNÍCH SLUŽEB VE ZLÍNSKÉM KRAJI	66
5.1	FINANCOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB.....	66
5.2	DOMOVY PRO SENIORY V SÍTI SOCIÁLNÍCH SLUŽEB ZLÍNSKÉHO KRAJE	69
5.3	VLIV STÁRNUTÍ POPULACE NA FINANCOVÁNÍ DOMOVŮ PRO SENIORY ZLÍNSKÉHO KRAJE	72
6	OPATŘENÍ SNIŽUJÍCÍ DOPADY STÁRNUTÍ POPULACE NA VEŘEJNÉ ROZPOČTY V OBLASTI SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	75
6.1	AMBULANTNÍ SOCIÁLNÍ SLUŽBA PRO SENIORY – DENNÍ STACIONÁŘ	76
6.2	TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ SLUŽBA PRO SENIORY – PEČOVATELSKÁ SLUŽBA	77
6.3	TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ SLUŽBA PRO SENIORY – ODLEHČOVACÍ SLUŽBA	79
6.4	POBYTOVÁ SOCIÁLNÍ SLUŽBA PRO SENIORY – ODLEHČOVACÍ SLUŽBA	80
	ZÁVĚR	82
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	84
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	93
	SEZNAM GRAFŮ	94
	SEZNAM TABULEK.....	95
	SEZNAM PŘÍLOH.....	96

ÚVOD

Dnešní svět jednadvacátého století se proti předcházejícímu století (a že to není tak dávno) v mnohém liší a prochází změnami. Tyto změny se prolínají mnohými oblastmi, přes medicínu, nové moderní technologie, školství, kulturu, ekonomiku, obyvatelstvo... Jednoduše svět jde kupředu (i když termín „kupředu“ nemusí vždy znamenat nutný pokrok a je třeba ho brát s rezervou) a lze zaznamenat určitý vývoj, který se týká nejenom prostředí, ve kterém my lidé žijeme a které obýváme, ale týká se i nás lidí jako obyvatel samotných. Mění se lidské, ekonomické, politické, sociální hodnoty, jistoty, smýšlení lidí a rovněž počet a struktura těchto lidí, jež určité vymezené území obývají a vytvářejí zde právě zmiňované hodnoty, jistoty a určitou ideu podstaty lidského bytí. Pro zpracování této diplomové práce jsem si zvolil ono určité vymezené území, a to území Zlínského kraje, ze kterého nepocházím, ve kterém jsem se nenarodil, ale v posledních letech mého života je mi bližší, než by tomu bylo v případě území jiného, mně kraje rodného - Jihomoravského. Na tomto zvoleném území Zlínského kraje se budu v diplomové práci snažit zpracovat demografický vývoj obyvatel a nastínit s ním spojené trendy vývoje sociálních služeb, jež na území působí, a protože dnešní svět, a bohužel mnohdy i podpora a pomoc člověku, stojí na penězích, tak budou muset být sociální služby financovány z nějakých zdrojů. Těch zdrojů je více, stěžejním zdrojem je však státní (veřejný) rozpočet. Demografie zabývající se demografickými ukazateli, potřebnými pro určení demografického vývoje, je úzce spojena s jinými vědními disciplínami a oblastmi důležitými pro vývoj obyvatel. Ve své práci nastíním spojitost demografie především se sociální oblastí života obyvatel prostřednictvím sociálních služeb, jejichž fungování je vymezeno příslušným legislativním rámcem, a které jsou potřebné pro zabezpečení podpory a pomoci lidské populace určitého území, jejíž struktura prochází vlivem demografického vývoje změnami a na tyto změny musí sociální služby a jejich financování pružně reagovat.

CÍLE A METODY ZPRACOVÁNÍ PRÁCE

Cíle práce

Hlavní cíl

Primárním cílem diplomové práce je zpracování socioekonomické analýzy Zlínského kraje zaměřené především na sociálně demografický vývoj obyvatelstva a určení vlivu vývoje budoucího stavu obyvatelstva na veřejné rozpočty, jakožto jednoho z hlavních zdrojů financování sociálních služeb. Sociální služby budou nuceny projít v důsledku demografického vývoje změnami, na které veřejné rozpočty budou muset pružně reagovat.

Pomocí dílčích cílů stanovených v teoretické a praktické části práce se propracují k naplnění primárního cíle, a to prostřednictvím níže uvedených metod práce k dosažení požadovaných cílů.

Teoretická část – dílčí cíle:

Dílčí cíl č. 1

Představit pojem demografie, definovat základní pojmy z oblasti sociálně demografického vývoje a diskutovat vztah mezi demografickým vývojem a jeho vlivem na veřejné rozpočty.

Dílčí cíl č. 1 objasní čtenáři definici demografie jako vědního oboru, který historicky prošel různými změnami a který se kromě demografické linie váže i na jiné vědní disciplíny. Rovněž bude čtenáři objasněn vztah demografického vývoje, především se zaměřením na předpoklad stárnutí obyvatelstva a jeho vlivem na veřejné rozpočty s vazbou na financování sociálních služeb.

Dílčí cíl č. 2

Provedení rešerše dostupné odborné literatury a přestavení legislativy.

Naplněním dílčího cíle č. 2 bude čtenáři umožněno získání a vytvoření si kritického přehledu současné literatury a legislativního rámce dotýkajícího se tématu diplomové práce.

Praktická část – dílčí cíle:

Dílčí cíl č. 3

Určení socioekonomické situace ve Zlínském kraji spolu s demografickým vývojem.

Aby tento cíl byl naplněn, bude v praktické části práce zpracována socioekonomická analýza, jejíž zkoumaná témata se budou dotýkat socio-ekonomických oblastí života obyvatel Zlínského kraje. Zajímavou součástí socioekonomické analýzy bude demografická analýza kraje zpracovaná za dané období. Díky demografické analýze získá čtenář pohled na demografické trendy vývoje obyvatelstva na území Zlínského kraje.

Nejen pro naplnění tohoto dílčího cíle praktické části práce, ale i pro dosažení dalších dílčích cílů diplomové práce, bude potřeba analyzovat spoustu strategických dokumentů a dat z veřejné databáze Českého statistického úřadu a následně zjištěné poznatky interpretovat tak, aby stanovené dílčí cíle byly naplněny.

Dílčí cíl č. 4

Určení vývoje obyvatelstva do budoucna na území Zlínského kraje.

Pro dosažení dílčího cíle č. 4 bude zpracována projekce obyvatelstva budoucího období. Projekce obyvatelstva bude součástí socioekonomické analýzy. Pro čtenáře bude toto predikování obyvatelstva přínosem z důvodu získání představy o budoucím demografickém vývoji území Zlínského kraje.

Dílčí cíl č. 5

Shrnutí poznatků kompletní socioekonomické analýzy prostřednictvím SWOT analýzy.

Pro sumární přehled hlavních poznatků situační analýzy, tj. socioekonomické analýzy, bude použita metoda SWOT analýzy, která na situační analýzu bude navazovat a bude vycházet z již zjištěných poznatků, které budou následně rozčleněny do vnějších a vnitřních faktorů dle tematických okruhů SWOT analýzy.

Dílčí cíl č. 6

Na základě výsledků socioekonomické analýzy Zlínského kraje, zejména demografické analýzy, určit dopady demografického vývoje obyvatelstva na veřejné rozpočty.

Zde se zaměřím především na vybrané sociální služby určené pro konkrétní cílovou skupinu, jejichž financování spočívá na principu vícezdrojového financování. Jako jeden z hlavních zdrojů financování je státní rozpočet. Budu porovnávat financování vybraných sociálních služeb při jejich současné kapacitě a současném počtu obyvatel vybrané věkové kategorie na území Zlínského kraje se situací, která dle demografické analýzy, resp. demografické projekce obyvatel, bude zjištěna.

Dílčí cíl č. 7

Navrhnout opatření pro řešení stavu situace, které bude vhodné pro veřejné rozpočty.

Budou navržena taková opatření v oblasti financování sociálních služeb ze státního rozpočtu, která budou dle zjištěných dopadů demografického vývoje na veřejné rozpočty vhodná pro řešení situace v oblasti financování sociálních služeb. Především bude zvolena levnější varianta opatření, pro veřejné rozpočty přijatelnější.

Metody práce

Literární rešerše

Smyslem literární rešerše je vytvoření kritického přehledu aktuálních znalostí, které se týkají určitého tématu. Literární rešerše je pro čtenáře vhodným prostředkem pro získání aktuálního přehledu současné literatury k danému tématu a rovněž je vhodná pro poskytnutí podkladů, ze kterých lze vyvodit oprávněnost plánovaného výzkumu (Jersáková, 2015).

Analýza

Analýzou se rozumí proces rozkladu zkoumaného objektu, situace, jevu na dílčí části, které jsou dále zkoumány. Jedná se tedy o rozbor zkoumaného vzorku na elementární části. Předpokladem analýzy je, že každý zkoumaný jev obsahuje množinu prvků. Tyto prvky jsou vázány vztahy, které vytváří daný celek. Role analýzy spočívá v poznávání podstaty zkoumaných jevů a ve vymezení taktiky vědeckovýzkumné činnosti. Spolu se syntézou se jedná o nejpoužívanější vědeckou metodu (Lorenc, © 2007–2013).

- Socioekonomická analýza: jedná se o situační analýzu prostředí, která ústí v deskripci základních charakteristik socio-ekonomické povahy daného regionu. Socioekonomická analýza slouží jako nezbytný materiál pro další kroky procesu tvorby koncepčních nebo strategických dokumentů. Informace, které jsou analýzou získány, jsou podstatné pro vytvoření SWOT analýzy, jakožto shrnutí faktů a poznatků a rovněž jsou důležité pro odhad dopadů výsledků navržených aktivit pro rozvoj a jejich následné zpětné hodnocení (RegioPartner, © 2015)
- Demografická analýza: předmětem analýzy je rozbor jednotlivých složek lidské populace, její reprodukce (např. natalita/mortalita, migrace, věková struktura aj.). Jedná se o studium demografických událostí jako hromadných jevů na daném území s cílem určit jejich charakteristické znaky a jejich změny za dané období. Demografická analýza se v souvislostech zabývá údaji z datové dokumentace, jejichž

výsledkem jsou demografické ukazatele (Demografický informační portál, © 2004-2014).

- SWOT analýza: prostřednictvím této univerzální analytické techniky lze zhodnotit působení vnitřních a vnějších faktorů na danou organizaci nebo daný záměr. Mezi vnitřní faktory se řadí silné stránky - Strengths a slabé stránky - Weaknesses, za vnější faktory jsou považovány příležitosti - Opportunities a hrozby – Threats (Management Mania, © 2011-2013b).
- Analýza dokumentů: dokumentem je rozuměn předmět, který je vytvořen pro přenos a zachování informací. Existuje mnoho způsobů uchování informací – na elektronickém nosiči, tištěné, na mikročipu, disketě aj. Analyzované dokumenty se dělí na primární a sekundární, kdy primární dokumenty jsou tzv. „z první ruky“, jedná se například o úřední záznamy, oficiální protokoly aj., sekundárními dokumenty se rozumí doklady, které jsou zpracovány z primárních. Primární dokumenty jsou pro analýzu dokumentů nejpodstatnější, protože sekundární zdroje mohou být dalším zpracováním již zkresleny (Surynek, Komárková a Kašparová, 2001, s. 130).

Prognóza

V práci bude využita populační prognóza pro odhad budoucího vývoje obyvatel na území kraje. Konkrétně bude zvolena populační projekce bez vlivu migrace, která je typická pro odhadování budoucího stavu populace na daném území, mnohdy bývá označována rovněž jako komponentní projekce (Langhamrová a Kačerová, 2010, s. 56). Výsledné prognózování bude rozčleněno na optimistickou, střední a pesimistickou variantu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DEMOGRAFIE JAKO VĚDNÍ OBOR

Demografii lze vnímat jako vědní obor, který zkoumá vývoj lidské populace, její strukturu, velikost a růst. S demografií jsou úzce spojeny i jiné vědní disciplíny jako například ekonomie či sociologie (Shoven, 2011, s. 1). Počátky této vědní disciplíny sahají až do poloviny 17. století do Londýna, kde se první demografické náznaky projevily při statistickém zpracování úmrtních lístků. (Kalibová, Pavlík a Vodáková, 2009, s. 13). Jistý John Graunt vypracoval práci, ve které se snažil vymezit řád vymírání obyvatel Londýna (Koschin, 2005, s. 8). Avšak samotný termín demografie se začíná používat v 19. století, kdy v roce 1855 ho prvně použil Francouz A. Guillard. Ve velkém měřítku se demografie začíná dostávat do širšího podvědomí a skloňovat všemi světovými jazyky koncem 19. století (Kalibová, Pavlík a Vodáková, 2009, s. 13).

1.1 Pojem demografie

Termín demografie pochází řeckého *dēmos* a *grafem*, což v překladu znamená *lid* a *psát*, neboli *lidopis*. Jak už z lidopisu vyplývá, demografie se bude zabývat popisem lidu, jinými slovy popisem populace. Kromě vědního oboru demografie se popisem lidu, přesněji řečeno studiem reprodukce populace, zabývají i jiné vědy, mezi ně se řadí například etnografie, medicína či sociologie. Lidé mezi sebou vytvářejí vztahy, a ty ovlivňují samotnou reprodukci obyvatelstva, proto se demografie, kromě reprodukce, zabývá i vztahy, jež reprodukci ovlivňují (sňatky, rozvody). K uzavírání těchto vztahů či k rozpadnutí jejich vazeb dochází v sociálním prostředí – silná vazba demografie na sociologii. Demografie je tedy vědní disciplína, která se zabývá studiem socio-demografických systémů. (Koschin, 2005, s. 7).

1.2 Demografie a sociologie

Lidská populace a její reprodukce má kromě stránky biologické taktéž stránku sociální. Demografie se tedy mezi vědními disciplínami nachází na rozhraní přírodovědného a společenského oboru. Početní velikost populace a její stáří ovlivňuje porodnost spolu s úmrtností, tyto faktory jsou dány biologickými možnostmi a hranicemi. Společnost má potřebu přirozené akty, jako jsou narození nebo smrt člověka, společensky legitimizovat a ve společenském prostředí jim bránit, nebo je naopak podporovat, a to například prostřednictvím zákonů, vyhlášek či sociálními službami, které se na stavu a struktuře obyvatel taktéž podílejí. Tuto propojenost demografie a sociálního prostředí lze spatřit například v uzavírání

manželství a v rozvedech, kdy reprodukční fáze člověka, kdy je schopen přivést na svět vlastního potomka, je spojena s uzavřením sňatku. Ne vždy všechna manželství „ve své lásce“ ale obstojí a nakonec mohou končit rozvodem. Tímto je demografie nucena sledovat kromě biologicky dané porodnosti a úmrtnosti také společensky odvozené jevy, jako je manželství či rozvod. Existují zde tedy sociální jevy, které mají vliv na reprodukční chování člověka (Kalibová, Pavlík a Vodáková, 2009, s. 18-19).

1.3 Stárnutí populace a vliv na veřejné finance

Stárnutí populace ve světě je jedna z nejvíce diskutovatelných otázek odbornou veřejností. Tento fenomén se dotýká společenských i ekonomických témat. Prodlužující se délka života je pozorována v uplynulých dvou set letech a nyní se více než polovina lidí v rozvinutém světě dožívá věku k sedmdesátému roku života a více. Stárnutí populace se však netýká pouze rozvinutých zemí (nejvíce Japonska), ale i zemí rozvojových, nicméně ne v takové míře (Loužek, 2010). Stárnutí populace nemusí být vnímáno nutně negativně, ale může se považovat za jev pozitivní ve smyslu blahobytu společnosti, nikoliv jako chudoba či hrozící katastrofa. Na tento jev ale musí včas reagovat důchodový a zdravotní systémy společnosti prostřednictvím vhodných reforem. S tímto souvisí i poskytování dlouhodobé péče osobám v seniorském věku, protože poptávka po sociálních službách pro tyto osoby se bude zvyšovat. **Stárnutí populace má zásadní vliv na veřejné finance.** Penzijní systémy se musí reformovat. Jako řešení se nabízí posouvání věkové hranice odchodu do důchodu, důležité je, aby si i lidé sami spořili na důchod. Stárnutí populace přináší další aktivní léta života, lze předpokládat, že lidé budou déle produktivní pro společnost (Loužek, 2014, s. 94).

Mezi příčiny stárnutí populace se řadí prodloužení střední délky života a snížení porodnosti. Dle Rabušiče jsou snižující se porodnost a prodlužující se střední délka života obyvatel jedny z hlavních jevů, které mají vliv na stárnutí populace (2001, s. 234). Za zajímavé lze považovat, že v roce 1900 se lidé dožívali průměrně třiceti let, zatímco nyní se průměrný věk pohybuje kolem sedmdesátého roku života. Existují teorie, že délka života se může prodlužovat donekonečna, avšak předpokládá se určitá přirozená hranice. Zatímco ve středověku úmrtnost živě narozených dětí v Evropě činila 500 z 1000 živě narozených dětí, nyní kojenecká úmrtnost klesla pod jedno procento. Tato skutečnost, tedy že mnohem menší počet lidí brzy umře, má významný vliv na průměrnou délku lidského života. Ve společnosti s časem bude vzrůstat počet osob ve starší populaci. **Sociální dávky a zdra-**

votní výdaje jsou alokovány především pro tuto starší populaci, znamená to tedy zatížení veřejných rozpočtů a navýšení veřejných výdajů. Klesající porodnost způsobí pokles počtu dětí v populaci. Tyto děti jsou ale budoucí pracovní silou, pracovně aktivním obyvatelstvem, naopak se zvýší počet obyvatel v důchodovém věku, a právě veřejné rozpočty jsou naplňovány především daněmi aktivně pracujících obyvatel. Trendy demografického vývoje se snaží předpovídat demografické projekce obyvatel. Výsledkem projekcí jsou budoucí trendy vývoje obyvatel. Porozumění predikovaným trendům je však nutné brát s rezervou, jedná se o náhled do budoucího období vývoje obyvatel, kdy zvažování a zhodnocování veřejných financí v souvislosti s budoucím vývojem obyvatel je do jisté míry nejisté. A s touto nejistotou je důležité počítat a mít ji na paměti. Například je otázkou, jakým způsobem se bude prodlužovat střední délka života. Bude stále narůstat, nebo již dosáhla svého maximálního limitu? Podobně si lze klást otázky v případě vývoje porodnosti. Jak dlouho bude porodnost klesat, udrží se na současných hodnotách, nebo se naopak zvýší? Nelze přeci, aby klesající trend porodnosti byl trval donekonečna a jen drobná změna porodnosti může znamenat, že struktura obyvatel se v budoucím období změní, což bude mít za následek i změnu fiskální politiky a očekávané fiskální bilance. Populační projekce tedy počítají s nízkou, střední a vysokou variantou vývoje plodnosti, porodnosti nebo střední délky života. Veřejné finance by se neměly snažit změnit populační vývoj, ale měly by se mu přizpůsobit. Populační vývoj a jeho změny úzce souvisí s vývojem společnosti. Stárnutí populace bude mít jistě dopad na veřejné rozpočty. Nabízí se tedy otázka dlouhodobé fiskální udržitelnosti, která se již dostala do popředí k řešení politickou reprezentací, jež bude muset řešit, jak nákladné stárnutí populace bude a kde hledat úspory. Nejčastěji skloňované téma v souvislosti se stárnutím populace a následnými fiskálními dopady je téma důchodů (ale také téma sociální a zdravotní péče o stále více narůstající počet obyvatel seniorského věku, čemuž se blíže věnuji v diplomové práci), protože hlavním zdrojem financování důchodů ve většině evropských zemí jsou jejich vlády. Za pokrok lze jistě považovat všeobecně se zlepšující zdraví obyvatelstva. Lidé mnohem častěji než na infekční choroby umírají na nemoci způsobené stářím či špatným životním stylem. Lidé se tedy dožívají stále vyššího věku s mnohem lepším zdravím, než by tomu bylo dříve, prodlužuje se počet aktivních let života a je tedy možné, že lidé budou schopni déle pracovat. Za možné řešení zatížení veřejných rozpočtů se může jako jedna z možností považovat posunutí věkové hranice odchodu do důchodu. Rovněž se předpokládá, že výdaje na zdravotnictví budou zatíženy z důvodu stárnutí populace. Nicméně za pozitivum lze považovat, že pokud

budou mít lidé méně dětí a délka života se bude prodlužovat, pak lidé budou více investovat sami do sebe, do svého zdraví, do vlastního lidského kapitálu. Pokud tedy populace nebude ohrožena chudobou a bude si cenit svého zdraví, budou lidé investovat do zdravotnických služeb. Existuje předpoklad, že země, kde bude úroveň porodnosti nižší, se budou vyznačovat slabším ekonomickým růstem. Protože se nízká úroveň porodnosti dotýká většiny zemí Evropy, lze předpokládat v těchto zemích snížení pracovně aktivního obyvatelstva a hospodářský růst se tak zpomalí. Státy, jichž se problematika stárnutí obyvatelstva dotkne, mohou zareagovat různými možnostmi. Jednou z možností je zvýšení podílů daní na HDP, aby tak vysoké veřejné výdaje v budoucím období mohly být ufinancovány. Nebo by bylo možné šetřit zdroje u mladších obyvatel a přerozdělit je směrem ke starším obyvatelům, aniž by došlo k celkovému daňovému zatížení. Pokud by byly daně zvýšeny, pak by je musela zaplatit pracovní síla, která ale dle demografického vývoje bude ubývat. Mezigenerační optikou pohledu se tato situace může jevit jako nespravedlivá, protože takto vedená politika by znamenala vyšší daňové zatížení na obyvatele produktivního věku. Navíc u zemí s výrazným pohybem kapitálu a práce a vysokým daňovým zatížením by se jako problematické mohlo jevit úspěšné navyšování daní v budoucím období. Jako další možnost, kterou země mohou využít, je se případně zadlužit. Tato varianta je vhodná především pro země, které nejsou již vysoce zadlužené. Kromě negativního vlivu demografického vývoje na veřejné finance lze nalézt i pozitivní dopady. Mezi pozitivní dopady se může zařadit možnost nalezení úspor v různých oblastech. Jedná se zejména o oblast školství, protože počet nově narozených dětí se sníží (snížení porodnosti) a tento jev způsobí pokles počtu žáků ve školních lavicích a umožní tak snížení celkových nákladů na školství. Zredukuje se počet tříd i učitelů, čímž se ušetří provozní i investiční výdaje, stinnou stránkou však je, že propuštěný personál bude mít vliv na nezaměstnanost. Co se týče sociální oblasti, lze hledat úspory například u rodičovských dávek (Loužek, 2010). Nebo podporovat takové sociální služby, které nebudou pro státní rozpočet tak zatěžující a pomoc, podpora a péče osobám v nepříznivé sociální situaci bude stále dostatečně zabezpečena. V případě rodičovských dávek by se dal předpokládat pokles výdajů na jejich vyplácení z důvodu klesající porodnosti a ušetřené prostředky využít na tlumení negativních dopadů stárnutí na veřejné rozpočty a soustředit se například na oblast důchodového zabezpečení (Loužek, 2010).

Je jisté, že stárnutí populace bude mít vliv na financování systému sociálních služeb určených pro osoby v seniorském věku, například z důvodu zvyšující se poptávky po těchto

službách s přibývajícím počtem seniorů. Bude mít rovněž vliv na financování důchodů, celkově veřejné finance budou touto problematikou ovlivněny a v souvislosti se stárnutím obyvatelstva je často skloňována důchodová reforma. Ve většině zemí Evropy jsou důchody placeny pracovní silou dané země. Nyní jsou země nuceny penzijní systém, z důvodu snižující se pracovní síly a stárnutí svých občanů, reformovat. V současné době státy střední Evropy řeší problematiku důchodového systému pomocí zadlužování. Avšak provádět reformy na základě zvyšování státního dluhu se nezdá jako vhodné řešení. Dobře provedená reforma by neměla vytvářet důchodové schodky, ale měla by být rozpočtově neutrální. Tato problematika, kdy většinovým zdrojem na vyplácení důchodů jsou veřejné peníze, je předmětem další politické diskuze a velkou výzvou budoucnosti. Člověk si musí uvědomit, že státní důchod pokryje pouze životní minimum a pokud se lidé do budoucna nepřipojistí ze soukromých zdrojů, pak jejich penze nemusí být dostačující (Loužek, 2010). Stárnutí populace ale není nutné brát jako hrozbu budoucnosti, ale jako fakt a skutečnost, že se jedná o významný demografický trend. Je potřeba hledat úspory, vhodná řešení této situace, vhodná opatření a provádět účinné reformy. Prodlužování očekávané střední délky života u mužů a ještě ve větší míře u žen je jistě úspěchem zdravotní péče, lze tedy na tento jev nahlížet z pozitivního úhlu pohledu (Mlčoch, 2014, s. 123). I samotná Evropská komise jako nadnárodní orgán Evropské unie při hodnocení udržitelnosti veřejných financí klade stále větší důraz na dlouhodobé hledisko, které bere v potaz stárnutí evropské populace (Dvořák, 2008, s. 122).

1.4 Stárnutí populace a sociální služby

V současné době se lidé dožívají stále vyššího věku, umírají později a populace tudíž stárne. Je to dáno pokrokem ve společnosti, sociálním rozvojem, mnohem lepšími životními a pracovními podmínkami. Rovněž medicína a její pokroky, stejně jako lepší prosazování sociálních práv, mají vliv na prodlužující se délku lidského života. Ve společnosti tedy přibývá obyvatel důchodového věku více, než kdy jindy. Stárnutí obyvatelstva je jedním z hlavních charakteristických rysů demografického vývoje České republiky, ale i jiných států Evropy (MPSV.CZ: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2008).

Do budoucna lze tedy očekávat tlak na sociální služby, určené především pro cílovou skupinu seniorů, protože jejich počet bude rychle narůstat a mladších ročníků bude ubývat. S přibývajícím počtem seniorů budou růst i potřeby této cílové skupiny, které nebudou uspokojovány, a bude vyvíjen tlak na sociální služby, které tyto potřeby budou moci uspo-

kojit. Jedná se například o seniory, kteří nebudou již schopni se o sebe postarat sami a ani za pomoci své rodiny. Přesto, že je prioritní podporovat setrvání osob ve svém přirozeném prostředí, lze předpokládat, že bude nutné navýšení kapacit především v pobytových sociálních službách – např. v případě domovů se zvláštním režimem, nebo pobytové odlehčovací služby či domovů pro seniory. V diplomové práci se budu věnovat stárnutí populace zejména ve spojitosti s kapacitami domovů pro seniory.

Sociální služby lze charakterizovat jako veřejné služby a ty jsou poskytovány v zájmu veřejnosti. Od komerčních služeb se liší tím, že jsou financovány z veřejných rozpočtů, legislativně vymezeny a jsou závislé na rozhodování státu, krajů nebo obcí (Matoušek et al., 2007, s. 9). Mezi zřizovatele zařízení sociálních služeb z resortního hlediska se řadí obce, kraje nebo Ministerstvo práce a sociálních věcí. Zřizovateli mohou být i nestátní neziskové organizace. Obce a kraje zřizují sociální služby v rámci své samostatné působnosti jako své organizační složky bez právní subjektivity nebo jako své příspěvkové organizace se samostatnou právní subjektivitou. Ministerstvo práce a sociálních věcí je zřizovatelem například specializovaných ústavů s celostátní působností (Matoušek et al., 2007, s. 12).

1.5 Sociálně demografický vývoj a přehled vybraných pojmů

Jak bylo zmíněno v řádcích výše, demografie je ovlivněna i jinými vědami, samozřejmě na vývoj obyvatelstva má vliv i ekonomický stav společnosti a neméně důležitý je komplex (systém) sociálních služeb, který poskytuje ochranu sociálně slabým obyvatelům daného území a mnohdy i jedinou možnost, jak důstojně dožít či dokonce přežít čas a dobu jim nepříznivou. Čili kromě sociálních faktorů a sociálního prostředí, které ovlivňují demografický vývoj obyvatel, zde působí taktéž faktory ekonomické. Dále přiblížím vybrané pojmy ve spojitosti s demografickým vývojem obyvatel a s demografií samotnou.

1.5.1 Obyvatelstvo

Obyvatelstvo lze rozdělit dle pohlaví a věku, tedy dle určitých struktur. Jedná se o základní demografické struktury obyvatelstva, ze kterých je patrné, v jaké věkové struktuře se populace při svém určitém počtu nachází a zda v populaci převládají ženy nebo muži (Kalibová, 2001, s. 17).

Počet mužů a žen v populaci je proměnlivý v čase. Existují tři typy procesů, jež mají na počet zastoupení obyvatel dle pohlaví v populaci vliv:

1. Z biologického hlediska je dána skutečnost, že počet narozených osob ženského pohlaví převládá nad počtem osob mužského pohlaví.

2. Další proces se nazývá diferenční úmrtnost žen a mužů. V zemích, jež jsou demograficky vyspělé, ve všech věkových kategoriích, muži umírají intenzivněji než ženy, což má za následek rozdílnou naději dožití v případě obou pohlaví. Osoby ženského pohlaví tedy žijí mnohem déle než muži a poměr mužského a ženského pohlaví v populaci se s přibývajícím rokem života, tedy věkem, příklání ve prospěch pohlaví ženského. Projevuje se tedy tzv. mužská nadúmrtost, v případě žen není tento jev tak častý. Ženská nadúmrtost se může projevit na územích, kde nejsou pro ně příznivé podmínky, například Indie nebo Čína, ve které je po narození preferováno mužské pohlaví.

3. Strukturu obyvatel do třetice ovlivňuje migrace, kdy se obyvatelé stěhují především za prací. Pokud v určitém regionu bude například převládat těžký průmysl, lze očekávat větší zastoupení počtu mužského pohlaví (Kalibová, 2001, s. 17).

Pro názorné interpretování věkové struktury obyvatelstva Roubíček (1997) rozdělil obyvatelstvo do tří širších věkových skupin, a to podle:

1. Biologických kritérií:	2. Ekonomických kritérií
a) Předreprodukční věk (0 – 14 let)	a) Předproduktivní (0 – 14 let)
b) Reprodukční věk (15 – 49 let)	b) Produktivní (15 – 64 let)
c) Postreprodukční věk (50 let a více)	c) Poproduktivní (65 let a více)

Jedním z nejvhodnějších způsobů, jak vyjádřit věkové složení obyvatelstva na daném území, je grafický nástroj, zvaný věková pyramida, která není nic jiného, než dvojitý histogram prezentující věkovou strukturu mužského a ženského pohlaví (Poston a Micklin, 2006, s. 25). Tato pyramida je členěna z poloviny pro mužské pohlaví a z druhé poloviny pro ženské pohlaví, kdy na svislou osu pyramidy se nanáší věková škála a na osu vodorovnou počet osob daného pohlaví (Kalibová, 2001, s. 18).

Protože se demografie zabývá reprodukcí obyvatelstva, lze z reprodukčního hlediska rozlišit tři populační typy věkových struktur. Věková pyramida může mít tyto tři základní tvary: progresivní, stacionární, regresivní.

1. Progresivní typ – v případě progresivního typu věkové struktury převládá předreprodukční složka obyvatelstva, tedy dětská složka, nad složkou postreprodukční. Tento typ věkové pyramidy se vyskytuje především v rozvojových zemích, které jsou charakteristic-

ké vysokou úrovní plodnosti. Pokud budeme hledat příklad u nás v České republice, pak progresivní typ je typický pro romskou populaci.

2. Stacionární typ – počet obyvatel v populaci zůstává z dlouhodobého hlediska téměř konstantní. Předreprodukční a postreprodukční složka obyvatelstva se nachází téměř v rovnováze, tento typ věkové struktury je typický pro Českou republiku v sedmdesátých letech dvacátého století.

3. Regresivní typ – z dlouhodobého hlediska v případě regresivního typu věkové struktury dochází k početnímu poklesu stavu populace. Dětská složka obyvatelstva je proti postreprodukční složce v menšině. Tento typ se vyskytuje především ve státech západní a severní Evropy, ve kterých převažuje početně starší obyvatelstvo nad mladší složkou obyvatel (Kalibová, 2001, s. 18).

Podle Langhamrové a Kačerové (2010, s. 24) věková skladba obyvatelstva předurčuje budoucí demografický vývoj a řadí se k nejdůležitějším demografickým strukturám. Dále uvádí, že věková struktura obyvatel v České republice není pravidelná, ale značně kolísá, z čehož plynou nepravidelné nároky na ekonomický systém, sociální a důchodovou politiku a mnohé další oblasti jako například školství či zdravotnictví.

1.5.2 Index stáří

Jedná se o poměr počtu starých osob a dětské složky obyvatelstva. Dětská složka obyvatelstva je dána věkovou kategorií 0 – 14 let a mezi staré osoby se podle mezinárodních zvyklostí dle Českého statistického úřadu (dále jen „ČSÚ“) řadí obyvatelé ve věku 65 let a více. Demografický ukazatel index stáří je důležitý z hlediska mezinárodního srovnání věkové struktury dané populace a jejího stárnutí (Langhamrová a Kačerová, 2010, s. 10).

1.5.3 Porodnost, úmrtnost

Za hlavní hnací sílu počtu obyvatel a věkové struktury obyvatelstva se považuje porodnost a úmrtnost (Shoven, 2011, s. 2). Pokud se například stát rozhodne pro politiku porodnosti, bude na daném území žít více obyvatel a obyvatelstvo jako celek bude mladší nebo bude stárnout pomaleji, než by tomu bylo v případě opačném, kdy by stoupal počet seniorů rychleji než počet dětské složky obyvatelstva.

Porodnost (natalita) spolu s úmrtností (mortalitou) patří mezi nejdůležitější složky reprodukce obyvatel. Porodnost je závislá na plodivosti (fekunditě), což znamená schopnost jedinců opačného pohlaví zplodit dítě. Za výsledek plodivosti se považuje plodnost (ferti-

ta), vyjádřená počtem narozených dětí (Kalibová, Pavlík a Vodáková, 2009, s. 98-99). V České republice vykazuje porodnost nízkou úroveň. Lidé s narozením svého potomka nespěchají a odkládají ho do vyššího věku (Langhamrová a Kačerová, 2010, s 26).

Úmrtností je myšleno vymírání počtu obyvatel. Vliv na úroveň a vývoj úmrtnosti má nemocnost a s ní spojená kvalita života, životního prostředí a způsobu života.

Demografie speciálně sleduje ukazatel úmrtnosti dětí v prvním roce jejich života, ukazatel této úmrtnosti se nazývá kojeneckou úmrtností (Kalibová, Pavlík a Vodáková, 2009, s. 130).

1.5.4 Sňatečnost, rozvodovost

Sňatečností se rozumí uzavírání sňatků. Samotný sňatek je formální akt, na základě kterého vzniká manželství, které je sledované demografií jako hromadný demografický jev. Na rozdíl od natality a mortality je sňatek pokládán za opakující se jev, který ale nemusí nastat u všech obyvatel dané populace. Existují zde určité limity pro uzavírání sňatků, například věk, rodinný stav, taktéž rodinní příslušníci nemohou uzavírat sňatky mezi sebou. Osoby, které chtějí uzavřít sňatek, musí tedy splňovat určité podmínky dané společností. Celkový rozsah a struktura sledovaného jevu sňatečnosti je závislá na vývoji sledované populace a taktéž na dalších demografií sledovaných událostech, mezi které se řadí porodnost, úmrtnost a rozvodovost. Intenzita s jakou jsou sňatky uzavírány, se vyjadřuje pomocí hrubé míry sňatečnosti, která představuje počet uzavřených sňatků na 1000 obyvatel (Kalibová, Pavlík a Vodáková, 2009, s. 122-123). Pro zajímavost z historického hlediska vyplývá, že na konci 18. století připadalo na 1000 obyvatel 8 – 9 sňatků. Posléze před vypuknutím první světové války počet sňatků klesl pod 8 sňatků na 1000 obyvatel a po ukončení druhé světové války přišel náhlý kompenzační vzestup sňatečnosti a poté ukazatel kolísá. Ke konci 20. století klesá hodnota hrubé míry sňatečnosti pod 7 sňatků na 1000 obyvatel. V 21. století hodnota klesla ještě více níže, a to k 5 sňatkům na 1000 obyvatel. Kromě ekonomických ukazatelů (které na sňatečnost působí nejrychleji) se přidaly i ukazatele psychologické, lidé častěji žijí v nesezdaných partnerských vztazích (Srb, 2004, s. 177). Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že mladí lidé vstup do svazků manželských odkládají a věnují se studiu, případně kariéře nebo žijí s partnerem/partnerkou nesezdaní. Bohužel při současném stavu ekonomiky a při stále nepříznivé nezaměstnanosti mnoho mladých lidí vnímá pořídit si rodinu jako značné životní riziko a tuto životní etapu odkládá.

Rozvodovost je, podobně jako sňatečnost, jev hromadného charakteru, který je odvozen od rozvodu, jenž se pokládá za demografickou událost. Ukazatel rozvodovosti je důležitý z hlediska studia porodnosti. Avšak jeho podstata spočívá v indikaci stability rodiny, jakožto i změn tradičních hodnot a vzorů chování společnosti. Opět je zde spojitost se sociální sférou, s narůstající rozvodovostí rostou i sociální problémy ve společnosti, z vdaných žen se stávají matky samoživitelky a u dětí vyrůstající v neplnohodnotné rodině mohou nastat výchovné problémy. Stejně jako u sňatečnosti je vhodným ukazatelem pro vyjádření intenzity rozvodů hrubá míra rozvodovosti, která je vyjádřena podílem rozvodů na 1000 obyvatel (Kalibová, Pavlík a Vodáková, 2009, s. 116). Rozvod jako zánik manželství má svou tisíciletou tradici, avšak ve formě demografického ukazatele se užívá až od roku 1920 (Srb, 2004, s. 179).

1.5.5 Migrace

S migrací je spojen přesun obyvatelstva ve spojitosti se změnou místa bydliště. Kromě termínu migrace se pro pohyb obyvatelstva používá též pojem stěhování. Česká republika (dříve Československo) má jako jedna z mála zemí od roku 1950 kvalitně zpracovanou statistiku stěhování. Lze tedy poměrně dobře studovat emigraci a imigraci obyvatelstva na našem území. Emigrace a imigrace jsou dva základní pojmy, které vyjadřují směr migračního pohybu obyvatel (Kalibová, Pavlík a Vodáková, 2009, s. 66-67).

Migrování obyvatel má význam pro počty evropských populací. Pokud se členové jedné populace přestěhují do populace nové, stanou se členy této nové populace. Význam migrace spočívá též v tom, že pokud určitá populace vymírá, přistěhování nových obyvatel jí může pomoci se početně rozrůst (Koschin, 2005, s. 89).

1.5.6 Populační prognóza

Jedná se o odhad budoucího vývoje obyvatelstva, konkrétně jeho počtu, věkové a pohlavní struktury. Může se také jednat o skupinu obyvatelstva, případně domácností nebo pracovních sil. Extrapolační metody se používají pro jednodušší předpovědi, pro ty složitější jsou vhodné populační projekce (Langhamrová a Kačerová, 2010, s. 56).

1.5.7 Nezaměstnanost

Podle Mareše (2002, s. 10) nezaměstnanost vyplývá z:

1. Pohybu ekonomik v souvislosti s pohybem pracovníků v určitém čase, v kterém dochází k přízpůsobení se obou pohybů.

2. Svobodného rozhodování a volby lidí, zda na trhu práce přijmou zaměstnání, nebo budou závislí na systému (sociální dávky) nebo na jiné formě výdělku (černý trh).

Dále Mareš (2002, s. 11) zmiňuje, že pokud existuje trh práce, musí nutně existovat též nezaměstnanost, což je rozdíl proti tradičním společnostem, kde trh práce není a tím pádem zde nezaměstnanost v současném slova smyslu neexistuje. Nezaměstnanost je tedy důsledkem nerovnováhy nabídky a poptávky na existujícím trhu práce.

Co se ukazatele nezaměstnanosti týče, vybral jsem ukazatel registrované nezaměstnanosti. Od ledna roku 2013 přešlo Ministerstvo práce a sociálních věcí na nový ukazatel registrované míry nezaměstnanosti. Dřívější ukazatel zvaný míra registrované nezaměstnanosti byl nahrazen ukazatelem novým, a to podílem nezaměstnaných osob. Rozdíl spočívá v tom, že původní registrovaná míra nezaměstnanosti poměřovala uchazeče o zaměstnání k ekonomicky aktivním osobám. Nový ukazatel vyjadřuje podíl nezaměstnaných osob vůči obyvatelstvu ve věkové kategorii 15 – 64 let, kdy v čitateli budou evidovaní uchazeči o zaměstnání ve věkové kategorii 15 – 64 let a ve jmenovateli bude ekonomicky aktivní obyvatelstvo nahrazeno počtem obyvatel ve věku 15 – 64 let (Český statistický úřad, 2013a).

1.5.8 Zaměstnanost

Zaměstnanost lze vyjádřit pomocí ukazatele míry zaměstnanosti. Tento ukazatel se podobně jako podíl nezaměstnaných osob vztahuje k obyvatelstvu ve věkové kategorii 15 – 64 let. Jde tedy o podíl zaměstnaných obyvatel ve věkové skupině 15 – 64 let, která je očištěna od sezónních vlivů (Český statistický úřad, 2014b).

Národní hospodářství lze rozdělit do tří sektorů:

- 1) Sektor primární – zemědělství, hornictví
- 2) Sektor sekundární – zpracovatelský průmysl
- 3) Terciární sektor – služby

V těchto sektorech je zaměstnáno určité procento obyvatelstva a dále se sektory rozdělují na různá odvětví (Management Mania, © 2011-2013a).

2 LITERÁRNÍ REŠERŠE A PŘEDSTAVENÍ PŘÍSLUŠNÉ LEGISLATIVY

Publikací týkající se tématu demografie je dostatečné množství. Ve stěžejních publikacích, které níže přiblížím a které jsem použil pro sepsání diplomové práce, jsou přehledně představeny pojmy a souvislosti demografického vývoje a demografie samotné.

S mou prací souvisí taktéž určitá legislativa, protože demografický vývoj obyvatelstva má vliv na podobu ekonomických systémů a sociálního prostředí ve státech, uvedl jsem zde základní legislativní rámec, kterého se má práce dotýká.

2.1 Rešerše odborné literatury

Publikace *Demografie (nejen) pro demografy* je vhodnou publikací pro studenty či zájemce o demografii obecně. Publikace je přehledně rozdělena do tří částí, v nichž jsou představeny různé pohledy na problematiku demografie, jež na sebe navazují či se doplňují.

V první části publikace vysvětluje pan Zdeněk Pavlík základní pojetí pojmu demografie, co pojem demografie znamená, co je předmětem jeho zabývání se, jakou má historii, na co se soustředí a co je jeho smyslem. Protože demografie souvisí úzce se sociologií, zabývá se první část této publikace taktéž touto spojitostí, a to prostřednictvím informací podaných další autorkou této publikace, paní Alenou Vodákovou, která vysvětluje, že hesla a pojmy v obou oborech mají mnoho společného a jsou vzájemně propojena.

Pokládám za důležité zmínit skutečnost, kterou Pavlík uvádí v publikaci, a to že demografie je vědním oborem, který se nachází na rozhraní přírodovědného a společenského oboru. Protože například porodnost a úmrtnost souvisí se stavem ve společnosti a společnost má tendenci demografické jevy společensky legitimizovat, například tím, že soužití dvou opačných pohlaví je oddáno a vznikne svazek manželský, v němž může přijít na svět potomek. Čili v sociálním prostředí probíhají demografické jevy, které jsou následně sledovány pomocí demografických ukazatelů.

V části druhé se autoři věnují konkrétním pojmům, heslům. Ve své podstatě druhá část publikace představuje slovník vybraných pojmů, jež jsou abecedně seřazeny. K vybraným pojmům jsou taktéž přiřazeny ekvivalenty v cizích jazycích (jazyk anglický, francouzský a německý) a pokud má demografický pojem spojitost se sociologií, pak to ve vysvětlení pojmu není opomenuto. Množství těchto pojmů je velké a okruh široký, proto je tento slovník poměrně obsáhlý.

Druhá část je dle mého názoru podstatným článkem publikace, protože umožní získat přehled o terminologii demografických pojmů. Bez znalosti této terminologie je obtížné si ucelit náhled na problematiku demografického vývoje. Jako zajímavé se mi jeví použití ekvivalentů v cizích jazycích k vybraným demografickým pojmům, což může být výhodou pro lepší orientaci v zahraniční literatuře.

Část třetí obohacuje tuto knižní publikaci o názory a pojednání k tématice demografie od předních českých demografů. Největší prostor zde dostal spoluautor publikace pan Zdeněk Pavlík, který zde prezentuje svůj pohled na světový vývoj lidských populací.

Zde mne zaujal fakt, že pro světové obyvatelstvo je charakteristické jeho nerovnoměrné rozmístění na planetě, tedy rozmístění v různých regionech. Různé země se vyznačují různými úrovněmi reprodukce obyvatel. Zajímavé ale je, že rozmístění obyvatelstva bylo vždy nerovnoměrné a rozdíly se stále zvětšují, například tím, že se obyvatelé koncentrují do měst. Zatímco vývoj obyvatel, reprodukce obyvatel, záleží na etapách demografického vývoje, natalita a mortalita se přizpůsobuje době, ve které dochází ke změnám v místech, kde obyvatelstvo žije. My lidé se reprodukuje biologickým procesem, který stejně jako u zvířat probíhá v přírodních podmínkách, avšak u lidí je tento proces podmíněn i společenským prostředím, které se relativně rychle mění.

Další spoluautorka paní Květa Kalibová se věnuje tématu demografie z pohledu evropského a posléze jsou zde uvedeny další dvě statě, jež se týkají sociální politiky. Kromě kapitoly od Květy Kalibové v této publikaci, jsem využil i samotné publikace od této autorky, jež nese název *Úvod do demografie*, kde Květa Kalibová nahlíží na demografii jako na celek, který prošel určitým vývojem, vyvstává z jistých pramenů a zásad a uvádí vysvětlení základních pojmů.

Podobně jako u publikace *Demografie (nejen) pro demografy*, tak i v případě publikace *Úvod do demografie* je naznačen určitý vývoj demografie spolu s vysvětlením s ním spojených pojmů. Zde souhlasím s Kalibovou, že jako vhodné vyjádření struktury obyvatelstva je použití věkové pyramidy. Tento grafický nástroj jsem využil i v praktické části, protože přehledně znázorňuje strukturu obyvatelstva dle pohlaví a věku. Kalibová zmiňuje i procesy, které mají vliv na zastoupení obyvatel dle pohlaví v populaci. Z biologického hlediska je zajímavé, že početně se častěji rodí ženy než muži. Co se vyspělých zemí týče, pak zde se projevuje mužská nadúmrtost, myslím si, že to může být dáno například nebezpečnějšími profesemi u mužů, nebo taky, že muži žijí více rizikovým a mnohdy nevhodným způ-

sobem života, rovněž za tímto může být neochota mužského pohlaví navštěvovat pravidelně lékaře, zatímco ženy jsou opatrnější a více dbají o své zdraví.

Další publikací, která mi sloužila jako zdroj pro zpracování diplomové práce, byla publikace zvaná *Demografie poprvé* od autora pana docenta Felixe Koschina, který působil v Praze na VŠE dlouhých 40 let. Bohužel v roce 2009 pan docent Koschin náhle skonal a nyní již není mezi námi. Tento fakt, ale nemění nic na tom, že pan docent byl uznávaným demografem jak v České republice, tak i v zahraničí. Jeho cílem bylo prostřednictvím této publikace seznámit čtenáře s problematikou demografie, aby posléze sám čtenář mohl zhodnotit demografický vývoj a situaci vybraného území, k čemuž mu má dopomoci popis demografických ukazatelů, spolu s metodami a vzorci, potřebných pro určení demografického vývoje území.

Publikace od Koschina mi pomohla ucelit náhled na problematiku demografie. Poznatky, konkrétně vysvětlení různých ekonomických ukazatelů, jsem využil v praktické části práce, ve které jsem hodnotil demografický vývoj vybraného území, konkrétně Zlínského kraje. Koschin svou publikací umožní informacemi v ní obsaženými čtenáři určit demografický vývoj na určitém území.

Vladimír Srb je autorem díla *1000 let obyvatelstva českých zemí*. Tato publikace sleduje demografický vývoj z historického hlediska. Vladimír Srb nahlíží na tuto problematiku hlouběji do minulosti, než je tomu v případě jiných autorů a přes vývoj obyvatelstva, jeho strukturu, ekonomický a sociální vývoj, migraci a mnoha dalších oblastí se snaží přiblížit jednotlivé vývojové etapy, a to formou spousty tabulek, popisků. Publikace mi posloužila především pro krátké doplnění různých historických skutečností.

Zde mne zaujala část, kdy autor přináší pohled na kolísající sňatečnost v různých historických etapách lidstva. Počet sňatků kolísal, nyní se ale ukazatel sňatečnosti zastavil na poměrně nízkém čísle. Dá se říci, že podobně jako reprodukce lidstva dle Pavlíka závisí na etapách demografického vývoje a sociálním prostředí, podobně tomu tak je i v případě sňatečnosti, kdy nyní mladí obyvatelé nespěchají do svazků manželských a mnohdy preferují kariéerní postup před rodinou. Vystává otázka, zda se dá tato skutečnost považovat za pokrok či nikoliv, přece jen smysl člověka nemusí být pro každého v kariéře, nebo mít pouze jedno dítě, ale v tom mít rodinu a „rozsévat“ svou genetiku prostřednictvím potomků. Toto téma je ale na delší polemizování a není předmětem mé diplomové práce, přesto bych řekl, že s demografickým vývojem souvisí. Zároveň je namístě skutečnost taková, že

pokud bude sňatečnost klesat, dá se předpokládat, že bude klesat i porodnost. Mnoho párů počne potomka až v manželství, každopádně dnes mnoho párů žije nesezdaných i s potomkem, troufnu si ale říci, že většinový názor společnosti je, že dítě by mělo žít v úplné, plnohodnotné rodině – i když tohle téma je opět na další diskuzi, protože plnohodnotná rodině nemusí nutně znamenat, aby pár žil v manželství. Chci tím říci, že pokud se bude rodit méně dětí, pak bude ubývat aktivně pracovního obyvatelstva a především aktivně pracující obyvatelstvo je zdrojem, který plní veřejné rozpočty. Tento jev snižující se porodnosti a naopak zvyšujícího se počtu obyvatel v seniorském věku bude mít zásadní vliv na veřejné finance a tato problematika je velkou výzvou k řešení do budoucího období lidské populace.

Snižující se porodnost za významný jev ovlivňující stárnutí populace považuje Rabušic ve svém díle: *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*, kde o ní pojednává jako o významném efektu, který má vliv na věkovou strukturu obyvatelstva, a který podobně jako prodlužování střední délky života vede ke stárnutí populace.

Dílo *Nezaměstnanost jako sociální problém* od autora Petra Mareše přibližuje čtenářům pojem nezaměstnanosti jako složitý sociální jev. Jelikož nezaměstnanost s demografickým vývojem souvisí, je vysvětlení tohoto pojmu na místě. Již sami si můžeme všimnout, že téma nezaměstnanosti je v současné době žhavým tématem a demografické změny na nezaměstnanost budou mít jistě vliv.

Mareš ve své publikaci pokládá mnoho otázek, na které si může čtenář sám odpovědět a nutí ho tímto o problematice přemýšlet. Nabízí zde definice nezaměstnanosti a uvádí příčiny jejího vzniku. Protože existuje trh práce, pak musí existovat i nezaměstnanost, tyto dvě věci se navzájem doplňují – stejně jako dobro by nemohlo existovat bez zla. Dle mého názoru nelze nezaměstnanost úplně vymýtit přirozenou cestou. Je docela možné, pokud nedojde k nějaké reformaci systému, ve kterém žijeme, že stárnutím populace se bude nezaměstnanost zvyšovat, sice se posunuje věk odchodu do důchodu, nicméně, ne všichni lidé v seniorském věku budou schopni se aktivně podílet na pracovním životě společnosti. A i kdyby ano, již nyní je pro osoby nad padesát let věku velmi obtížné nalézt si práci a stávají se tak závislé na systému dávek, které poskytuje stát, veřejné rozpočty mohou být tedy opět velmi zatíženy. Rovněž civilizační „pokrok“ ve smyslu robotizací a různých systémů, které nahradí lidskou práci, způsobí, že lidé nebudou v jistých odvětvích potřební, a když ano, tak je možné, že bude upřednostňována mladá pracovní síla nad tou „starou“ plnou zkušeností. Nárůst obyvatel seniorského věku je zřejmý a momentálně nevyhnutel-

ný, dá se předpokládat, že veřejné rozpočty budou zatěžovány v mnoha oblastech, ať už v oblasti sociálních služeb péče o osoby v seniorském věku, nebo ve smyslu zvyšující se nezaměstnanosti těchto osob a následné závislosti na systému dávek státní sociální podpory.

Dalším autorem, který se zabývá stárnutím populace, je pan Loužek, který o tomto fenoménu více pojednává ve svém díle *Důchodová reforma*. Loužek nahlíží na stárnutí populace i z jiného než negativního pohledu, což mne vedlo k zamyšlení, protože než jsem se o tuto problematiku začal zajímat, tak jsem o stárnutí populace přemýšlel jen jako o negativním dopadu na lidstvo a veřejné rozpočty. Z jeho úhlu pohledu stárnutí populace lze vnímat jako projev blahobytu a pokroku společnosti například v medicíně, což je pravda, medicína má určitě vliv na prodlužující se délku lidského života. Zároveň ubývá chudoby a bídy, avšak dle mého názoru lze vysledovat ve společnosti „rozevírající se nůžky“ mezi chudými a bohatými lidmi. Loužek vysvětluje, že není potřeba se stárnutí populace bát, je ale potřeba nastavit příslušné a správně provedené reformy, například reformu týkající se penzijních systémů. Stejně jako všechno na světě, tak i my lidé a systém, ve kterém žijeme, prochází změnami a je nutné na ně reagovat.

2.2 Představení příslušné legislativy

Dotčená legislativa v této kapitole nastiňuje legislativní rámec sociální politiky a jejího financování. V úvodu práce je zmíněna souvislost demografického vývoje obyvatel se sociálním prostředím, ve kterém žijí. Sociální prostředí i samotný demografický vývoj je ovlivněn příslušnou legislativou. Smyslem této legislativy je určení pravidel pro poskytování sociálních služeb a určení pravidel pro vymezování finančních prostředků určených pro sociální oblast. Existence a podpora sociálních služeb je důležitá s ohledem na demografický vývoj obyvatelstva České republiky – předpoklad stárnutí populace. Sociální služby by měly být více zaměřeny na seniorskou složku populace a budou muset být financovány z různých zdrojů – např. státní rozpočet, krajský rozpočet. Lze konstatovat, že demografický vývoj obyvatel má vliv na veřejné rozpočty.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“), v němž podle paragrafu 1 odst. 1 je úkolem a posláním ochrana práv a zájmů osob, které se nacházejí v nepříznivé sociální situaci, upravuje tedy pod-

mínky poskytování pomoci a podpory těmto osobám, a to prostřednictvím sociálních služeb či příspěvku na péči. Nepříznivá sociální situace může být dána věkem, zdravotním stavem, sociálním prostředím, ve kterém osoba žije nebo krizovou životní situací, v níž se osoba nachází. Zákon o sociálních službách lze chápat jako systém právních informací, které vymezují právní rámec pro vztahy lidí s institucemi veřejné správy, poskytovateli sociálních služeb a naopak, a to pro případ ochrany práv a zájmů osob, nacházejíc se v nepříznivé sociální situaci.

Zákon o sociálních službách v části třetí definuje základní druhy, formy a zařízení sociálních služeb. Definuje celkem tři základní oblasti týkající se sociálních služeb – sociální poradenství, služby sociální péče a sociální prevence. V těchto oblastech jsou následně zřizovány druhy sociálních služeb, jež mají člověku pomoci a podpořit ho v nepříznivé sociální situaci a chránit jeho důstojnost (Česko, 2006a).

Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách

Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách (dále jen „vyhláška o sociálních službách“), přibližuje problematiku sociálních služeb blíže. Ve vyhlášce jsou definovány základní činnosti poskytované různými druhy sociálních služeb. Toto vymezení základních činností je důležité z hlediska odlišnosti od činností fakultativních. Na fakultativní činnosti nelze totiž žádat finanční podporu ve formě dotace. Vyhláška dále stanovuje například maximální výši úhrad za poskytování sociálních služeb klientům (Česko, 2006b).

Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů“) je důležitý z hlediska návaznosti dotačního řízení pro poskytovatele sociálních služeb v příslušném kraji. K 1. 1. 2015 nastane přechod financování sociálních služeb z MPSV na kraje a kraje tedy budou rozhodovat v samostatné působnosti o dotaci určené poskytovatelům sociálních služeb v návaznosti na zákon o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů (Česko, 2000).

Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Dle zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finanční kontrole“) je ten, kdo přijme dotaci, tedy příjemce dotace, povinen strpět v souladu s tímto zákonem kontrolu týkající se čerpání poskytnuté dotace a použití dotace na účely dané smlouvou. Paragraf 18 zákona o finanční kontrole zmiňuje, že v případě zjištění nedostatků na základě prováděných kontrol, kontrolovaný příjemce dotace je povinen přijmout nápravná opatření a tato opatření realizovat (Česko, 2001).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 SOCIOEKONOMICKÁ ANALÝZA ZLÍNSKÉHO KRAJE SE ZAMĚŘENÍM NA DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ OBYVATEL

Socioekonomická analýza je pro účely zpracování diplomové práce především úzce zaměřena na stav a vývoj obyvatelstva na území Zlínského kraje ve sledovaném období 2010 - 2013. Pro zpracování demografické části analýzy byla použita data z internetového portálu Českého statistického úřadu (dále jen „ČSÚ“) Krajské správy ČSÚ ve Zlíně a primárně bylo čerpáno především z Veřejné databáze ČSÚ. Pro další zpracování socioekonomické analýzy byla jako zdroj použita Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí, konkrétně ročníky 2010 – 2013, která je každoročně vydávána Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) a případně zdroje další. Data budou analyzována a předložena formou vlastního zpracování do grafů a tabulek, k nimž bude přidán vysvětlující popis.

3.1 Základní charakteristika Zlínského kraje

Zlínský kraj, ustanoven k 1. 1. 2000, se na východě České republiky rozkládá na rozloze o 3 964 km² a představuje čtvrtý nejmenší kraj České republiky. Stav obyvatelstva k 31. 12. 2013 činil hodnotu 586 299 obyvatel a hustota obyvatel činila 148 obyvatel/km² (hodnota vyšší než celorepublikový průměr). Zlínský kraj byl v roce 2013 tvořen 307 obcemi, které byly členěny do 4 okresů – Kroměříž, Uherské Hradiště, Vsetín, Zlín. Kromě členění území kraje do okresů je kraj rozdělen do 13 obcí s rozšířenou působností (obce III. stupně), a to Bystřice pod Hostýnem, Holešov, Kroměříž, Luhačovice, Otrokovice, Rožnov pod Radhoštěm, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Valašské Klobouky, Valašské Meziříčí, Vizovice, Vsetín, Zlín (Český statistický úřad: Krajská správa ČSÚ ve Zlíně, 2014a).

3.2 Geografie

Území Zlínského kraje je členitého charakteru s příznivými klimatickými podmínkami. Tato členitost je dána kopci, pahorkatinami a pohořími, které se v kraji rozpínají. V kraji se nachází taktéž úrodná rovinatá oblast, která se rozkládá v povodí Moravy. Sever Zlínského kraje je hornatý, do výše se zde tyčí Moravskoslezské Beskydy s Čertovým mlýnem - nejvyšší horou, která ční ve výšce 1 206 m. Dále na východě kraje se nachází Javorníky, kde nejvyšší horou je Velký Javorník ve výši 1 071 m. Blíže k jihu se rozkládají Bílé Karpaty s nejvyšší horou Velkou Javořinou, ta dosahuje výšky 970 m a Bílé Karpaty zde vymezují hranici se Slovenskem. Za výše položené pahorkatiny lze v kraji považovat Hostýnsko – Vsetínskou hornatinu spolu s Vizovickou Vrchovinou, jež se rozpínají jižně od Moravsko-

slezských Beskyd. Dále se jihozápadně rozkládají Chřiby, kde mezi nimi a výše uvedenými pahorkatinami se táhne Hornomoravský úval. Kromě tohoto úvalu, v okrese Uherské Hradiště, zde probíhá Dolnomoravský úval, který směřuje až do Jihomoravského kraje a přes oba úvaly protéká řeka Morava (Český statistický úřad: Krajská správa ČSÚ ve Zlíně, 2014a).

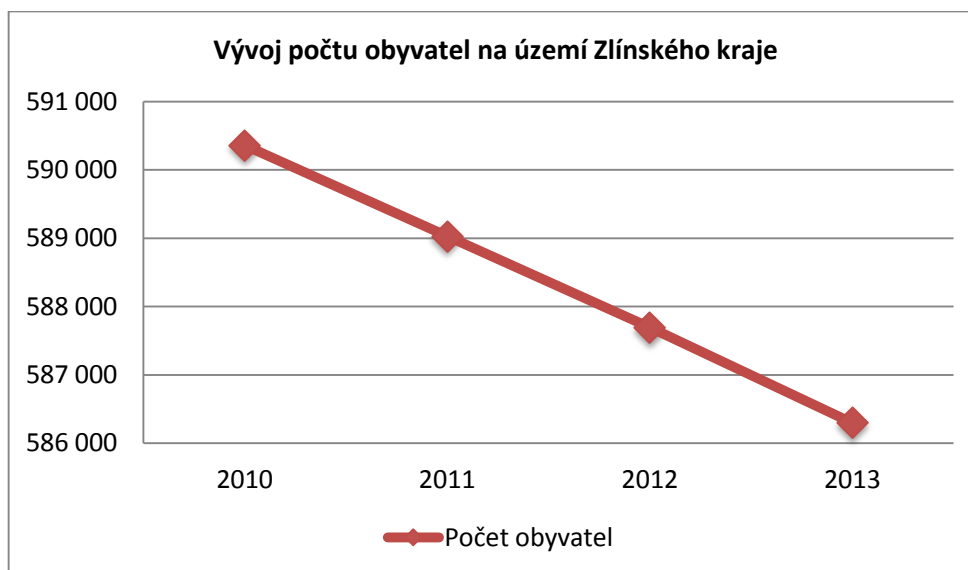
3.3 Demografie

3.3.1 Vývoj počtu obyvatel

Počet obyvatel celkem	Rok - stav k 31. 12.			
	2010	2011	2012	2013
	590 361	589 030	587 693	586 299

Tabulka 1: Počet obyvatel Zlínského kraje, vlastní zpracování (zdroj dat: Český statistický úřad: Krajská správa ČSÚ ve Zlíně, 2014b)

Zlínský kraj se v rámci České republiky ve srovnání s jinými kraji řadí mezi kraje s nižším počtem obyvatel. Počet obyvatel v kraji dosahuje téměř 600 tis. obyvatel. Během sledovaného období si lze všimnout klesajícího trendu počtu obyvatel. Meziročně počet obyvatelstva v kraji klesal, od roku 2010 do roku 2013 poklesl o 4 062 obyvatel a k datu 31. 12. 2013 se ustálil na počtu 586 299 obyvatel.

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel na území Zlínského kraje, vlastní zpracování (Zdroj dat: Český statistický úřad: Krajská správa ČSÚ ve Zlíně, 2014b)

Z grafu je tedy patrný pokles počtu obyvatel v kraji, vliv na úbytek počtu obyvatelstva má záporný celkový přírůstek obyvatelstva, tento ukazatel je složen ze součtu ukazatele migračního salda a přirozeného přírůstku obyvatelstva.

3.3.2 Struktura obyvatelstva, věková pyramida a index stáří

Rok stav k 31. 12.	Index stáří	Podle pohlaví		Podle věku		
		Muži	Ženy	0 - 14	15 - 64	65 let a více
2010	115,7	287 984	302 377	82 751	411 904	95 706
2011	118,0	287 961	301 069	83 903	406 257	98 870
2012	121,1	287 350	300 343	84 163	401 633	101 897
2013	123,6	286 789	299 510	84 554	397 208	104 537

Tabulka 2: Struktura obyvatelstva Zlínského kraje, vlastní zpracování (Zdroj dat: Český statistický úřad: Veřejná databáze ČSÚ, 2014a)

Struktura obyvatelstva daného území znázorňují dvě základní kritéria, a to pohlaví a věk obyvatelstva. Obyvatelstvo lze totiž jednoznačně rozdělit na dvě skupiny, na muže a ženy, tedy rozdělení dle pohlaví, a dále ho lze rozčlenit do celkem tří věkových skupin: 0 – 14 let, 15 – 64 let, 65 let a více.

Na základě rozdělení obyvatelstva určitého území do věkových skupin, lze pomocí základního ukazatele procesu stárnutí obyvatelstva určit stárnutí dané populace. Tento základní ukazatel (indikátor) stárnutí se nazývá index stáří. Jedná se o poměr počtu starých osob a dětské složky obyvatelstva, čili věková kategorie 0 – 14 let ke věkové kategorii 65 let a více. Výsledkem je zjištění, kolik osob důchodové složky obyvatelstva připadá na 100 dětí dané populace.

Struktura obyvatelstva dle věku:

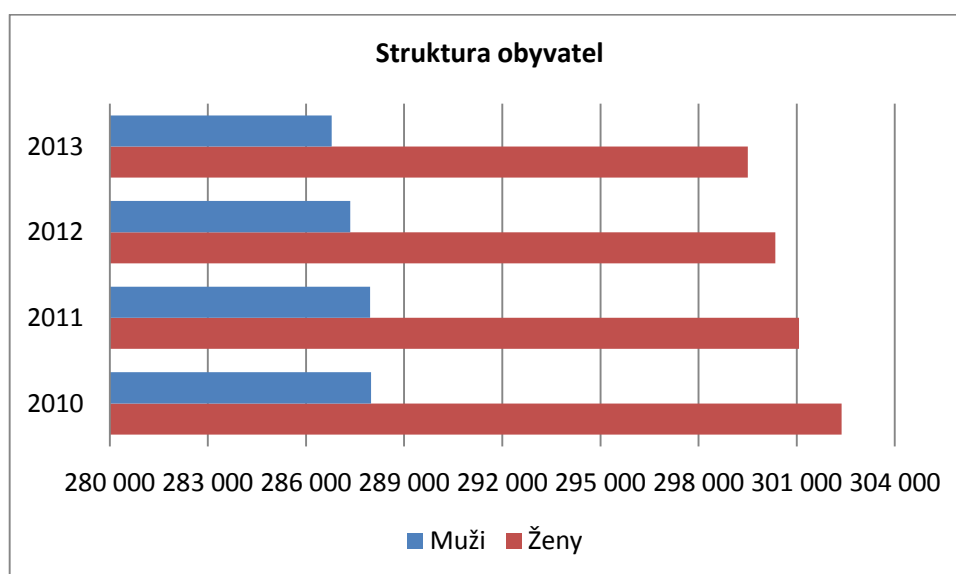
V případě věkové kategorie 0 – 14 let, obyvatel předproduktivního věku, došlo ve sledovaném období 2010 – 2013 k nárůstu počtu obyvatel celkem o 1 803. Kategorie produktivního obyvatelstva ve věku 15 – 64 let zaznamenala výrazný klesající trend, počet obyvatel v této kategorii klesl během sledovaných let o 14 696 obyvatel. Naopak v kategorii 65 let a více, tedy důchodové složky obyvatelstva (poproduktivní), nastal prudký nárůst počtu obyvatel o 8 831.

Lze tedy konstatovat, že dětská složka obyvatelstva narůstá pomaleji, než složka důchodová, početně tedy seniorů přibývá.

Ukazatel procesu stárnutí populace – index stáří se od roku 2010 do roku 2013 zvýšil z hodnoty 115,7 na hodnotu 123,6. Obyvatelstvo ve Zlínském kraji tedy stárne.

Struktura obyvatelstva dle pohlaví:

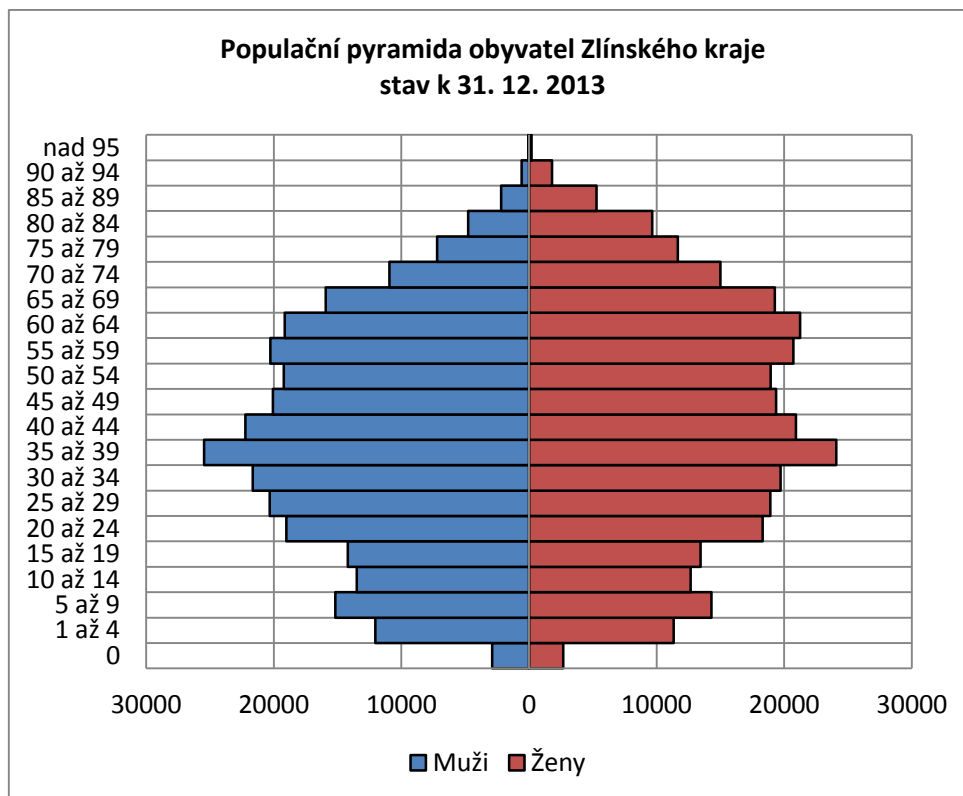
Níže uvedený graf znázorňuje strukturu obyvatel Zlínského kraje dle pohlaví. Z grafu lze vypočítat jasnou převahu žen nad muži. Avšak početně obě pohlaví v kraji klesají. Zajímavostí je, že se v kraji rodí více mužů než žen, přesto ale početně ženy převládají, z dlouhodobého hlediska se totiž ženy dožívají vyššího věku a muži umírají dříve, než ženy.

Graf 2: Struktura obyvatelstva Zlínského kraje, vlastní zpracování (Zdroj dat: Český statistický úřad: Veřejná databáze ČSÚ, 2014a)

Věková pyramida obyvatelstva:

Důležitou součástí vyjádření struktury obyvatelstva je věková - populační pyramida (podrobněji popsána v teoretické části). Věková pyramida slouží ke grafickému znázornění věkové početní struktury obyvatelstva, a to k jistému datu. Zde se populační pyramida vztahuje k 31. 12. 2013 a je z ní patrná regresivní populace. Dětská složka obyvatelstva se proti seniorské složce nachází v menšině. Dále je z populační pyramidy patrná převaha ženského pohlaví nad mužským a také, že se větší počet žen dožívá vyššího věku, než je tomu v případě mužů.

Graf 3: Populační pyramida Zlínského kraje, vlastní zpracování (Zdroj dat: Český statistický úřad: Veřejná databáze ČSÚ, 2014b)

3.3.3 Natalita, mortalita

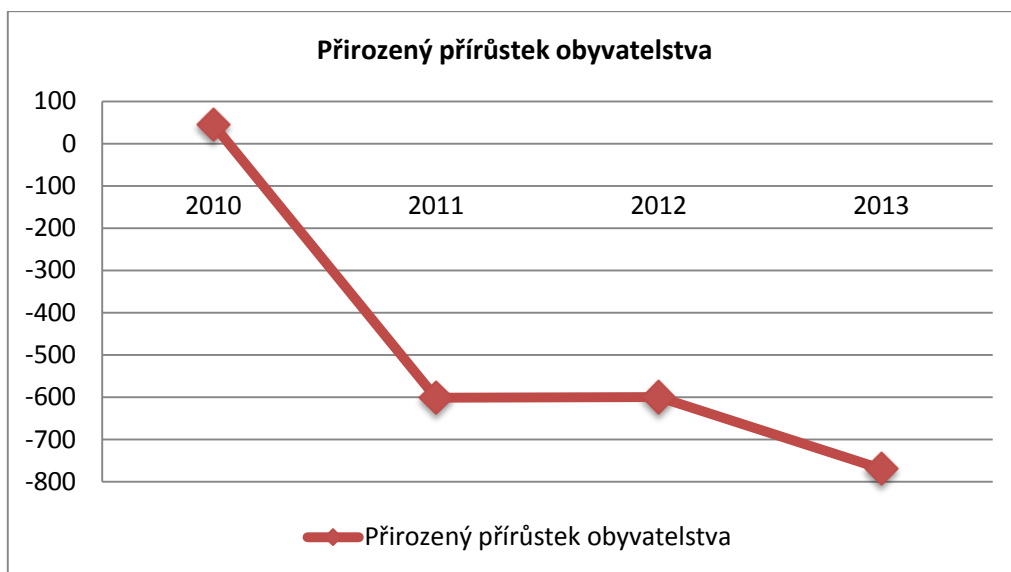
Natalita, mortalita – jinými slovy porodnost a úmrtnost jsou důležitými ukazateli z hlediska určení ukazatele přirozeného přírůstku obyvatelstva. Přirozený přírůstek obyvatelstva se získá odečtením zemřelých obyvatel od živě narozených obyvatel daného území. Kladný přirozený přírůstek má vliv na růst počtu obyvatel v populaci, záporný přirozený přírůstek naopak svědčí o úbytku počtu obyvatel dané populace.

Rok stav k 31. 12.	Živě narození celkem	Zemřelí celkem	Přirozený přírůstek
2010	6 106	6 061	45
2011	5 570	6 171	-601
2012	5 493	6 093	-600
2013	5 585	6 354	-769

Tabulka 3: Základní demografické údaje ve vybraném území, vlastní zpracování (Zdroj dat: Český statistický úřad: Veřejná databáze ČSÚ, 2014c)

Ve sledovaném období 2010 – 2013 se počet živě narozených obyvatel v kraji projevil klesajícím trendem. Na konci sledovaného období byl zaznamenán nižší počet živě naro-

zených, než tomu bylo na počátku sledovaného období. Co se zemřelých obyvatel týče, zde byla situace opačná, na konci sledovaného období byl zaznamenán vyšší počet zemřelých, než na počátku období. V případě přirozeného přírůstku se projevily především záporné hodnoty. Kromě roku 2010, kdy přirozený přírůstek vykazoval kladnou hodnotu, byl přirozený přírůstek v letech 2011 – 2013 záporného charakteru, mortalita tedy převyšovala natalitu.

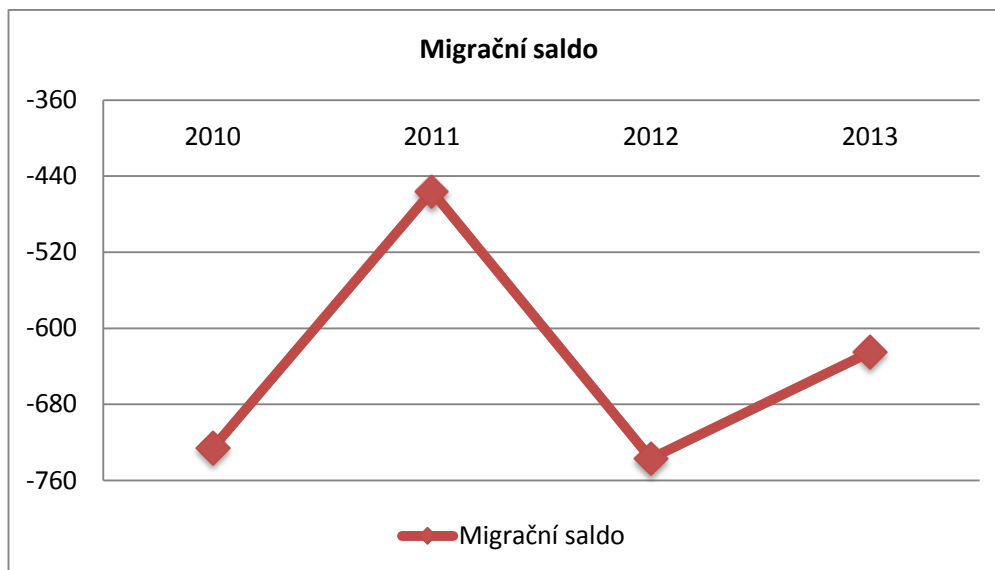
Graf 4: Základní demografické údaje ve vybraném území, vlastní zpracování
(Zdroj dat: Český statistický úřad: Veřejná databáze ČSÚ, 2014c)

Z grafu, který znázorňuje situaci přirozeného přírůstku ve Zlínském kraji, lze vyčíst nejnižší hodnotu tohoto ukazatele v roce 2013, ve kterém 769 osob více zemřelo, než se narodilo. Kladnou hodnotu představoval pouze rok 2010, kdy se o 45 obyvatel Zlínského kraje živě narodilo, než zemřelo.

3.3.4 Migrace obyvatelstva

Migrace	Rok stav k. 31. 12.			
	2010	2011	2012	2013
Přistěhovalí	3 102	2 869	2 788	3 100
Vystěhovalí	3 828	3 325	3 525	3 725
Migrační saldo	-726	-456	-737	-625

Tabulka 4: Základní demografické údaje ve vybraném území, vlastní zpracování (Zdroj dat: Český statistický úřad: Veřejná databáze ČSÚ, 2014c)

Graf 5: Základní demografické údaje ve vybraném území, vlastní zpracování (Zdroj dat: Český statistický úřad: Veřejná databáze ČSÚ, 2014c)

Rozdíl počtu přistěhovalých a vystěhovalých obyvatel se nazývá migrační saldo. Tento ukazatel se ve sledovaném období 2010 – 2013 pohyboval pouze v záporných hodnotách. Počet vystěhovalých obyvatel byl vyšší, než počet přistěhovalých obyvatel. Záporné migrační saldo má vliv na úbytek počtu obyvatel v kraji. Nejnižší hodnoty byly vykázány v roce 2010 (-726 obyvatel) a v roce 2012 (-737 obyvatel).

3.3.5 Sňatečnost a rozvodovost

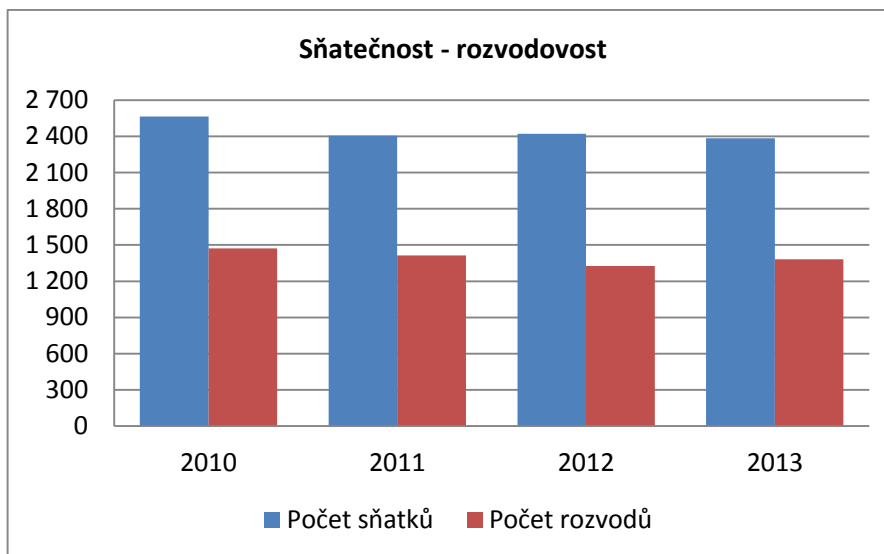
Od počátku sledovaného období se počet sňatků a rozvodů vyznačuje klesajícím trendem, meziroční kolísání jejich počtu je nepatrného charakteru.

Sňatečnost / rozvodovost	Rok stav k 31. 12.			
	2010	2011	2012	2013
Sňatky	2 564	2 404	2 420	2 383
Rozvody	1 472	1 415	1 327	1 381

Tabulka 5: Sňatečnost a rozvodovost, vlastní zpracování (Zdroj dat: Český statistický úřad: Veřejná databáze ČSÚ, 2014e)

U počtu sňatků i rozvodů lze od roku 2010 vysledovat klesající trend, rozdíly v kolísavosti počtu rozvodů a sňatků byly nepatrné.

Graf 6: Sňatečnost a rozvodovost, vlastní zpracování (Zdroj dat: Český statistický úřad: Veřejná databáze ČSÚ, 2014e)

Rok 2013 vykazoval nejnižší hodnotu v případě uzavřených sňatků, v roce 2010 byla hodnota na nejvyšší úrovni. Nejvíce rozvedených manželských párů bylo v roce 2010, nejméně v roce 2012.

Co se průměrného věku vstupu do manželství týče, pak u mužů (ženichů) se průměrný věk pohybuje kolem 34 let, v případě žen (nevěst) je věk kolem 31 let.

3.4 Prognóza vývoje obyvatelstva

Záznamy o počtu či strukture obyvatel jsou z minulosti známé, nicméně demografickými prognózami se demografové začali zabývat od počátku vzniku demografie jako vědy, tedy od poloviny 17. století (Štědroň, 2012, s. 97). Neméně důležitou částí práce je, kromě vyhodnocení současného stavu demografické situace, taktéž odhad budoucího vývoje, který bude jeden z výchozích podkladů pro navrhnutí řešení či doporučení pro budoucí stav poskytových sociálních služeb Zlínského kraje.

Pro složitější předpověď budoucího vývoje počtu a strukture obyvatelstva je vhodná populační projekce. Ta vychází ze skutečnosti, že odlišné věkové – generační skupiny se vyvíjejí různým způsobem, a to s ohledem na stávající věkovou strukturu a rozdíl ve specifické úmrtnosti individuálních věkových skupin a generací. Prognóza je vypracována na principu promítání výchozí strukture generací po určeném intervalu, který může být například pětiletý, a to na několik desetiletí dopředu, přičemž se přihlíží k redukci věkových skupin, které v budoucnu vyvolá předpokládaný řád vymírání. Často je v tomto případě užíván

termín komponentní projekce (Langhamrová a Kačerová, 2010, s. 56). Pro vypracování demografické prognózy je důležitá analýza současného stavu a poté je možné postupnými kroky odhadnout budoucí stav – strukturu obyvatelstva (Štědroň, 2012, s. 96).

Pro vypracování projekce jsem zvolil pětileté intervaly, kdy práh projekce byl stanoven na rok 2013 a horizont na konec roku 2038. Tento zvolený časový interval je dostatečně dlouhý z důvodu plánování projektových záměrů sociálních služeb, pokud by bylo zvoleno delší časové období, nebylo by plánování sociálních služeb efektivní.

Výsledná prognóza populace Zlínského kraje je odhadem situace, která může nastat za několik let, nejedná se o jistotu výsledku, proto je potřeba brát výsledné hodnoty s nadhledem a rezervou.

Jako metoda populační prognózy byla vybrána komponentní metoda bez vlivu migrace, protože odhad migrace, vzhledem k její různé intenzitě a variabilitě, je obtížný. Tato metoda je typická pro odhadování věkové struktury budoucí populace. Výsledná prognóza je následně rozdělena na pesimistickou a optimistickou variantu, v nichž je zohledněna průměrná hodnota migračního salda Zlínského kraje z let 2000 – 2012.

Data týkající se Zlínského kraje, která jsem využil pro zpracování prognózy, byla čerpána prostřednictvím webového portálu Českého statistického úřadu, a to konkrétně data:

- úmrtnostní tabulky dle pohlaví obyvatel (Český statistický úřad, 2014c),
- věkové složení obyvatel podle pohlaví, jednotek věku a pětiletých věkových skupin (Český statistický úřad: Krajská správa ČSÚ ve Zlíně, 2014c),
- míry plodnosti žen v pětiletých kohortách (Český statistický úřad, 2013b),
- průměrné migrační saldo Zlínského kraje od roku 2000 (Český statistický úřad: Veřejná databáze ČSÚ, 2014d).

Pro zpracování metodického výpočtu plodnosti žen byl použit poměr mužů a žen při narození stanovený ČSÚ, a to v poměru 0,515 muži a 0,485 ženy. Od výsledného výstupu střední varianty populační prognózy byly odvozeny varianty optimistická (přičteno průměrné migrační saldo) a pesimistická (odečteno průměrné migrační saldo). V případě všech variant populační prognózy byl zaznamenán pokles počtu obyvatel ve Zlínském kraji.

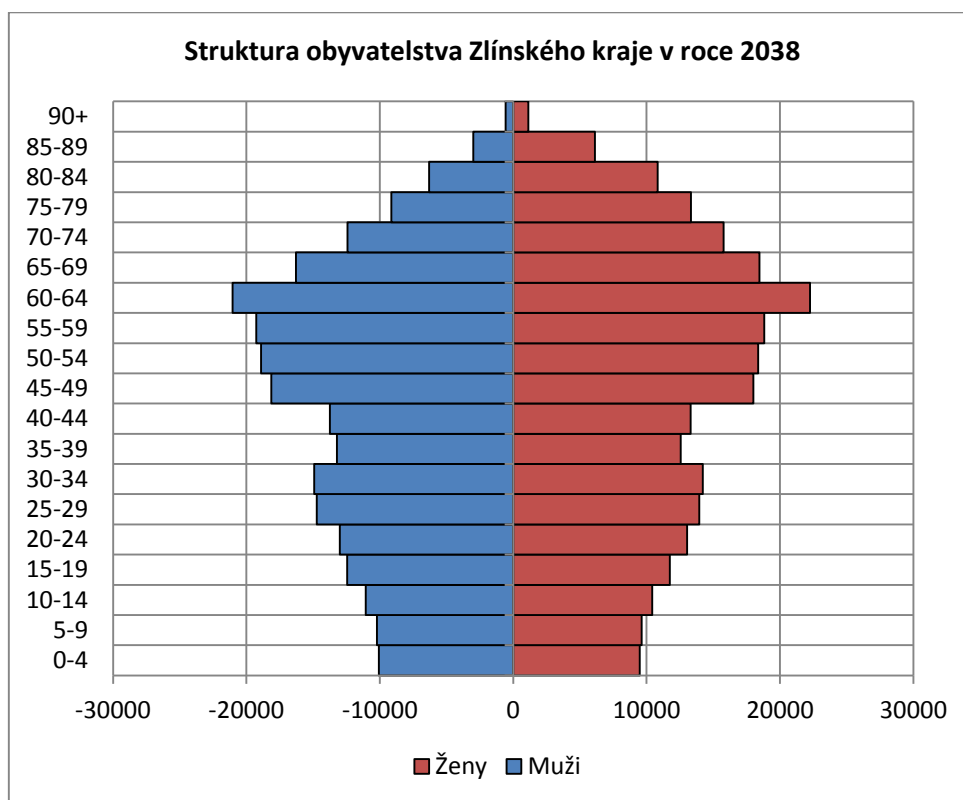
3.4.1 Výstupy prognózy

Výstupy populační prognózy byly shrnuty do tabulky, ve které je přehled počtu obyvatel uveden po pětiletých intervalech za celkové sledované období 2013 – 2038. Střední varianty bylo dosaženo pomocí komponentní metody, přičemž pro zpracování optimistické varianty bylo použito přičtení absolutní hodnoty průměrného migračního salda Zlínského kraje, v případě pesimistické varianty se absolutní hodnota průměrného migračního salda odečetla. Všechny varianty populační prognózy predikují pokles počtu obyvatel ve Zlínském kraji, hodnota na konci sledovaného období v roce 2038 činí cca 490 tis. obyvatel.

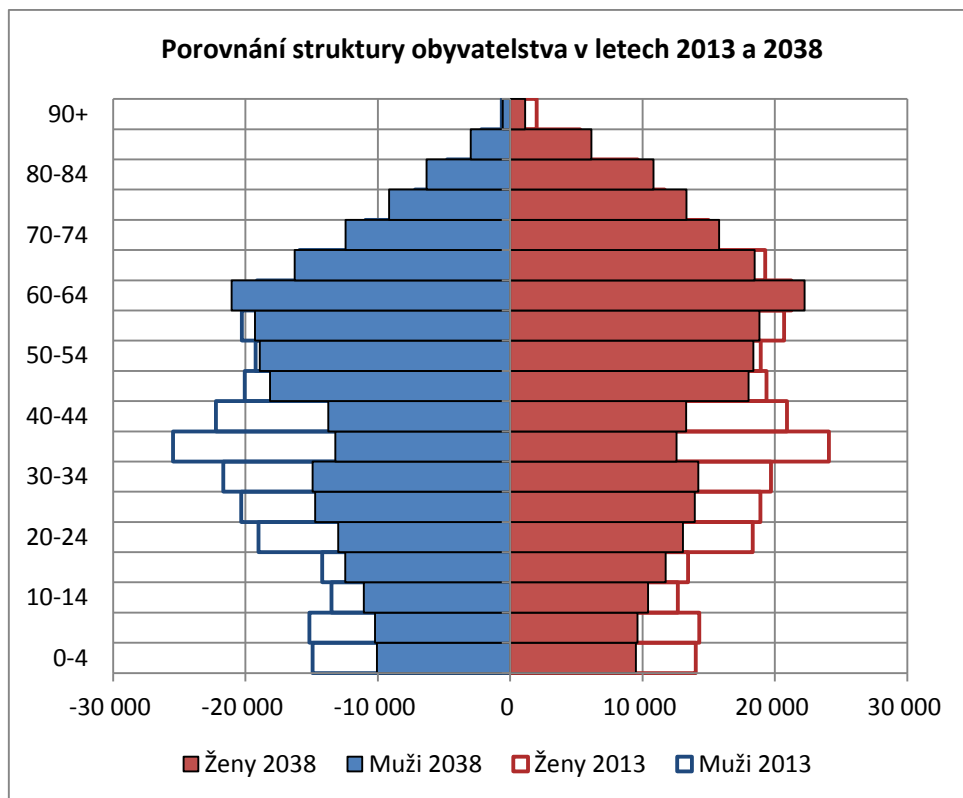
Prognóza počtu obyvatel	2013	2018	2023	2028	2033	2038
Optimistická varianta	586451	572324	556690	537068	514180	490120
Střední varianta:	586299	572172	556538	536916	514028	489968
Pesimistická varianta	586147	572020	556386	536764	513876	489816

Tabulka 6: Prognóza počtu obyvatel Zlínského kraje do roku 2038, vlastní výpočty (Zdroj dat: Český statistický úřad, 2014a)

Dále jsou výsledky populační prognózy uvedeny v grafické podobě, a to ve formě věkové (populační) pyramidy, která znázorňuje situaci v roce 2038 a následně srovnání s věkovou (populační) pyramidou roku 2013.

Graf 7: Struktura obyvatelstva Zlínského kraje v roce 2038, vlastní zpracování (Zdroj dat: Český statistický úřad: 2014a)

Graf 8: Porovnání struktury obyvatelstva v letech 2013 a 2038, vlastní zpracování (Zdroj dat: Český statistický úřad: 2014a)

Populační pyramida Zlínského kraje roku 2038 značí populaci v úpadku, tedy regresivní populaci. Srovnání populačních pyramid roku 2038 a 2013 signalizuje opět regresivní tvar pyramidy do budoucna, avšak počet osob do 50. roku života se dramaticky sníží a bude narůstat počet seniorů. Z populační prognózy je zřejmé, že populace ve Zlínském kraji bude stárnout a obyvatel mladších ročníků početně ubývat. Zatímco v roce 2013 podíl seniorů na celkovém počtu obyvatel Zlínského kraje byl cca 18 %, v roce 2038 se předpokládá podíl kolem cca 30 %.

3.5 Vývoj sociálních dávek

Protože s demografickým vývojem souvisí i sociální politika státu, rozhodl jsem se zde uvést pro přehled kapitolu týkající se vývoje sociálních dávek, vybral jsem tyto dávky:

- příspěvek na péči,
- dávky v hmotné nouzi:
  - a) příspěvek na živobytí,
  - b) doplatek na bydlení,

c) mimořádná okamžitá pomoc.

Data pro tuto kapitolu byla čerpána ze Statistických ročenek z oblasti práce a sociálních věcí, které každoročně vypracovává Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociální dávky jsou určeny především pro osoby, které se nacházejí v nouzi či nepříznivém zdravotním stavu a potřebují pomoc od státu. S demografickými změnami lze předpokládat taktéž změny v počtu vyplacených sociálních dávek a stát tak musí pružně na tyto změny reago-
vat.

Vývoj sociálních dávek ve Zlínském kraji (výdaje v tis. Kč)	Rok			
	2010	2011	2012	2013
Příspěvek na péči	1 451 019	1 339 418	1 363 678	1 382 563
Příspěvek na živobytí	134 984	158 088	228 619	285 347
Doplatek na bydlení	26 270	28 224	66 046	112 832
Mimořádná okamžitá pomoc	18 444	19 771	9 875	8 566

Tabulka 7: Vývoj sociálních dávek ve Zlínském kraji, vlastní zpracování (Zdroj dat: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, 2012, 2013, 2014)

Výdaje na příspěvek na péči, který se poskytuje příjemcům příspěvku dle stupně jejich závislosti (I., II., III., IV. stupeň), na konci sledovaného období v roce 2013 vykazovaly nižší hodnotou o 4,7 %, než v roce 2010. Podílově se výdaje tohoto příspěvku v případě Zlínského kraje pohybovaly na celkových výdajích České republiky kolem hodnoty cca 7 %.

V případě dávek hmotné nouze došlo k poklesu výdajů pouze u mimořádné okamžité pomoci, u příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení došlo k nárůstu výdajů. Pokud budu konkrétnější, pak v případě příspěvku na živobytí na konci sledovaného období proti jeho počátku došlo k nárůstu výdajů o 111,4 % a v případě doplatku na bydlení došlo na konci sledovaného období k markantnímu nárůstu o cca 330 %. Nárůst těchto dávek se projevil a celorepublikové úrovni.

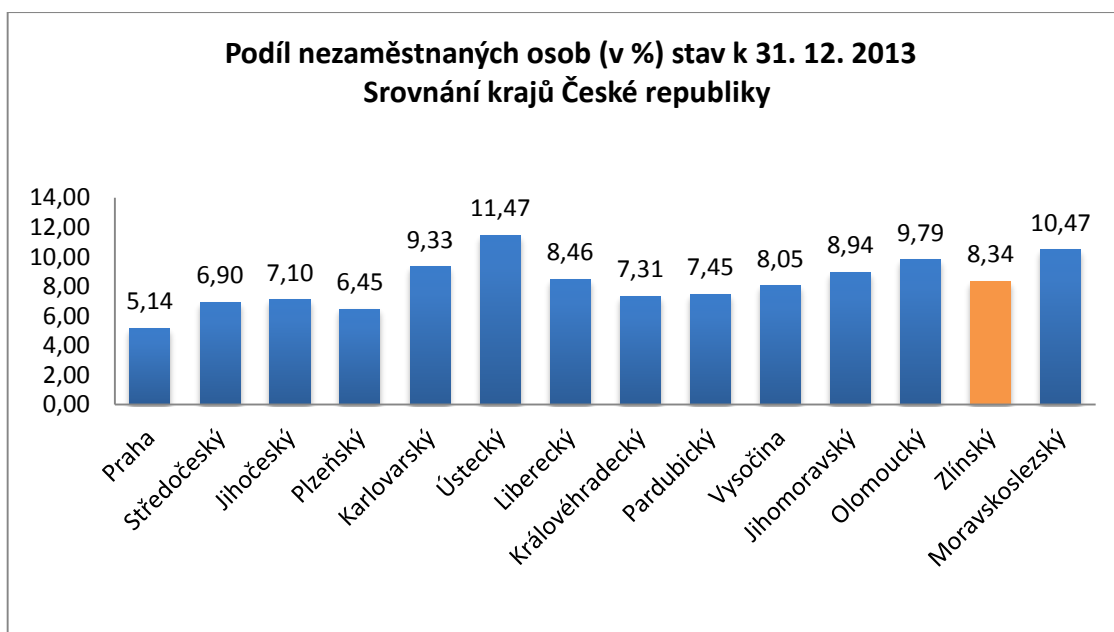
3.6 Zaměstnanost a nezaměstnanost

Míra zaměstnanosti (její roční průměry), jejíž definice je popsána v teoretické části, ve Zlínském kraji vzrostla od roku 2010 do roku 2013 o 3 %, tedy z 52 % na 55 %. Ve srovnání krajů České republiky je roční průměr míry zaměstnanosti Zlínského kraje v roce 2013 na 55 % spolu s kraji Karlovarským a Pardubickým. Pouze 4 kraje jsou na tom lépe, a to: tradičně nejvyšší zaměstnanost má hlavní město Praha, Středočeský kraj, Plzeňský kraj, Jihomoravský kraj.

Míra zaměstnanosti - roční průměry 2013	
Kraje	Celkem %
Praha	60,2
Středočeský	57,6
Jihočeský	54,6
Plzeňský	57,3
Karlovarský	55,0
Ústecký	52,2
Liberecký	52,9
Královéhradecký	53,7
Pardubický	55,0
Vysočina	54,3
Jihomoravský	55,8
Olomoucký	51,2
Zlínský	55,0
Moravskoslezský	52,1

Tabulka 8: Míra zaměstnanosti, vlastní zpracování (Zdroj dat: Český statistický úřad: Veřejná databáze ČSÚ, 2014f)

Jako ukazatel nezaměstnanosti jsem zvolil ukazatel registrované nezaměstnanosti, zvaný Podíl nezaměstnaných osob (bližší specifikace tohoto ukazatele je popsána v teoretické části práce).

Graf 9: Podíl nezaměstnaných osob – krajské srovnání, vlastní zpracování (Zdroj dat: Český statistický úřad: Veřejná databáze ČSÚ, 2014g)

Zlínský kraj ve srovnání s ostatními kraji České republiky vykazoval k 31. 12. 2013 hodnotu ukazatele podílu nezaměstnaných osob 8,34 % - jedná se o osmou nejnižší hodnotu

mezi kraji, tímto se řadí na střední příčky v mezikrajském srovnání. Vysoká nezaměstnanost a nedostatečná nabídka pracovních míst se projevuje především v okrajových oblastech Zlínského kraje. Pokud se bude nezaměstnanost zvyšovat, může nastat riziko odlivu kvalifikované pracovní síly i absolventů VŠ za prací do jiných regionů v rámci České republiky i mimo ni.

3.7 Hospodářství

3.7.1 Průmysl

V Zlínském kraji se nachází celkem 13 průmyslových zón, z nichž z větší míry převažují zóny menší velikosti s vysokým podílem volných prostor. Nabídka průmyslových zón v kraji je poměrně obsáhlá, přesto zde nabídka převyšuje poptávku. Proto se očekává do budoucna jejich redukce, a to především z důvodu nežádoucího blokování území, které může být využité pro jiné účely (Risy.cz, © 2012 – 2014).

Mezi významné zaměstnavatele v různých odvětvích průmyslu v kraji patří například:

Barum Continental Otrokovice – mezi nejvýznamnější zaměstnavatele Zlínského kraje patří bezpochyby koncern Continental podnikající v gumárenském průmyslu. Continental Barum nyní v Otrokovicích zaměstnává přes 4000 zaměstnanců a řadí se mezi přední světové subdodavatele automobilového průmyslu a patří mezi největší výrobce pneumatik na světě (Finance, 2013).

TAJMAC – ZPS, a. s. – je významným zaměstnavatelem v odvětví strojírenství. Firma pracuje s obráběcími stroji, soustruhy či CNS automaty. V současné době zaměstnává kolem 500 – 1000 zaměstnanců (Evropská databanka, 2014).

Koncern Hamé – z potravinářského průmyslu koncern Hamé zaměstnává cca 2500 zaměstnanců. Portfolio firmy představují především kečupy, paštiky, zeleninové a ovocné výrobky, džemy atd. Společnost Hamé vlastní několik závodů rozmístěných po České republice (Hamé, 2014).

Za velké pozitivum průmyslových podniků různého odvětví se může považovat jejich chuť a kladný přístup k rozvoji inovačního podnikání.

3.7.2 Zemědělství

Zlínský kraj je tvořen nížinnými oblastmi, a to především kolem řeky Moravy, kde se pěstují náročné zemědělské plodiny, ovoce a zelenina. V dalších oblastech, horských, kde je krajina téměř nedotčena, je typické pastevectví či různé specifické formy zemědělské produkce (Celýsvět, 2014).

Zemědělství v rámci Zlínského kraje nemá silné zastoupení v zaměstnanosti obyvatel. Na území kraje působí spíše samostatní živnostníci. Za většího zaměstnavatele lze považovat firmu *ZEVOS a. s.*, která zaměstnává cca 200 zaměstnanců a podniká v oblasti nezpracovaných zemědělských produktů za účelem jejich dalšího pracovní.

3.7.3 Služby

Služby v Zlínském kraji ve větších městech jsou poměrně dobře zabezpečeny. Problém nastává v případě komerčních služeb u menších měst, především ve městech do 500 obyvatel, kdy zastoupení komerčních služeb se pohybuje na nízké úrovni.

Mezi nejvýznamnější zaměstnavatele v terciární sféře se řadí:

SWS a. s. - firma se zabývá distribucí moderních informačních technologií na českém trhu. Vznikla v roce 1991 a drží se na předních příčkách mezi českými distributory softwaru a hardwaru. Firma vytváří stabilní pracovní prostředí pro své zaměstnance s hlavním sídlem ve Slušovicích, dále v Praze – Strašnicích sídlí pobočka a na Slovensku v Bratislavě figuruje *SWS Distribution* – dceřiná společnost. V současné době firma zaměstnává cca 220 zaměstnanců (SWS, ©2014).

QUICKTRANS s. r. o. – firma jako soukromá přepravní společnost byla založena v roce 1990. Společnost podniká v oblasti vnitrostátní a mezinárodní přepravy zboží pod řízenou teplotou (ATP) a taktéž přepravy nebezpečných látek (ADR). *QUICKTRANS s. r. o.* vznikla v roce 2000. V současnosti zaměstnává cca 120 zaměstnanců a disponuje desítkami nákladních vozidel (Quicktrans s. r. o., 2014).

3.8 Bydlení

Obydlené byty podle právního důvodu užívání a počtu obytných místností:

Byty		Celkem	Rodinné domy	Bytové domy	Ostatní budovy
Obydlené byty celkem		217 093	125 902	88 649	2 542
z toho právní důvod užívání bytu	ve vlastním domě	104 890	104 221	433	236
	v osobním vlastnictví	40 868	25	40 816	27
	nájemní	32 023	3 554	27 037	1 432
	družstevní	14 898	29	14 867	2
z toho s počtem obytných místností	1	9 898	2 104	7 192	602
	2	20 551	6 613	13 586	352
	3	51 698	23 710	27 643	345
	4	62 583	33 049	29 248	286
	5 a více	58 300	53 756	4 342	202

Tabulka 9: Obydlené byty (Zdroj dat: Sčítání lidu, domů a bytů 2011, © 2009-2011)

Ve Zlínském kraji v roce 2011 bylo celkem vystavěno 252 396 bytů, z tohoto počtu bylo 217 093 bytů obydlých. Z obydlých bytů většinu zaujímaly byty v rodinných domech, menšina byla tvořena v domech bytových. Zbytek neobydlých bytů představoval celkový počet 35 303 bytů. Z celkového počtu neobydlých bytů sloužilo 6 943 bytů k rekreačním účelům, dále 1 610 bytů bylo v přestavbě a 2 093 bytů bylo nezpůsobilých k bydlení. Co se právního důvodu obývání týče, nejvíce převažoval právní důvod užívání ve vlastním domě a osobním vlastnictví. Nejčastěji se jednalo o byty se čtyřmi či pěti a více obytnými místnostmi (Český statistický úřad, 2013c).

Za zmínku stojí sídliště Jižní Svahy v krajském městě Zlín, v tomto sídlišti bydlí cca 20 tis. obyvatel a je zde vybudováno cca 6 000 bytů, kde průměrná užitková plocha jednoho bytu je cca 65 m² (Zlin.estranky.cz, 2014).

Domovní fond:

Domovní fond		Celkem	rodinné domy	bytové domy	ostatní budovy
Domy úhrnem		141 852	131 896	7 950	2 006
Domy obydlené		120 444	111 050	7 832	1 562
z toho podle vlastnictví domu	fyzičká osoba	104 050	102 845	834	371
	obec, stát	1 605	534	685	386
	bytové družstvo	1 429	41	1 386	2
	spoluvlastnictví vlastníků bytů	10 283	6 460	3 791	32
z toho podle období výstavby nebo rekonstrukce domu	1919 a dříve	7 747	7 411	198	138
	1920 - 1970	48 164	44 464	3 382	318
	1971 - 1980	20 517	18 413	1 990	114
	1981 - 1990	15 824	14 646	1 105	73
	1991 - 2000	13 949	13 160	575	214
	2001 - 2011	12 370	11 694	499	177

Tabulka 10: Obydlené domy (Zdroj dat: Sčítání lidu, domů a bytů 2011, © 2009-2011)

Ve Zlínském kraji v roce 2011 bylo úhrnem vystavěno 141 852 domů, z nichž 120 444 bylo obydlených. Z obydlených domů většinu tvořily domy rodinného typu, menšinu zaujímaly ostatní a bytové domy. Neobydlených domů v kraji bylo celkem 21 408 bytů. Ve vlastnictví domů převládaly fyzické osoby a nejvíce domů bylo vystavěno v letech 1920 – 1970, od konce 70. let počet výstaveb domů klesá (Český statistický úřad, 2013c).

3.9 Veřejná zařízení

3.9.1 Školství

Pro udržitelný rozvoj společnosti je bezpochyby důležité mít kvalitní školství. Protože kvalitní školství rovná se kvalitně vzdělaný lidský kapitál, tolik potřebný pro rozvíjející se společnost. Vzdělávací soustava je tvořena základními, středními, speciálními, vyššími odbornými či nejvýše postavenými vysokými školami. Řadí se sem i instituce, které poskytují umělecké vzdělání či zabezpečují ochranou a ústavní výchovu.

Zlínský kraj jako samosprávný celek prostřednictvím svých příspěvkových organizací zajišťuje střední, vyšší odborné, jazykové vzdělávání a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, taktéž zabezpečuje základní umělecké vzdělání, zájmové vzdělání a vzdělání pedagogických pracovníků, nechybí ani poradenská činnost. Pro konkrétnější informaci – k 1. 9. 2012 byl Zlínský kraj zřizovatelem 102 příspěvkových organizací, z nichž představovalo 48 středních škol (z nichž 7 subjektů je vyšší odborná škola a 4 subjekty jsou jazykovou školou s právem státní jazykové zkoušky), 1 konzervatoř, 18 základ-

ních a mateřských škola, 12 dětských domovů, 20 základních uměleckých škol, 1 pedagogicko-psychologická poradna a 2 plavecké školy. Na území Zlínského kraje jsou školy a školská zařízení zřizovány nejen Zlínským krajem, ale i obcemi, státem, soukromými subjekty či církví. Například obce na území kraje zřídily celkem 226 základních škol, 209 mateřských škol a 21 středisek volného času. Soukromé subjekty zřídily 3 základní školy, 4 mateřské školy, 14 středních škol, 3 vyšší odborné školy, 2 střediska praktického vyučování a 5 základních uměleckých škol, což se církev týče, pak ta je zřizovatelem 4 základních škol a 3 středních škol. Stát, přesněji ústřední státní orgány, je na území Zlínského kraje zřizovatelem 3 zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a dále zřizuje Vyšší policejní školu a Střední policejní školu. V konečném součtu na území Zlínského kraje bylo v roce 2012 zřizováno 606 škol a školských zařízení, kdy tento počet neustále klesá - např. v roce 2003 byl celkový počet škol a školských zařízení 654, počet se může redukovat slučováním či zánikem školských institucí (Zlínský kraj, 2014c).

Veřejné a soukromé vysoké školy spadají pod Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. Ve Zlínském kraji se nachází Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Evropský polytechnický institut, s. r. o. a Vysoká škola Humanitas. Za pozitivum kraje lze považovat ochotu a otevřenost ke spolupráci firem s akademickým prostředím a dát tak studentům možnost využít teoretické poznatky v praktickou zkušenost, případně při spolupráci navázat důležité pracovní styky a nalézt budoucí zaměstnání. Přesto je potřeba tuto otevřenost a ochotu spolupráce do budoucna udržet a dále prohlubovat, aby tak absolventi dosahovali požadovaných znalostí z praxe tolik potřebných pro jejich budoucí pracovní uplatnění.

3.9.2 Zdravotnictví

Ve Zlínském kraji se nacházejí celkem 4 nemocnice, v podobě akciových společností, jejichž zakladatelem je vyšší územně samosprávný celek Zlínský kraj a figuruje tedy jako jediný akcionář – majitel. Jedná se o tyto nemocnice:

- Krajská nemocnice T. Bati, a. s. ve Zlíně,
- Uherskohradištská nemocnice a. s.,
- Kroměřížská nemocnice a. s.,
- Vsetínská nemocnice a. s.

Tyto čtyři nemocnice poskytují obyvatelům Zlínského kraje hlavní zdravotnickou oporu v případě nejrůznějších zdravotních komplikací.

Kromě těchto nemocnic plní neméně důležitou úlohu v oblasti zdravotnictví v kraji také příspěvkové organizace Zlínského kraje, a to:

- Zdravotnická záchranná služba Zlínského kraje p. o.,
- Dětské centrum Zlín p. o.,
- Kojenecké a dětské centrum, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc p. o. ve Valašském Meziříčí.

V případě těchto organizací Zlínský kraj hradí jejich náklady na provoz. Záchranná služba je důležitá z hlediska přednemocniční akutní péče a údělem dětských organizací je péče o děti, jejichž vstup do života nebyl zrovna jednoduchý a šťastný. Zlínský kraj na svém území zabezpečuje i lékařskou pohotovostní službu či v Kroměříži protialkoholní záchytnou stanici (Zlínský kraj, 2014d).

3.9.3 Sociální služby

Co jsou sociální služby, jaká je jejich role ve společnosti a komu jsou určeny, je nejlépe vystiženo v zákoně o sociálních službách, který je v práci zmíněn již v části teoretické. V této podkapitole především zmíním, zda na území Zlínského kraje existuje vymezená síť sociálních služeb a zda ji Zlínský kraj podporuje.

Na území kraje jsou sociální služby poskytovány prostřednictvím registrovaných poskytovatelů, a to dle zákona o sociálních službách. Krajský úřad Zlínského kraje vede registr poskytovatelů sociálních služeb. Samotný Zlínský kraj je zřizovatelem 11 příspěvkových organizací v oblasti sociálních služeb, které zabezpečují 31 zařízení, jež poskytují celkem 47 sociálních služeb. Sociální služby příspěvkových organizací kraje jsou poskytovány především pobytovou formou (Zlínský kraj, 2014e). Mezi příspěvkové organizace Zlínského kraje patří například Sociální služby Uherské Hradiště p. o., jež zahrnují několik domovů pro seniory (v Buchlovicích, Nezdenicích, Uherském Hradišti, Uherském Ostrohu), domov se zvláštním režimem či domovy pro osoby se zdravotním postižením. Další příspěvkové organizace jsou například Sociální služby Vsetín či další domovy pro seniory zřizované krajem jako příspěvkové organizace. Kraji je v zákoně o sociálních službách uložena povinnost komunitního plánování, tedy vytváření střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb, součástí tohoto plánování je vymezení sítě sociálních služeb, kterou kraj finančně podporuje ze svého rozpočtu a především z dotace poskytnuté od Ministerstva práce a sociálních věcí. Kraj tedy přerozděluje finanční prostředky sociálním službám, které jsou potřebné a které jsou součástí sítě sociálních služeb ve Zlínském kraji. V současné

době je v síti sociálních služeb Zlínského kraje cca 130 poskytovatelů poskytujících nej-různější spektrum služeb, které reaguje na potřeby obyvatel na území kraje.

3.9.4 Kultura a cestovní ruch

Zlínský kraj se rozpíná na území Slovácka, Hané či Valašska, čili v oblastech, které jsou bohaté na kulturní vyžití a turisticky atraktivní, a to z hlediska tradičních kulturních zvyklostí, folklóru, tradičních řemesel nebo dechové hudby, tance, divadelních představení aj. V kraji je k nalezení spousta památek, které mohou turisté navštěvovat a obdivovat. Tyto památky zasahují do různých historických období, přes období osídlení Velké Moravy až po středověkou architekturu v podobě hradů, zámků, kostelů a mnoha dalších středověkých budov. Především pro Zlín a okolí je charakteristická baťovská funkcionalistická architektura z první poloviny 20. století, jejíž podobu se Zlín snaží zachovat do teď. Významnými oblastmi ve Zlínském kraji jsou místa religiózního charakteru, především poutí místa jakými jsou Velehrad nebo Svatý Hostýn či Cyrilometodějská poutní stezka. Návštěvníka Zlínského kraje může kulturně obohatit a svou moderností zaujmout Filharmonie Bohuslava Martinů ve Zlíně, kde se pořádají kvalitní koncerty. Dále bez povšimnutí nezůstanou galerie a muzea, která jsou nezbytným prvkem pro uchování historického bohatství Zlínského kraje (Zlínský kraj, 2013). Turistická návštěvnost v kulturních střediscích Zlínského kraje je poměrně vysoká, avšak je potřeba ji udržet stabilní a stálou.

3.9.5 Sport

Sportovní nadšenci si ve Zlínském kraji jistě přijdou na své. V kraji je totiž zabezpečeno sportovní vyžití na všechna roční období. V zimě mohou návštěvníci kraje, ale i samotní obyvatelé kraje, navštívit lyžařskou sjezdovku přímo v centru města Zlína. Lyžařské dráhy jsou k nalezení například i na Pustevnách nebo ve Velkých Karlovicích. Pokud člověk hledá jednodušší kopce ke sjezdu na lyžích, pak může navštívit hřebeny Chřibů či Hostýnských vrchů. Po ustoupení mrazů a sněhové pokrývky mohou fanoušci cyklistiky ve Zlínském kraji za přívetivého počasí využít komplexu cyklostezek. Především v oblasti podél toku řeky Moravy se cyklostezky táhnou příjemným přírodním prostředím. Zde mohou cyklisti využít tzv. Moravskou cyklostezku, která současně navazuje na rakouské a slovenské cyklostezky. Pro ty osoby, které jsou nadšené do lezení po horských hřebenech, se nalezne vyžití prostřednictvím lezecké stěny ve Zlíně, která je jednou z nejvyšších ve Zlínském kraji. Taktéž lze doporučit například Čertové, Lačnovské nebo Pulčínské skály, tyto oblasti jsou vhodné i pro začátečníky i pro zkušené horolezce (Suprdovča Váš cestovní

rádce, 2014). Kraj je charakteristický i svou hokejovou a fotbalovou atmosférou. Ve Zlíně může sportovní fanoušek navštívit zimní stadion Lud'ka Čajky, kde se hrají zápasy české hokejové Extraligy, nebo může zavítat na fotbalový stadion, kde se odehrávají zápasy zlínského fotbalového klubu FC FASTAV Zlín. Další sportovní vyžití mohou poskytnout kryté bazény ve Zlínském kraji či krásná příroda vhodná pro běžeckou obuv nebo sportovní turistiku.

3.10 Životní prostředí

Žijeme v industrializované civilizaci, která svým „pokrokem“ přináší množství výhod, ale rovněž mnohá úskalí spočívající v zamořování životního prostředí nejen člověka, ale všech živočišných druhů planety, a to nejrůznějšími jedovatými látkami. Proto se zde budu snažit krátce přiblížit odpadového hospodářství a kvalitu ovzduší na území Zlínského kraje.

3.10.1 Odpadové hospodářství

Pro nakládání s odpady je stěžejní zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů. Dle tohoto zákona je původcem odpadů právnická nebo fyzická osoba oprávněná k podnikání, kdy při vykonávaných činnostech osob vzniká odpad. Rovněž obec je považována za původce komunálního odpadu, a to v okamžiku, kdy je fyzickou osobou odpad odložen na místě k tomu určeném. Pro účely kvalitního odpadového hospodářství ve Zlínském kraji existuje dokument zvaný Plán odpadového hospodářství Zlínského kraje, který je zpracováván Zlínským krajem pro období 2004 – 2014. Tento plán rovněž vychází z Plánu odpadového hospodářství České republiky (Zlínský kraj, 2012).

Druhů odpadů je velké množství, např. odpady ze zpracování dřeva, z různých odvětví průmyslu, z organických chemických výrob aj. Významnou skupinou odpadů je komunální odpad, tohoto odpadu je velké množství a je problematické s ním nějak naložit. Od roku 2004 dochází u komunálního odpadu a jemu podobnému odpadu ze živností, z úřadů a z průmyslu, včetně odděleně sbíraných složek těchto odpadů, k mírnému produktivnímu nárůstu. Pro konkrétnější představu, produkce komunálního odpadu se ve Zlínském kraji pohybuje kolem 190 – 220 tis. tun. Naopak v případě odpadu z lesnické, zahradnické či zemědělské produkce, ze zpracování dřeva, z textilního průmyslu či anorganických chemických výrob došlo k významnému klesajícímu trendu produkce těchto odpadů. Snížení produkce těchto skupin odpadů je způsoben útlumem výroby v těchto oborech. Dalším důvod snížení produkce odpadů je přístup, jakým se k nim přistupuje, některé odpady se

stávají žádanou surovinou, která může posloužit například jako průmyslově využitelná surovina (např. dřive nevyužitelné piliny). Co se týče odpadů produkovaných zařízeními na úpravu vod a odpadů, pak zde se projevila kolísavost. Jako nejproblematictější se tedy jeví směsný komunální odpad, jehož veškeré množství je prakticky vyvezeno na skládky. Ve srovnání mezi jednotlivými obcemi s rozšířenou působností nejvíce komunálního odpadu průměrně skončilo na skládkách v Otrokovicích (36 000t), ve Zlíně (25 000 t) a v Kroměříži (24 000 t), naopak nejméně tun směsného komunálního odpadu bylo vyvezeno na skládkách v Rožnově pod Radhoštěm (1 500 t) nebo v Holešově (5 300 t).

Ve Zlínském kraji existují problémové oblasti systému nakládání s komunálními odpady, jsou to zejména tyto oblasti:

- nedostatečná technická vybavenost území kraje pro využití komunálních odpadů,
- problémové nakládání se směsným komunálním odpadem, např. dotříd'ování odpadu, překládací stanice, oblast dopravy, energetického a materiálového využití,
- nedostatečné administrativní a ekonomické nástroje kraje určené k ovlivnění systému nakládání s komunálními odpady,
- nízký objem finančních prostředků pro podporu systémů sběru a využití komunálních odpadů (Energetická agentura Zlínského kraje, © 2015).

Pro zdravé životní prostředí je důležitá cílená osvěta veřejnosti s účelem posílení její odpovědnosti k životnímu prostředí. Je důležité odpad likvidovat obezřetně, recyklovat stavební odpady, a pokud je to možné, pak nechat odpad biologicky rozložit a snižovat tak jeho podíl na skládkách.

3.10.2 Ovzduší

Pro zdraví člověka je jistě důležité zdravé životní prostředí, neméně důležitým prvkem zdravého životního prostředí je vzduch, který člověk dýchá, tedy kvalita ovzduší. Kvalita ovzduší ve Zlínském kraji je na průměrné úrovni. Některé oblasti v kraji jsou zatíženy místním průmyslem, jiné oblasti znečišťují vzdálené zdroje, pak jsou zde i oblasti, kde je ovzduší relativně neznečištěné. Na znečištění ovzduší má vliv jak průmyslová výroba emisemi škodlivin, tak i zemědělství, kdy je vzduch znečišťován chovem hospodářských zvířat. Z dlouhodobého hlediska ovzduší ve Zlínském kraji zaznamenává zlepšování, a to především v letech 1991 – 2000, kdy nově vzniklá legislativa ochrany ovzduší určila limity pro vypouštění škodlivin. Poté nastal mírný pokles zlepšování ovzduší a v posledních le-

tech se míra znečištění ovzduší v kraji drží na konstantní úrovni. Míra znečištění ovzduší na území Zlínského kraje se zjišťuje pomocí měření imisního zatížení a matematickým modelováním. V kraji je zřízeno celkem 12 stanic imisního monitorování, které jsou provozovány:

- Českým hydrometeorologickým ústavem (automatizovaná stanice ve Zlíně a ve Starém Městě, manuální stanice ve Štítné nad Vláří a ve Vsetíně),
- Zdravotním ústavem se sídlem ve Zlíně (manuální stanice v Kroměříži na Kopečku),
- Statutárním městem Zlín (automatizovaná stanice v Malenovicích, Želechovicích a Svit),
- městem Otrokovice (automatizovaná stanice Mánesova, Trávníky),
- městem Valašské Meziříčí (automatizovaná stanice ul. Masarykova).

Z bližšího pohledu na škodliviny ovlivňující ovzduší ve Zlínském kraji se naměřené hodnoty oxidu siřičitého, oxidu dusíku a těžkých kovů pohybují pod imisními limity. Je to především z důvodu změny vytápění průmyslových objektů a občanské vybavenosti – na území kraje proběhla plynofikace téměř všech obcí. Nad imisními limity se pohybuje množství polévatého prachu, jehož limity jsou překročeny na 30 % území kraje. Co se znečištění tuhými látkami týče, pak největší vinu nesou motorová vozidla a hned vzápětí provoz malých spalovacích zdrojů, jakými jsou například domácnosti, které spalují tuhá paliva, jako jsou uhlí nebo dřevo (Okno do kraje, 2008). Ovzduší je rovněž významně znečištěno látkou zvanou styren, který má rakovinotvorné účinky a je charakteristický nepříjemným zápachem. Tuto látku produkují především laminátovny a Zlínskému kraji patří prvenství ve srovnání mezi kraji v množství této látky obsažené v ovzduší. Další nebezpečnou látkou je benzen, ten je produkován především chemičkou Deza ve Valašském Meziříčí. Kromě již zmíněné chemičky jsou největšími znečišťovateli ovzduší Zlínského kraje:

- L. A.S. T., spol. s r.o. v Tečovicích,
- Groz-Beckert Czech s.r.o. ve Valašských Kloboukách,
- BKP group, a.s. v Uherském Brodě,
- Teplárna Otrokovice a.s. v Otrokovcích,
- AlpiqGeneration (CZ) s.r.o. ve Zlíně (Česká televize, 2013).

Přestože ovzduší Zlínského kraje je bohaté na látky škodící lidskému zdraví, je jedno pozitivum namísto, a to vyjádření Českého hydrometeorologického ústavu, které v srpnu roku 2014 vydalo zprávu pozitivního charakteru. Ve zprávě se uvádí, že nadmíra polévatého prachu na území Zlínského kraje klesá a jeho koncentrace naměřená na meteorologických stanicích se drží mírně nad limitem, není tedy nutnost vyhlášení smogové situace. Dříve byly povolené limity pro míru polévatého prachu překročeny trojnásobně, stav na konce roku 2014 lze tedy považovat za přívetivý. Nyní koncentrace mírně přesahuje limit 50 mikrogramů (Ekolist.cz, 2014).

Z komplexnějšího pohledu ovzduší ve Zlínském kraji není nejzdravějšího charakteru, pro jeho zlepšení důležitá spolupráce Zlínského kraje s obcemi, ale rovněž s občany kraje, kteří nebudou znečišťovat své životní prostředí a budou udržovat své okolí v čistotě.

3.11 Technická infrastruktura

Technickou infrastrukturu lze považovat za jeden z ukazatelů kvality života na daném území.

3.11.1 Doprava

Príspevková organizace kraje Ředitelství silnic Zlínského kraje má ve správě celkem 1 767 km silnic II. a III. třídy, součástí těchto silničních komunikací je 714 mostů. O silniční komunikace, které má kraj ve své správě, se musí kraj rovněž starat, tzn. průběžně modernizovat, opravovat, zabezpečovat zimní údržbu (mnohdy bohužel ale dochází k prostojům u oprav či výstavby nových silnic). Ve Zlínském kraji dochází taktéž k výstavbě cyklostezek pro sportovní vyžití.

Zlínský kraj dále zabezpečuje veřejnou dopravu pro obyvatele ve spolupráci se společností Koordinátor veřejné dopravy Zlínského kraje. Spolupráce spočívá v efektivním navrhování jízdních řádů a budování dopravní veřejné sítě, aby spoje byla zabezpečena návazností spojů a pohodlné cestování. V pravomoci Zlínského kraje je taktéž ověřování finanční a odborné způsobilosti dopravců, udělování akreditací pro provoz autoškol a jiné správní činnosti (Zlínský kraj, 2014a).

Hustota sítě dopravní infrastruktury v podstatě vyhovuje potřebám veřejné dopravy. Silniční síť je napojena veškeré obce v kraji, železniční síť je napojena na cca 80 obcí, některé menší obce nejsou v železniční síti, avšak všechna velká města jsou napojena. Za problémovější napojení lze považovat železniční spojení města Zlína s městy Kroměříž a Uher-

ské Hradiště, které se nacházejí mimo hlavní železniční tahy a jsou zde při cestování přestupy. Za další problematické oblasti lze považovat spojení města Zlína s oblastmi Vsetínska, Valašskomeziříčska a Rožnovska. V letech 1982 – 1985 byly položeny první základní kameny tvorby Zlínské integrované dopravy (dále jen „ZID“), jedná se o nejstarší integrovaný dopravní systém na území České republiky, dále se ZID rozvíjela od roku 1992, kdy došlo k dohodě s Českými drahami a Dopravní společností Zlín – Otrokovice, s. r. o., tzv. DSZO a v této podobě funguje dodnes (Zlínský kraj, 2014b).

3.11.2 Elektrická energie a plyn

O distribuci plynu a elektrické energie ve Zlínském kraji se starají především společnosti E.ON Distribuce jako správce elektrického vedení a RWE GasNet jako správce plynovodů. Výjimku tvoří okres Vsetín, kde se o rozvod elektřiny stará společnost ČEZ Distribuce. Co se týče elektřiny a zemního plynu, tak v kraji se nachází cca 159 tis. odběrných míst plynu a vyrobí se celkem 745 GWh elektřiny, zároveň kraj spotřebuje 3 053 GWh elektřiny, z toho 880 GWh případně na domácnosti (průměrná domácí spotřeba činí hodnotu 1,5 MWh elektřiny na jednu osobu za rok).

Z hlediska historie první elektrárna v kraji byla budována současně se zámekem na Lešné, kdy hrabě Seilem investoval do výstavby zámku velký finanční obnos a zámku tak nechybělo ústřední topení a elektřina, a právě pro zásobování zámku elektřinou byl zbudován samostatný objekt umístěn v areálu lešenské obory – jednopatrová elektrárna. Brněnská firma Deckert Homolka dodala technické vybavení elektrárny. Samotné počátky rozvodů sítě sahají do Zlína ke vzniku firmy Baťa a plynofikace směřovala do největších zemědělských družstev. Jako poslední byla elektrifikována část Vyškovce a Žitkové v okrese Uherské Hradiště, a to kolem roku 1960, poslední odlehlejší usedlosti se elektrifikace dočkaly po roce 1989 (Srovnání cen, © 2010-2013).

3.11.3 Vodovodní a kanalizační síť

Ve Zlínském kraji se v roce 2013 pohybovala cena vody na 33,5 Kč/ m³ a cena stočného činila 28,4 Kč/ m³. Celkem 550 263 obyvatel bylo zásobováno vodou z vodovodů, což představovalo 93,8 % podíl z celkového počtu obyvatel. Celková délka vodovodní sítě ve Zlínském kraji činila 3 852 km. Počet osazených vodoměrů dosahoval hodnoty 124 317 a počet vodovodních přípojek byl 125 356. Celkový počet úpraven vody v kraji byl roven 100 ks, vyrobené vody bylo 29 082 tis. m³ a z toho podzemní voda představovala 17 700

tis. m³. Celkově bylo fakturované pitné vody 22 857 tis. m³, z toho domácnostem 15 310 tis. m³ a ostatním odběratelům 7 547 tis. m³ – vodné celkem činilo 766 695 tis. Kč (Český statistický úřad, 2014d).

Počet obyvatel v kraji bydlících v domech napojených na kanalizaci byl 540 013, což se jednalo o podíl 92,1 % obyvatel, a počet obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci s ČOV (čističkou odpadních vod) činil 483 894. Přes devadesát procent obyvatel napojených na kanalizaci není nikterak nízké číslo, přesto v okrajových lokalitách mají domácnosti s napojením problém. Celkově do kanalizace bylo vypuštěno 30 234 tis. m³ odpadních vod (z toho nejvíce splaškových) a čištěných vod bylo 48 385 tis. m³. Ve Zlínském kraji je vybudováno celkem 102 mechanicko-biologických ČOV, jejichž celková kapacita činí 194 618 m³/den (Český statistický úřad, 2014d).

3.12 Hospodaření

Rozpočet kraje je schvalován v orgánech Zlínského kraje, konkrétně Zastupitelstvem Zlínského kraje, dle ustanovení paragrafu 35 odst. 2, písm. i), zákona č. 129/2000 Sb., o krajích. Ve sledovaných letech byl rozpočet schodkový - deficitní.

Druhové třídění rozpočtové skladby (v tis. Kč)	2010	2011	2012	2013
Příjmy				
Vlastní daňové a nedaňové příjmy celkem	2 900 738	2 973 251	2 878 279	2 795 668
Dotace na běžné výdaje celkem	5 114 872	5 281 782	5 111 934	5 151 191
Dotace na kapitálové výdaje celkem	708 883	462 532	432 601	597 880
PŘÍJMY CELKEM	8 724 493	8 717 566	8 422 814	8 544 739
Výdaje				
Běžné výdaje odborů ZK celkem	1 065 112	1 058 419	1 089 789	1 122 463
Neinvestiční transfery a platby jiným rozpočtům	5 947 248	6 019 152	6 004 235	5 981 041
Neinvestiční výdaje fondů	328 513	303 208	298 543	312 546
Běžné výdaje ZK celkem	7 340 873	7 380 779	7 392 567	7 416 050
Investiční výdaje celkem	1 640 342	1 173 928	1 276 382	1 406 717
Rezerva rozpočtu	0	0	0	0
VÝDAJE CELKEM	8 981 215	8 554 707	8 668 948	8 822 767
SALDO PŘÍJMŮ A VÝDAJŮ	-256 722	-162 858	-246 134	-278 028

Tabulka 11: Druhové třídění rozpočtové skladby Zlínského kraje, vlastní zpracování

(Zdroj dat: Zlínský kraj, 2014f, 2014g, 2014h, 2014i)

3.12.1 Příjmy a výdaje

Příjmy Zlínského kraje se ve sledovaném období pohybovali kolem cca 8,5 mld. Kč. Celkové příjmy se skládají z daňových příjmů, nedaňových příjmů, kapitálových příjmů a dotací. Pokud se tyto příjmy meziročně porovnají, pak v roce 2011 meziročně poklesly příjmy o 0,08 %, v roce 2012 o 3,5 % a v roce 2013 příjmy vzrostly o 1,45 %. Daňové příjmy tvořily na celkových příjmech podíl cca 28 – 30 %. Nejvyšší položku představovaly sdílené daně, mnohem menší položkou byly ostatní daňové příjmy především ze správních poplatků a daně z příjmů právnických osob placená krajem. Nedaňové příjmy, které tvořily cca 3 – 5 % příjmů kraje, byly složeny především z příjmů z úroků a realizace finančního majetku, pronájmu majetku Zlínského kraje či poplatků za množství odebrané podzemní vody a ostatních nedaňových příjmů. Dalšími příjmy, které se podílejí na celkové příjmové stránce, jsou příjmy kapitálové, ty se podílejí podílem do jednoho procenta. Jsou to příjmy například za prodej pozemků, nemovitostí nebo nehmotného dlouhodobého majetku. Nejvyšší finanční objem příjmů z rozpočtu kraje představují přijaté dotace, které se podílejí kolem 60 %. Nejvíce přijatých dotací bylo prostřednictvím ministerstev, státních fondů či Regionální rady regionu soudržnosti Střední Morava. Největší obnos dotací byl poskytnut Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR, tento obnos dotací směřoval na přímé náklady na vzdělávání, byly dotovány soukromé vysoké školy, byly posíleny platové úrovně pedagogických pracovníků a poskytnuty další účelové dotace v oblasti vzdělávání na území Zlínského kraje. Úřad regionální rady regionu soudržnosti Střední Morava financoval projekty Ředitelství silnic Zlínského kraje, tyto projekty se týkaly především rekonstrukcí silniční sítě Zlínského kraje. Prostřednictvím dalších ministerstev byly financovány např. kulturní aktivity ve Zlínském kraji, transfery na dávky v hmotné nouzi a další aktivity spojené s územím Zlínského kraje.

Výdajová stránka Zlínského kraje se ve sledovaných letech pohybovala lehce nad 8,5 mld. Kč. Výdaje v každém ze sledovaných let byly vyšší než příjmy v rozpočtu. Nejvyšší výdaje představoval rok 2010 a dále rok 2013. V meziročním srovnání výdajů v roce 2011 proti roku 2010 došlo k poklesu výdajů o 4,75 %, v roce 2012 došlo meziročně k nárůstu o 1,34 % a rok 2013 představoval nárůst výdajů o 1,77 %. Struktura výdajů je tvořena investičními výdaji z cca 15% a z větší míry neinvestičními výdaji z 85 %. Neinvestiční výdaje byly tvořeny neinvestičními transfery, neinvestičními výdaji fondů a běžnými výdaji odborů Zlínského kraje. Podílově se na výdajích nejvíce podílejí neinvestiční transfery, z nichž byly financovány především přímé výdaje krajského, obecního i nestátního školství. Nein-

vestiční výdaje fondů se podílejí na celkových výdajích podstatně méně, jedná se o fondy: havarijní, programový, zaměstnanecký. Z investičních výdajů byly kryty investiční akce například Muzea regionu Valašsko, krajských nemocnic či na nákup dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku (Zlínský kraj, 2014i).

Deficit krajského rozpočtu byl v jednotlivých letech financován především prostřednictvím čerpání dlouhodobého bankovního úvěru a pomocí splátek úvěrů čerpaných v předešlých letech. Nejvyšší deficit rozpočtu ze čtyř sledovaných let byl v roce 2013, přesto tento schodkový rozpočet byl o mnoho menší původně plánovaný (Zlínský kraj, 2014i).

4 SWOT ANALÝZA

Obyvatelstvo, bydlení a občanská vybavenost
Silné stránky
<ul style="list-style-type: none"> • tradiční pospolitost obyvatelstva s územím Zlínského kraje • dostatečná síť předškolních a školských zařízení • existence Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně s širokým výběrem oborů • kvalitní sportovní zařízení • za určité pozitivum pro muže lze považovat převahu ženského pohlaví nad mužským pohlavím • prezentování soc. služeb – elektronický katalog sociálních služeb Zlínského kraje
Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • rostoucí index stáří • snižující se počet obyvatel produktivního věku • natalita nižší než mortalita • markantně se zvyšující finanční objem doplatku na bydlení • migrační odliv obyvatelstva
Příležitosti
<ul style="list-style-type: none"> • užší spolupráce akademické sféry s firmami a provázat tak teoretické poznatky studentů s praxí • využití nevyužitých ploch pro výstavbu nových domů, sportovišť • každoroční aktualizace sítě sociálních služeb na území kraje • lepší propagace Zlínského kraje
Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> • nedostatek praxe u absolventů • „únik mozků“, odliv kvalifikované pracovní síly + absolventů VŠ • stárnutí obyvatel – nárůst počtu obyvatel důchodového věku • přestože se osob mužského pohlaví rodí více než ženského, muži umírají dříve a častěji než ženy – úbytek mužského pohlaví • nedostatek pobytových sociálních služeb pro seniory

Kultura, sport, cestovní ruch a životní prostředí
Silné stránky
<ul style="list-style-type: none">
• územní rozmanitost kraje (Valašsko, Slovácko, Haná) bohatá na kulturní dědictví
• mírné zlepšování ovzduší z dlouhodobého hlediska
• venkovská turistika
• baťovská architektura
• vytápění šetrnější k životnímu prostředí – plynofikace území kraje
• tradiční lidové umění
• silné sportovní zázemí a existence dostihové dráhy ve Slušovicích
Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">
• nestálá a nestabilní turistická návštěvnost
• problém nakládat se směsným komunálním odpadem
• nedostatečná technická vybavenost kraje pro využití komunálních odpadů
• znečištěné ovzduší v některých oblastech kraje
Příležitosti
<ul style="list-style-type: none">
• snižování škodlivin v ovzduší pod imisní limity
• výstavba zeleně ve městech
• zlepšení propagace regionu
• rozvoj regionálního lidového umění a zvýšit turistickou atraktivnost
• zvýšit propojení religiózních poutních míst (Velehrad) s kulturou
• cykloturistika
Hrozby
<ul style="list-style-type: none">
• navyšování skládek odpadu
• zatížení ovzduší některých oblastí v kraji průmyslovými zplodinami
• znečišťování životního prostředí (především ovzduší) motorovými vozidly
• zvyšující se množství rakovinotvorné látky zvané styren v ovzduší
• zánik tradiční lidové tvorby
• turisticky atraktivně konkurenceschopnější sousední kraje
• Zlín jako krajské město nedostatečně „živě“ turisticky atraktivní

Dopravní a technická infrastruktura	
Silné stránky	
<ul style="list-style-type: none"> • síť cyklostezek pro turistické a sportovní využití • napojení silniční sítě na veškeré obce v kraji • napojení železniční sítě na všechna velká města na území kraje • Zlínská integrovaná doprava • síť MHD a její využitelnost • Baťův kanál a letiště v Kunovicích (i pro turistické účely) • dostatečná technická infrastruktura (zásobování pitné vody, elektrifikace, plynofikace, kanalizační síť)	
Slabé stránky	
<ul style="list-style-type: none"> • špatný stav železničního nádraží v krajském městě Zlín • problémové železniční napojení měst Kroměříž a Uherské hradiště na město Zlín z důvodu jejich polohy mimo hlavní železniční tahy • minimální rozsah dálniční sítě • nedostatek obchvatů • v okrajových lokalitách kraje problém s napojením domácností na ČOV	
Příležitosti	
<ul style="list-style-type: none"> • rozšíření sítě cyklostezek • rozšířit železniční síť do dalších obcí na území kraje • zvýšit počet domácností napojených na kanalizaci • zvýšit počet bezpečnostních prvků v dopravní síti • napojení zbývajících počtu domácností na vodovodní a kanalizační síť	
Hrozby	
<ul style="list-style-type: none"> • nedostatečná modernizace a oprava dopravní sítě na území kraje • zhoršení dopravní obslužnosti venkovských oblastí • prostoje a odkládání plánovaných dopravních oprav a silničních komunikací • nedostatek finančních prostředků pro realizaci dopravních opatření • nedostatek parkovacích míst	

Hospodářství, trh práce a ekonomické prostředí
Silné stránky
<ul style="list-style-type: none">
• podnikatelská tradice Tomáše Bati
• významní zaměstnavatelé (Continental Barum)
• vysoký počet inovujících podniků v průmyslu
• otevřenost firem ke spolupráci s akademickou sférou
• klesající nezaměstnanost
Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">
• rozpočtový deficit
• nízké zastoupení komerčních služeb v případě menších obcí
• nízká nabídka pracovních míst v okrajových lokalitách kraje
• nevyužité průmyslové zóny
• odchod absolventů VŠ za prací mimo Zlínský kraj
Příležitosti
<ul style="list-style-type: none">
• prostřednictvím dostavby dopravní infrastruktury využít dosud nevyužité průmyslové zóny a zvýšit tak zaměstnanost
• využití rozvojových ploch k průmyslovým účelům
• využití brownfields
• prostor k rozvoji inovačního podnikání
• lepší přístup investorům prostřednictvím zatraktivnění území kraje například formou lepší dopravní dostupnosti
• větší soulad nabízených oborů UTB s nabídkou volných pracovních míst na trhu práce
• podpora malého a středního podnikání
Hrozby
<ul style="list-style-type: none">
• nevyužití průmyslových zón
• nezaměstnanost absolventů VŠ
• růst rozpočtového deficitu
• odchod kvalifikované pracovní síly do jiných regionů ČR

5 DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ OBYVATELSTVA A JEHO VLIV NA FINANCOVÁNÍ POBYTOVÝCH SOCIÁLNÍCH SLUŽEB VE ZLÍNSKÉM KRAJI

5.1 Financování sociálních služeb

Financování sociálních služeb je založeno na více zdrojích, jedná se o tzv. vícezdrojové financování. Na financování sociální služby se podílí obce, kraje, uživatelé sociálních služeb, zdravotní pojišťovny a další subjekty. Nejvýznamnějším zdrojem je dotace poskytnutá Ministerstvem práce a sociálních věcí (Holec, Zuzka a Partneři, 2011). A právě touto formou financování se budu zabývat níže v diplomové práci.

Ve financování sociálních služeb nastává od 1. 1. 2015 zásadní změna. V roce 2014 proběhla novelizace zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“). Tato novelizace přinesla změny od 1. 1. 2015 především v mechanismu financování sociálních služeb. Změna spočívá v přechodu financování sociálních služeb z Ministerstva práce a sociálních věcí na kraje, a to v souladu s pravidly EU. Kraje mají povinnost dle zákona o sociálních službách zpracovávat střednědobý plán rozvoje sociálních služeb, což je základní strategický dokument v oblasti plánování sociálních služeb (Česko, 2014). Paragraf 95, písmena g), zákona o sociálních službách ukládá kraji povinnost dostupně zajistit poskytování sociálních služeb na svém území, a to v souladu se střednědobým plánem: *Kraj zajišťuje dostupnost poskytování sociálních služeb na svém území v souladu se střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb.* Aby tato povinnost kraje byla naplněna, bude krajům, v rámci přechodu financování sociálních služeb z Ministerstva práce a sociálních věcí do kompetence krajů, poskytnuta ze státního rozpočtu účelově určená dotace, o čemž pojednává paragraf 101a, bod 1: *K plnění povinnosti uvedené v § 95 písm. g) a h) se krajům poskytuje ze státního rozpočtu účelově určená dotace na financování běžných výdajů souvisejících s poskytováním základních druhů a forem sociálních služeb v rozsahu stanoveném základními činnostmi u jednotlivých druhů sociálních služeb. Dotaci poskytuje ministerstvo podle zvláštního právního předpisu.* O dotaci poskytovatelům sociálních služeb budou kraje rozhodovat dle zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů, a to v samostatné působnosti. V novele zákona o sociálních službách jsou od 1. 1. 2015 fixovány poměry směrných čísel dotací určených pro jednotlivé kraje. V zákoně o sociálních službách je přímo uvedeno v paragrafu 101a, bodu 4 následující: *Výši dotace*

kraji stanoví ministerstvo ve výši procentního podílu kraje na celkovém ročním objemu finančních prostředků vyčleněných ve státním rozpočtu na podporu sociálních služeb pro příslušný rozpočtový rok; výše procentního podílu kraje je uvedena v příloze k tomuto zákonu. Ministerstvo práce a sociálních věcí tedy vyčlení určitý roční objem finančních prostředků ve státním rozpočtu, z nichž budou financovány sociální služby na území jednotlivých krajů, a to dle výše procentního podílu kraje na celkovém ročním objemu finančních prostředků určených pro financování sociálních služeb. Pro přehled uvádím níže tabulku fixace poměrů směrných čísel uvedenou v příloze zákona o sociálních službách.

Výše procentního podílu kraje na celkovém ročním objemu finančních prostředků vyčleněných ve státním rozpočtu na podporu sociálních služeb pro příslušný rozpočtový rok	
Kraj	Podíl směrných čísel pro jednotlivé kraje v %
Praha	8,08
Jihočeský	6,67
Jihomoravský	9,21
Karlovarský	3,40
Královéhradecký	5,46
Liberecký	4,14
Moravskoslezský	11,99
Olomoucký	7,81
Pardubický	5,37
Plzeňský	4,86
Středočeský	10,93
Ústecký	9,71
Vysočina	5,30
Zlínský	7,07
Celkem	100,00

Tabulka 12: Fixace poměrů směrných čísel dotací, (Zdroj dat: Česko, 2006)

Pro Zlínský kraj byl určen procentní podíl 7,07 % (procentní podíl byl získán jako průměr za roky 2012 – 2014). Toto stanovené procento je určeno Zlínskému kraji jako výše dotace z celkového ročního objemu finančních prostředků vyčleněných ve státním rozpočtu na podporu sociálních služeb pro příslušný rozpočtový rok.

Důležitou roli ve vztahu k poskytnutí dotace zde hraje zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finanční kontrole“). Ze zákona vyplývají určité povinnosti příjemce dotace, pokud tyto povinnosti nejsou splněny, může být příjemce, při prokázání nedodržení podmínek čerpání dotace ze státního rozpočtu, sankcionován. Povinností příjemce dotace ze

státního rozpočtu je v souladu s tímto zákonem nebránit kontrole dokumentů, které se týkají poskytnuté dotace. Tato kontrola je prováděna kompetentními osobami, kterými jsou např. zaměstnanci odboru sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí, zaměstnanci krajských úřadů nebo územní finanční orgány aj. Pokud je příjemci dotace uložena povinnost uskutečnit příslušná nápravná opatření, pak je povinen tato nápravná opatření neprodleně a kvalitně realizovat, a to v rozsahu, který je požadován.

Z legislativního rámce České republiky, týkajícího se oblasti financování sociálních služeb, pro rok 2015 tedy plynou zásadní změny ve financování sociálních služeb. Proběhla novela zákona o sociálních službách, která přinesla změny v mechanismu financování sociálních služeb, ty se projeví v systému financování v roce 2015, systém se bude sestávat z několika kroků:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí vyhlásí pro kraje dotační řízení určené na podporu sociálních služeb,
- kraj následně vyhlásí řízení o finanční podpoře určené pro poskytovatele sociálních služeb na území kraje,
- poskytovatelé poté podají žádost o finanční podporu na příslušný kraj,
- kraj podá žádost na Ministerstvo práce a sociálních věcí o dotaci ze státního rozpočtu,
- dle schváleného objemu finančních prostředků státního rozpočtu Ministerstvo práce a sociálních věcí vydá rozhodnutí o dotaci příslušnému kraji,
- kraj posléze prostřednictvím veřejnoprávní smlouvy přiděluje finanční podporu ze státního rozpočtu poskytovatelům sociálních služeb,
- kraj může provádět kontrolu poskytnuté finanční podpory poskytovatelům, poskytovatelé jsou tedy povinni strpět kontrolu ze strany kraje,
- kraj realizuje vyúčtování dotace se státním rozpočtem.

Pro fungování systému financování sociálních služeb je důležité, aby příslušný kraj měl zpracovaný strategický dokument, v případě Zlínského kraje se jedná o Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji. Nyní je tento strategický dokument zpracován na období 2012 – 2015. Novela zákona o sociálních službách však vymezila přesnou délku střednědobého plánu, v paragrafu 3, písmena h), je nově dáno: *střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb strategický dokument obce nebo kraje schválený na dobu 3*

let... V současné době se tedy na Krajském úřadu Zlínského kraje pracuje na zpracování střednědobého plánu pro období 2016 – 2018.

Dalším důležitým nástrojem pro financování sociálních služeb je aplikace Krajský informační systém sociálních služeb (dále jen „KISSoS“). Do KISSoS mají přístup pouze někteří zaměstnanci sociálního odboru Krajského úřadu Zlínského kraje a poskytovatelé sociálních služeb, jímž je do aplikace zřízen zvláštní přístup. Poskytovatelé do aplikace vyplňují data a informace o své sociální službě, pokud chtějí, aby jejich sociální služba byla prezentována v elektronickém katalogu sociálních služeb ve Zlínském kraji. Mnohem důležitější je ale jiná funkce aplikace KISSoS, a to vyplňování výkazů sociální služby, které následně kraj každoročně vyhodnocuje. V rámci výkazu za sociální službu je k vyplnění několik sad, nechybí zde ani sada týkající se financí sociální služby. Pro zpracování diplomové práce bude sada týkající se financí ta stěžejní. Ne všechny informace jsou však veřejné, proto budu pracovat se základními finančními údaji (které veřejné jsou a jsou rovněž dohledatelné na portále Ministerstva práce a sociálních věcí ve výsledcích dotačního řízení) poskytnutými aplikací KISSoS, a pro účely zpracování práce budou prezentovány jako údaje zprůměrované za jistý druh služby, v případě mé práce se bude jednat o pobytovou sociální službu – domovy pro seniory.

5.2 Domovy pro seniory v síti sociálních služeb Zlínského kraje

V zákoně o sociálních službách jsou definovány základní druhy a formy sociálních služeb, paragraf 32 rozděluje sociální služby na:

- a) *sociální poradenství,*
- b) *služby sociální péče,*
- c) *služby sociální prevence.*

Paragraf 33 zákona o sociálních službách pojednává o formách poskytování sociálních služeb, konkrétně v bodě 1 je dáno že: *Sociální služby se poskytují jako služby **pobytové, ambulantní, terénní.*** Dále je vymezeno v bodě 2, co jsou pobytové sociální služby, které jsou stěžejní pro tuto práci: *Pobytovými službami se rozumí služby spojené s ubytováním v zařízeních sociálních služeb.*

Dále v paragrafu 34, bodě jedna, jsou vymezeny zařízení sociálních služeb, konkrétně pobytové zařízení pro cílovou skupinu senioři jsou dle paragrafu například:

- *domovy pro seniory,*

- *domovy se zvláštním režimem,*
- *odlehčovací služby pobytové.*

Pro diplomovou práci jsem si zvolil sociální služby sociální péče, pobytové formy poskytování – domovy pro seniory.

Protože finanční podpora ze státního rozpočtu je určena pouze na pokrytí základních činností při poskytování sociálních služeb, fakultativní činnosti nemohou být hrazeny z finančních prostředků státního rozpočtu, definuje tyto základní činnosti blíže vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách (dále jen „vyhláška o sociálních službách“). Konkrétně paragraf 15, bod 1, vyhlášky o sociálních službách definuje základní činnosti při poskytování sociálních služeb v domovech pro seniory. Mezi základní činnosti se řadí:

- *poskytnutí ubytování,*
- *poskytnutí stravy,*
- *pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu,*
- *pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,*
- *zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- *sociálně terapeutické činnosti,*
- *aktivizační činnosti,*
- *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.*

Domov pro seniory (dříve nazývaný domov důchodců či penzion pro důchodce) je tedy zařízení, které nabízí dlouhodobou péči spojenou s ubytováním pro klienty v seniorském věku. Účelem je zajistit co nejlepší péči, ubytování a pomoc osobám v seniorském věku, zabezpečit stravu, pomoc při osobní hygieně, při vyřizování osobních záležitostí a příjemné společenské prostředí.

Zlínský kraj se prostřednictvím svého zpracovaného strategického dokumentu Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji (jehož zpracování je podmíněno zákonem o sociálních službách) snaží dosáhnout kvalitního a dostupného poskytování sociálních služeb na svém území. Součástí střednědobého plánu, jako jednoho z nástrojů plánování sociálních služeb, je síť registrovaných a podporovaných sociálních služeb Zlínského kraje. Tato síť je každoročně aktualizována prostřednictvím prováděcích dokumentů

střednědobého plánu – tzv. Akčních plánů („AP“) rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro rok XY.

Pro přehled domovů pro seniory v síti sociálních služeb Zlínského kraje jsem vypracoval tabulku (viz níže) domovů pro seniory a jejich kapacity (počet lůžek) podporované Akčními plány pro rok 2013, 2014, 2015.

Poskytovatel	Název služby	Počet lůžek dle AP 2013	Počet lůžek dle AP 2014	Počet lůžek dle AP 2015
Centrum pro seniory Zahrada, o.p.s.	Centrum pro seniory Zahrada, o.p.s.	74	74	74
Centrum pro seniory, p. o.	Centrum pro seniory, p. o.	178	150	150
Diakonie ČCE - středisko Vsetín	DOMOV PRO SENIORY VSETÍN OHRADA	32	32	32
Diakonie ČCE-Hospic Citadela	Péče o uživatele domova pro seniory - v DSS	-	21	21
Domov pro seniory Burešov, p. o.	Domov pro seniory Burešov, p. o.	108	70	70
Domov pro seniory Koryčany	Domov pro seniory Koryčany	19	19	19
Domov pro seniory Loučka, p. o.	Domov pro seniory Loučka, p. o.	115	115	115
Domov pro seniory Luhačovice, p. o.	Domov pro seniory Luhačovice, p.o.	50	50	50
Domov pro seniory Lukov, p. o.	Domov pro seniory Lukov	196	196	196
Domov pro seniory Napajedla, p. o.	Domov pro seniory Napajedla, p. o.	63	63	63
Charita sv. Anežky Otrokovice	Charitní domov Otrokovice - domov pro seniory	46	46	46
Charita Svaté rodiny Nový Hrozenkov	Dům pokojného stáří, Víceúčelový charitní dům	19	19	19
Charita Valašské Meziříčí	Charitní dům pokojného stáří Valašská Bystřice	22	26	26
Institut Krista Velekněze	Domov pro seniory Panny Marie Královny	20	20	20
Moravskoslezské sdružení Církve adventistů sedmého dne	Domov pro seniory "Efata"	19	19	19
NADĚJE o. s.	Dům pokojného stáří Nedašov, domov pro seniory	15	15	15
NADĚJE o. s.	Dům pokojného stáří Zlín, domov pro seniory	48	48	46
Oblastní charita Uherské Hradiště	Charitní domov Hluk	24	24	24
Oblastní charita Uherské Hradiště	Domov pokojného stáří Boršice	28	28	28
Oblastní charita Uherský Brod	Charitní dům sv. Petra a Pavla Slavkov	12	12	12
Oblastní charita Uherský Brod	Charitní dům Vlčnov	15	15	15
Oblastní charita Uherský Brod	Charitní dům sv. Andělů strážných Nivnice	17	17	17
SENIOR Otrokovice, p. o.	Domov pro seniory SENIOR Otrokovice C	66	54	54
SENIOR Otrokovice, p. o.	Domov pro seniory SENIOR Otrokovice B	72	72	72
Sociální služby města Kroměříže, p. o.	Domov pro seniory U Moravy	136	115	112
Sociální služby města Kroměříže, p. o.	Domov pro seniory U Kašny	80	80	80

Poskytovatel	Název služby	Počet lůžek dle AP 2013	Počet lůžek dle AP 2014	Počet lůžek dle AP 2015
Sociální služby města Kroměříže, p. o.	Domov pro seniory Vážany	120	105	105
Sociální služby Pačlavice, p. o.	Sociální služby Pačlavice, p. o. - Domov pro seniory	56	56	56
Sociální služby Uherské Hradiště, p. o.	Domov pro osoby se zdravotním postižením Kunovice-Cihlářská	4	4	-
Sociální služby Uherské Hradiště, p. o.	Domov pro seniory Buchlovce	170	158	158
Sociální služby Uherské Hradiště, p. o.	Domov pro seniory Uherský Ostroh	38	38	38
Sociální služby Uherské Hradiště, p. o.	Domov pro seniory Uherské Hradiště	159	159	159
Sociální služby Uherské Hradiště, p. o.	Domov pro seniory Nezdenice	165	165	165
Sociální služby Vsetín, p. o.	Domov pro seniory Rožnov pod Radhoštěm	204	204	204
Sociální služby Vsetín, p. o.	Domov pro seniory Podlesí	209	203	203
Sociální služby Vsetín, p. o.	Domov pro seniory Karolinka	146	146	146
Celkem	36 domovů pro seniory	2745	2638	2629

Tabulka 13: Finančně podporované domovy pro seniory v rámci sítě sociálních služeb Zlínského kraje a výše kapacit dle AP, vlastní zpracování (Zdroj dat: Akční plán rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro rok 2013j, 2014k, 2015l)

Z tabulky je patrný celkový počet domovů pro seniory, které jsou v síti sociálních služeb Zlínského kraje a jsou tudíž podporovány z dotace, kterou ve formě finanční podpory od roku 2015 přerozděluje poskytovatelům sociálních služeb Zlínský kraj. Pro svou rozlohu je tabulka uvedena pod názvem Domovy pro seniory – přehled i v příloze diplomové práce (Příloha P I.), kde je obohacena o výši finanční podpory poskytnuté na jednotlivé domovy pro seniory. S údaji o výši finanční podpory budu pracovat v následující kapitole.

5.3 Vliv stárnutí populace na financování domovů pro seniory Zlínského kraje

Podstatnou částí diplomové práce je socioekonomická analýza, jejíž důležitou součástí pro účely zpracování diplomové práce je především demografická analýza současného stavu a struktury obyvatelstva Zlínského kraje a rovněž predikce jeho stavu do budoucna. Jak vyplývá z demografické analýzy, v současné době je podíl osob v seniorském věku na celkovém počtu obyvatel cca 18 %, tedy cca 105 tis. obyvatel, naopak prognóza vývoje obyvatelstva predikuje zvýšení podílu seniorů až k 30 %, tedy počet obyvatel v seniorském věku se bude pohybovat kolem 145 tis. Prognóza je ale pouze orientačního charakteru, lze tedy předpokládat určité odchylky. Čili pro účely zpracování diplomové práce bude brána

v potaz hodnotacca **105 tis. osob** v seniorském věku pro rok 2013 a pro rok 2038 bude brána hodnota **145 tis. osob** v seniorském věku.

Podporovaná kapacita lůžek v celkem 36 domovech pro seniory činila v roce 2013 počet 2 745 lůžek, v roce 2014 byl počet lůžek 2 638 a pro rok 2015 bude podporováno 2 629 lůžek, průměrná hodnota z těchto tří let činila **Ø 2670 lůžek**. Předpoklad pro další výpočty je, že počet lůžek dostatečně pokrývá poptávku uživatelů.

Na podporovanou kapacitu lůžek plynula z rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí v roce 2013 částka 130 420 000 Kč, v roce 2014 se jednalo o 132 352 000 Kč a pro rok 2015 je určena částka 108 232 000 Kč. V roce 2015 lze vidět snížení finanční podpory ze státního rozpočtu, avšak došlo rovněž ke snížení počtu lůžek v domovech pro seniory ve Zlínském kraji (např. z důvodu transformace lůžek domovů pro seniory na lůžka domovů se zvláštním režimem určená pro osoby s Alzheimerovou chorobou či jinými typy demencí). Pokud tyto částky zprůměruji, pak dostanu hodnotu **Ø 123 700 000Kč**.

Tedy průměrně je na 2 670 lůžek ročně potřeba 123 700 000 Kč finanční podpory ze státního rozpočtu. Průměrné roční náklady ze státního rozpočtu na jedno lůžko ve Zlínském kraji činí (123 700 000 Kč / 2 670 lůžek) celkem **46 500Kč**.

Pokud vydělím průměrný počet lůžek (2 670) současným počtem seniorů v kraji (105 tis.), dostanu výsledek, jehož interpretace říká, že na jednoho seniora nyní ve Zlínském kraji připadá **0,0254lůžka**. Demografická projekce predikuje v roce 2038 celkem cca 145 tis. seniorů, budu-li počítat s číslem 0,0254 i pro rok 2038 (145 tis. seniorů x 0,0254), pak v roce 2038 při současné poptávce bude potřeba lůžek vyšší, a to cca 3 683 – po zaokrouhlení **3700 lůžek**.

Průměrné roční náklady na jedno lůžko ze státního rozpočtu vynásobím potřebným počtem lůžek v roce 2038 (46 500 Kč x 3 700 lůžek) a získám tak výši dotace z rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí, která by, při současném mechanismu financování, neměnných cen a podmínek, byla potřebná v roce 2038 pro financování 3700 lůžek v domovech pro seniory. Jednalo by se o částku ve výši **172 050 000 Kč**. V této částce nejsou započítány náklady na vznik těchto lůžek, ale jedná se o náklady na jejich provoz. Lůžka mohou vzniknout transformací, humanizací sociálních služeb či výstavbou nových zařízení. Náklady by se totiž odvíjely od velikosti zařízení, která by se zřizovala. Různě velká zařízení jsou různě nákladná, nemůžu určit kolik, a jak velká zařízení do budoucna budou případně

vystavěna, proto je problematické určit výši nákladů na vznik těchto lůžek v budoucnu ve Zlínském kraji.

Ze státního rozpočtu nyní průměrně plynulo 123 700 000 Kč (průměrná hodnota výše dotace) na financování lůžek v domovech pro seniory, v roce 2038 dle výše uvedených výpočtů je předpokládaná hodnota dotace potřebná pro financování zjištěného vyššího počtu lůžek o **39 %** vyšší, než je nynější průměrná hodnota výše dotace.

Demografické stárnutí obyvatelstva je nevyhnutelný jev, kterým bude populace jistě zasažena. Uvedené výpočty jsou spolu s demografickou prognózou obyvatelstva na území Zlínského kraje orientačního charakteru a je důležité je brát s určitou rezervou, jelikož existují další proměnné, které mohou výši dotace a počet osob v seniorském věku v budoucnu ovlivnit. Výpočty jsou především demonstrativní povahy, kdy jsem se snažil poukázat na finanční zátěž státního rozpočtu způsobenou stárnutím populace s vazbou na sociální služby.

6 OPATŘENÍ SNIŽUJÍCÍ DOPADY STÁRNUTÍ POPULACE NA VEŘEJNÉ ROZPOČTY V OBLASTI SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Vzhledem k vzrůstajícímu počtu seniorů ve Zlínském kraji je důležité se zamyslet nad finanční udržitelností sociálních služeb jim určeným. Rostoucí počet seniorů bude jistě zatěžovat státní rozpočet. Již nyní je financování sociálních služeb značně problematické, nárůst počtu seniorů je nevyhnutelný a budováním stále větších komplexů pobytových služeb pro seniory nevidím jako vhodný způsob řešení, jak odlehčit zátěži veřejných rozpočtů. Pobytové sociální služby a jejich udržitelnost, především v případě domovů pro seniory, jsou finančně značně nákladné.

I přes dnešní dosti uspěchanou dobu je podstatné se zamyslet nad rolí rodiny z hlediska pomoci a péče o své rodinné příslušníky seniorského věku. Prioritou by mělo být udržet seniory ve svém přirozeném prostředí, ve svých domácnostech a omezit tak ústavní péči prostřednictvím domácí péče. Často v tomhle ohledu nyní ale rodina selhává, ať už s časových, finančních či jiných důvodů a hledisek. Sociální služba poskytnuta člověku v nepříznivé sociální situaci by měla být až tou poslední možností řešení jeho nepříznivé situace. To je důležité si uvědomit, sociální služby zde nejsou proto, aby suplovaly jiné dostupné zdroje péče a pomoci (např. rodinní příslušníci či místní úřady). Mnohdy je však pro rodinné příslušníky volba právě sociální služby v podobě domovů pro seniory volbou pohodlnou a nejjednodušší. Jako základní opatření, jak snížit dopady demografického stárnutí na veřejné rozpočty, by se tedy mohla zdát zodpovědnost a ochota rodiny postarat se o své staré a téměř nemohoucí členy rodiny. Protože ale není jednoduché jít po cestě zodpovědnosti rodinné péče a pomoci, pak bych se zaměřil na podporu terénních a ambulantních sociálních služeb určených pro seniory, kdy tyto formy služeb by byly vhodné právě v tom okamžiku, kdy rodinná péče selhává nebo už selhala. Tyto formy služeb jsou značně levnější a méně zatěžují veřejné rozpočty, než by tomu bylo v případě zřizování stále nových lůžek v domovech pro seniory, právě vysokou nákladovost lůžek jsem se snažil demonstrovat čísly a výpočty v předchozí kapitole. Namísto zřizování velkého množství nových lůžek v domovech pro seniory, je vhodné podpořit jako opatření snižující dopady stárnutí populace vznik či rozvoj ambulantních nebo terénních sociálních služeb, jejichž posláním bude pomoc a péče nesoběstačným nebo méně soběstačným seniorům. Právě takové opatření se budu snažit přiblížit níže na příkladech.

6.1 Ambulantní sociální služba pro seniory – denní stacionář

Návrh opatření	Denní stacionář v okr. Vsetín
Cílová skupina	Senioři
Forma služby	Ambulantní
Zřizovatel	Město Vsetín
Hlavní cíl	Snížení finančního zatížení veřejných rozpočtů na zajištění péče a pomoci seniorům prostřednictvím ambulantní sociální služby namísto služby dražší - pobytové a podpora setrvání seniorů v domácím prostředí.
Působnost	Okr. Vsetín
Předpoklad nákladů	2 000 000 Kč
Termín realizace	2017

Tabulka 14: Opatření - Denní stacionář, vlastní zpracování

Popis opatření

Dle paragrafu 46 zákona o sociálních službách je denní stacionář ambulantní služba, která je určena pro denní pobyt klientů – seniorů se sníženou soběstačností. Mezi základní činnosti denního stacionáře dle zákona o sociálních službách patří např. pomoc při osobní hygieně, pomoc zvládat běžné úkony péče o vlastní osobu, poskytnutí stravy aj. Denní stacionář si určí výši úhrady za poskytované služby dle vyhlášky zákona o sociálních službách, konkrétně dle paragrafu 12. Kapacita denního stacionáře by byla 15 uživatelů služby / den, o které by se staralo 5 pracovníků v přímé péči. V zařízení by byla rovněž zajištěna přiměřená zdravotní péče spolu s poskytováním ošetrovatelské a rehabilitační péče. Provozní doba stacionáře by byla stanovena od pondělí do pátku v časovém rozmezí od 7.30 hod. do 16:00 hod.

Předpokládané zdroje financování

MPSV: 1 250 000 Kč

Zlínský kraj: 50 000 Kč

SO ORP Vsetín: 150 000 Kč

Uživatelé: 500 000 Kč

Ostatní zdroje (zisky z min. let, dary aj.): 50 000 Kč

Zdroje celkem: 2 000 000 Kč

Komentář

Denní stacionář pro seniory ambulantní formy jako levnější a méně finančně zatěžující sociální služba péče a pomoci pro nesoběstačné seniory by měl být zřízen (nebo rozšířen) v podobné formě, jako je výše uvedeno, v každém ze 4 okresů Zlínského kraje z důvodu pokrytí území celého kraje a zabezpečení tak poptávky v každém z okresů.

6.2 Terénní sociální služba pro seniory – pečovatelská služba

Návrh opatření	Pečovatelská služba v SO ORP Bystřice pod Hostýnem
Cílová skupina	Senioři
Forma služby	Terénní
Zřizovatel	Město Bystřice pod Hostýnem
Hlavní cíl	Snížení finančního zatížení veřejných rozpočtů na zajištění péče a pomoci seniorům prostřednictvím terénní sociální služby namísto služby dražší - pobytové a podpora setrvání seniorů v domácím prostředí.
Působnost	SO ORP Bystřice pod Hostýnem
Předpoklad nákladů	9 000 000 Kč
Termín realizace	2017

Tabulka 15: Opatření - Pečovatelská služba, vlastní zpracování

Popis opatření

Dle paragrafu 40 zákona o sociálních službách je pečovatelská služba terénní službou (může být i ambulantní formy), která je určena seniorům se sníženou soběstačností. Mezi základní činnosti pečovatelské služby dle zákona o sociálních službách patří např. pomoc při osobní hygieně, rovněž poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, pomoc zvládat běžné úkony péče o vlastní osobu, poskytnutí stravy aj. Pečovatelská služba si určí výši úhrady za poskytované služby dle vyhlášky zákona o sociálních službách, konkrétně dle paragrafu 6. Chod služby by zabezpečovalo 30 pracovníků přímé péče, kteří by se starali o zabezpečení potřeb seniorů se sníženou soběstačností. Terénní pečovatelská služba by byla poskytována od pondělí do pátku v časovém rozmezí od 7.30 hod. do 16:00 hod.

Předpokládané zdroje financování

MPSV: 4 400 000 Kč

Zlínský kraj: 70 000 Kč

SO ORP Bystřice pod Hostýnem: 330 000 Kč

Uživatelé: 4 100 000 Kč

Ostatní zdroje (zisky z min. let, dary aj.): 100 000 Kč

Zdroje celkem: 9 000 000 Kč

Komentář

Pečovatelská služba pro seniory terénní formy jako levnější a méně finančně zatěžující sociální služba péče a pomoci pro nesoběstačné seniory by měla být zřízena (nebo rozšířena) v každém z 13 SO ORP Zlínského kraje z důvodu pokrytí území celého kraje a zabezpečení tak poptávky v každém z SO ORP.

Soulad obou uvedených opatření 6.1 a 6.2 se strategickými dokumenty

Nyní je v platnosti Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro období 2012 – 2015. V současné době se připravuje nový **střednědobý plán**, a to **pro období 2016 – 2018**, ve kterém jednou z priorit plánování sociálních služeb na území Zlínského kraje se předpokládá podpora rozvoje ambulantních a terénních služeb, namísto výstavby komplexu pobytových sociálních služeb. Je i v zájmu MPSV podpořit rozvoj ambulantních a terénních služeb s cílem péče a pomoci seniorům v jejich přirozeném prostředí - viz vydaný dokument zvaný **Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné typy sociálních služeb, poskytovaných v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začlenění uživatele do společnosti**. Rovněž podpora ambulantních a terénních služeb je v souladu s počátkem roku 2015 vydanou MPSV **Národní strategií rozvoje sociálních služeb na rok 2015**, kde je podporována deinstitucionalizace sociálních služeb.

6.3 Terénní sociální služba pro seniory – odlehčovací služba

Návrh opatření	Odlehčovací služba v SO ORP Uherské Hradiště
Cílová skupina	Senioři
Forma služby	Terénní
Zřizovatel	Město Uherské Hradiště
Hlavní cíl	Snížení finančního zatížení veřejných rozpočtů na zajištění péče a pomoci seniorům prostřednictvím terénní sociální služby namísto služby dražší - pobytové a podpora setrvání seniorů v domácím prostředí.
Působnost	SO ORP Uherské Hradiště a SO ORP Uherský Brod
Předpoklad nákladů	1 000 000 Kč
Termín realizace	2017

Tabulka 16: Opatření – Odlehčovací služba terénní, vlastní zpracování

Popis opatření

Dle paragrafu 44 zákona o sociálních službách je odlehčovací služba terénní službou (může být i ambulantní a pobytové formy), která je určena osobám se sníženou soběstačností například z důvodu věku. O tyto osoby je pečováno v přirozeném prostředí a cílem je pečující osobám prostřednictvím služby umožnit nezbytný čas k odpočinku. Pečující osoby se starají o své blízké v domácím prostředí a potřebují na určitou dobu vystřídat, ať už z důvodu odpočinku nebo nějakých jiných záležitostí, například z důvodu náhlé indispozice pečujícího. V této chvíli je namísto terénní odlehčovací služby. Zde uváděná služba by zaměstnávala 2 pracovníky v přímé péči a byla by poskytována v časovém rozmezí od 8.30 hod. do 17:00 hod., tedy jednalo by se o podporu pečujícího na určitý čas v rámci dne. Mezi základní činnosti služby se řadí pomoc při osobní hygieně, příprava stravy, zajištění kontaktu se společenským prostředím aj.

Předpokládané zdroje financování

MPSV: 300 000 Kč

Zlínský kraj: 40 000 Kč

SO ORP Uherské Hradiště: 90 000 Kč

SO ORP Uherský Brod: 70 000 Kč

Uživatelé: 400 000 Kč

Ostatní zdroje (zisky z min. let, dary aj.): 100 000 Kč

Zdroje celkem: 1 000 000 Kč

Komentář

Odlehčovací služba pro seniory terénní formy jako levnější a méně finančně zatěžující sociální služba péče a pomoci především pečujícím osobám v domácím prostředí o nesoběstačné nebo téměř nesoběstačné seniory by měla být zřízena v SO ORP Uherské Hradiště, kde je po této službě poptávka a na území služba této formy absentuje. Protože je služba terénní formy, pak by na základě spolupráce a spolufinancování SO ORP Uherský Brod mohla zajíždět i ke klientům v tomto správním obvodu, čili působnost služby by byla v SO ORP Uherské Hradiště i SO ORP Uherský Brod.

6.4 Pobytová sociální služba pro seniory – odlehčovací služba

Návrh opatření	Odlehčovací služba v SO ORP Zlín
Cílová skupina	Senioři
Forma služby	Pobytová
Zřizovatel	Město Zlín
Hlavní cíl	Snížení finančního zatížení veřejných rozpočtů na zajištění péče a pomoci seniorům prostřednictvím pobytové sociální služby namísto služby dražší - pobytové a podpora setrvání seniorů v domácím prostředí.
Působnost	SO ORP Zlín
Předpoklad nákladů	4 500 000 Kč
Termín realizace	2017

Tabulka 17: Opatření – Odlehčovací služba pobytová, vlastní zpracování

Popis opatření

Dle paragrafu 44 zákona o sociálních službách je odlehčovací služba pobytovou službou (může být i ambulantní a terénní formy), která je určena osobám se sníženou soběstačností například z důvodu věku. O tyto osoby je pečováno v přirozeném prostředí a cílem je pečujícím osobám prostřednictvím služby umožnit nezbytný čas k odpočinku. Pečující osoby se starají o své blízké v domácím prostředí a potřebují na určitou dobu vystřídat, ať už z důvodu odpočinku nebo nějakých jiných záležitostí, například z důvodu náhlé indispozice pečujícího. Pobytová forma odlehčovací služby je určena především pro osoby pečující o své blízké seniorského věku, o které je péče zvláště náročná. Pokud se například osoba, o kterou je pečováno v domácím prostředí, vrací z nemocnice domů a pečující potřebuje čas na zajištění podmínek pro návrat opečovávané osoby, pak je odlehčovací služba pobytové

formy důležitým článkem pomoci. Může se jednat i o jiné situace, kdy je odlehčovací služby potřeba, například z důvodu rekonstrukce bytu, ve kterém je o osobu pečováno a je potřeba zajistit dočasný pobyt a péči osoby v jiném místě. Uváděná sociální služba by fungovala v kapacitě 14 lůžek a byla by poskytována v nepřetržité provozní době.

Předpokládané zdroje financování

MPSV: 1 300 000 Kč

Zlínský kraj: 250 000 Kč

SO ORP Zlín: 350 000 Kč

Uživatelé: 2 200 000 Kč

Ostatní zdroje (zisky z min. let, dary aj.): 400 000 Kč

Zdroje celkem: 4 500 000 Kč

Komentář

Odlehčovací služba pro seniory pobytové formy jako levnější a méně finančně zatěžující sociální služba péče a pomoci především pečujícím osobám v domácím prostředí o nesoběstačné nebo téměř nesoběstačné seniory by měla být zřízena v SO ORP Zlín, kde je po této službě poptávka a na území služba této formy absentuje. Pobytová forma by byla vhodná pro dlouhodobější odpočinek pečujícím osobám z důvodu zvláště náročné péče o osoby blízké nebo z důvodů dlouhodobější indispozice pečujících. Služba by byla poskytována na základě žádosti o umístění na dočasný pobyt, ne delší tři měsíců a kdy stav opěčovávané osoby nevyžaduje odbornou lékařskou péči.

Obě formy odlehčovacích služeb, tj. pobytová i terénní, umožní pečujícím osobám odpočinek nezbytně nutný z důvodu náročné péče o osobu blízkou, odpočinek k oddechu, čas na dovolenou a nabrání nových sil k péči o osobu blízkou v domácím prostředí. Senior tak nebude muset být umístěn do ústavního, pobytového zařízení, které je pro veřejné rozpočty mnohem více finančně zatěžující, než výše uvedené formy sociálních služeb. Nebude tedy vyvíjen takový tlak na budování nových pobytových kapacit sociálních služeb, jejichž budování by stálo mnohem více finančních prostředků, než v případě jiných sociálních služeb, které zabezpečují rovněž pomoc a péči osobám seniorského věku v dostatečném rozsahu.

ZÁVĚR

Demografický vývoj obyvatelstva predikuje stárnutí obyvatel. Projevuje se nízká porodnost, počet obyvatel v produktivním věku ubývá a narůstá počet obyvatel v důchodovém věku. Za pozitivně společenský jev se může považovat prodlužující se délka lidského života, avšak tento jev má a bude mít vliv na veřejné rozpočty. Na stárnutí populace jako zátěže státního rozpočtu jsem se snažil poukázat na příkladu financování pobytových sociálních služeb pro seniory – domovy pro seniory. Financování sociálních služeb je vícezdrojového charakteru, státní dotace je jedním z hlavních zdrojů financování, proto demografické změny, vedoucí ke stárnutí populace, budou mít vliv na státní rozpočet a stát bude nucen se s těmito změnami popasovat a pružně na ně reagovat.

Predikce vývoje obyvatelstva, kterou jsem v diplomové práci vypracoval, mi potvrdila, podobně jako v případě predikcí ČSÚ, že se počet důchodců zvýší. Se zvyšujícím se počtem obyvatel v důchodovém věku lze předpokládat rostoucí zájem o sociální služby pomoci a péče pro nesoběstačné seniory. Tyto sociální služby budou ale muset být finančně pokryty. Situaci, kdy se budeme muset postarat o naše prarodiče nebo rodiče ve starším věku, se nevyhne téměř nikdo z nás. Jednou se budeme v podobné situaci nacházet i my. Jaké tedy existují varianty péče a pomoci nesoběstačným osobám staršího věku?

Prioritní by měla být péče v přirozeném prostředí osoby prostřednictvím svých rodinných příslušníků. Tato forma je však nyní v této uspěchané době značně problematická a rovněž záleží na tom, jak náročnou péči senior potřebuje. Umístění do domova důchodců, jako do zařízení sociální služby, by mělo být až tou poslední možností. Domovy pro seniory jsou totiž drahou záležitostí pro státní rozpočet. Této možnosti by mělo být využito až v případech, kdy senior opravdu není schopen se o sebe postarat ani za pomoci rodinných příslušníků. V diplomové práci jsem navrhl řešení levnějšího charakteru, a to sociální služby různých forem, které by seniorům rovněž nabídly dostatečnou pomoc a péči o vlastní osobu.

Budoucnost by měla přinést varianty, které nejsou na dlouhodobou péči o osoby v seniorském věku náročné na financování. Státem by měly být preferovány ty možnosti, které budou pro něho finančně dostupné a výhodné a zároveň bude zabezpečena péče o seniora tak, aby jeho kvalita života byla narušena co nejméně. Místo drahých pobytových forem sociálních služeb je vhodné rozšiřovat a posilovat služby ambulantní a terénní formy, a to v kombinaci se zdravotnickými službami. Rovněž je namístě podporovat péči

blízkých rodinných příslušníků. Deinstitutionalizace, snižování počtu osob v ústavních sociálních službách a podpora služeb ambulantních a terénních (levnějších) je v souladu s Národní strategií rozvoje sociálních služeb. Tento trend lze předpokládat i do budoucna, protože počet seniorů se bude rapidně zvyšovat, což bude mít za následek zatížení veřejných rozpočtů a pro zajištění kvalitního života a důstojného dožití seniorů bude potřeba na tuto situaci pružně reagovat dostatečnou a finančně zajištěnou sítí sociálních služeb.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Tištěné dokumenty

- [1] DVOŘÁK, Pavel, 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Vyd. 2. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-075-1.
- [2] KALIBOVÁ, Květa, 2001. *Úvod do demografie*. Vyd. 2. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0222-9.
- [3] KALIBOVÁ, Květa, Zdeněk PAVLÍK a Alena VODÁKOVÁ, 2009. *Demografie (nejen) pro demografy*. Vyd. 3. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-012-4.
- [4] KOSCHIN, Felix, 2005. *Demografie poprvé*. Vyd. 2. Praha: Oeconomica. ISBN 80-245-0859-1.
- [5] LANGHAMROVÁ, Jitka a Eva KAČEROVÁ, 2010. *Demografie – materiály ke cvičením*. Vyd. 3. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1389-8.
- [6] LOUŽEK, Marek, 2014. *Důchodová reforma*. Vyd. 1. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2612-3.
- [7] MAREŠ, Petr, 2002. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 3. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-08-3.
- [8] MATOUŠEK, Oldřich et al., 2007. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-310-9.
- [9] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2011. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2010*. Vyd. 1. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-027-3.
- [10] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2012. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2011*. Vyd. 1. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-049-5.
- [11] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2012*. Vyd. 1. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-065-5.
- [12] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2014. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2013*. Vyd. 1. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-075-4.

- [13] MLČOCH, Lubomír, 2014. *Ekonomie rodiny v proměnách času, institucí a hodnot*. Vyd.1. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2323-8.
- [14] POSTON, L. Dudley a Michael MICKLIN, 2006. *Handbook of Population*. Vyd.1. New York: Springer Press & Business Media. ISBN 978-0387-25702-0.
- [15] RABUŠIC, Ladislav, 2001. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 80-86429-01-6.
- [16] ROUBÍČEK, Vladimír, 1997. *Úvod do demografie*. Vyd. 1. Praha: CODEX Bohemia. ISBN 80-85963-43-4.
- [17] SHOVEN, B. John, 2011. *Demography and the Economy*. Vyd. 1. Chicago: the National Bureau of Economic. ISBN 978-0-226-75472-7.
- [18] SRB, Vladimír, 2004. *1000 let obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 1. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0712-3.
- [19] SURYNEK, Alois, Růžena KOMÁRKOVÁ a Eva KAŠPAROVÁ, 2001. *Základy sociologického výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Management Press. ISBN 80-7261-038-4.
- [20] ŠTĚDRONĚ, Bohumír, 2012. *Prognostické metody a jejich aplikace*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7179-174-4.

Elektronické zdroje

- [21] CELÝSVĚT, 2014. *Zlínský kraj* [online]. [cit. 2014-12-23]. Dostupné z:<http://www.celysvet.cz/zlinsky-kraj.php>
- [22] SROVNÁNÍ CEN, © 2010-2013. *Elektřina a plyn pro Zlínský kraj* [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://www.cenyenergie.cz/elektrina-a-plyn-pro-zlinsky-kraj/>
- [23] ČESKÁ TELEVIZE, 2013. *Nejvíce rakovinotvorného styrenu je v ovzduší Zlínského kraje* [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-brno/zpravy/250153-nejvice-rakovinotvorneho-styrenu-je-v-ovzdusi-zlinskeho-kraje/>
- [24] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2013a. *Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti* [online]. [cit. 2014-10-29]. Dostupné

- z:http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti20121107
- [25] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2013b. *Demografická příručka 2012* [online]. [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/4032-13>
- [26] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2013c. *Statistická ročenka Zlínského kraje 2013* [online]. [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/krajkapitola/721011-13-r_2013-26
- [27] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014a. [online]. [cit. 2014-11-28]. Dostupné z:<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>
- [28] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014b. *Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity* [online]. [cit. 2014-11-24]. Dostupné z:<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/cnez010814.docx>
- [29] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014c. *Úmrtnostní tabulky za ČR, regiony soudržnosti a kraje 2012 až 2013* [online]. [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/130063-14>
- [30] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014d. *Vodovody, kanalizace a vodní toky 2013* [online]. [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/280021-14-r_2014
- [31] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Krajská správa ČSÚ ve Zlíně, 2014a. *Charakteristika kraje* [online]. [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/charakteristika_kraje
- [32] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Krajská správa ČSÚ ve Zlíně, 2014b. *Obyvatelstvo* [online]. [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/obyvatelstvo-xz>
- [33] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Krajská správa ČSÚ ve Zlíně, 2014c. *Věkové složení a pohyb obyvatelstva Zlínského kraje, jeho okresů a správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2013* [online]. [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/krajp/130058-14-xz>
- [34] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Veřejná databáze ČSÚ, 2014a. *Věková struktura obyvatel v krajích* [online]. [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?vo=null&childsel0=1&cislotab=DEM0040>

- PU_KR&kapitola_id=19&voa=tabulka&go_zobraz=1&childsel0=1&cas_1_29=20131231
- [35] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Veřejná databáze ČSÚ, 2014b. *Pětileté věkové skupiny v krajích* [online]. [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=DEM0050PU_KR&&kapitola_id=19
- [36] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Veřejná databáze ČSÚ, 2014c. *Základní demografické údaje ve vybraném území* [online]. [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=19&potvrz=Zobrazit+tabulku&pro_1_31=CZ072&go_zobraz=1&childsel0=2&childsel0=2&cislotab=DEM9010UC&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp
- [37] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Veřejná databáze ČSÚ, 2014d. *Stěhování obyvatel ve vybraném území* [online]. [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=19&potvrz=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&childsel0=2&childsel0=2&cislotab=DEMCU008&vo=null&pro_1_36=CZ072&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp
- [38] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Veřejná databáze ČSÚ, 2014e. *Míra zaměstnanosti podle krajů – roční průměry* [online]. [cit. 2014-12-11]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=VSPS_509_roční
- [39] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Veřejná databáze ČSÚ, 2014f. *Pohyb obyvatelstva v krajích* [online]. [cit. 2014-12-04]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=DEM0010PU_KR&vo=null&maklist_velikost=10000&kapitola_id=19
- [40] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Veřejná databáze ČSÚ, 2014g. *Počty uchazečů o zaměstnání a podíl nezaměstnaných osob v krajích ČR* [online]. [cit. 2014-12-11]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?cislotab=PRA0100PU_KR&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&cas_3_47=20131231
- [41] DEMOGRAFICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL, © 2004 - 2014. *Disciplíny* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_discipliny=
- [42] EKOLIST.CZ, 2014. *Kvalita ovzduší ve Zlínském kraji se výrazně zlepšila* [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z:

<http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/kvalita-ovzdusi-ve-zlinskem-kraji-se-vyrazne-zlepsila>

- [43] ENERGETICKÁ AGENTURA ZLÍNSKÉHO KRAJE, © 2015. *Studie pro energetické využití odpadů ve Zlínském kraji* [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: http://www.eazk.cz/wp-content/gallery/STUDIE_EVO_web1.pdf
- [44] EVROPSKÁ DATABANKA, 2014. *TAJMAC-ZPS, a. s., Zlín – Malenovice – Evropská databanka* [online]. [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://www.edb.cz/firma-149092-tajmac-zps-zlin-malenovice>
- [45] FINANCE, 2013. *Continental Barum rekonstruuje v Otrokovicích halu za 4 mld. Kč* [online]. [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/404404-continental-barum-rekonstruuje-v-otrokovicich-halu-za-4-mld-kc/>
- [46] HAMÉ, 2014. *Koncern Hamé* [online]. [cit. 2014-12-23]. Dostupné z: <http://www.hame.cz/cs/company/detail/id/283/koncern-ham>
- [47] HOLEC, ZUZKA A PARTNEŘI, 2011. *Analýza MPSV odkrývá budoucí možnosti investic v sociálních službách* [online]. [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <http://www.holec-advokati.cz/cs/publikace/aktuality/20>
- [48] JERSÁKOVÁ, Jana, 2015. *Literární rešerše* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://botanika.prf.jcu.cz/temp/2010/reserse.pdf>
- [49] LORENC, Miroslav, © 2007–2013. *Metodika závěrečné práce* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://lorenc.info/zaverecne-prace/metodika.htm>
- [50] LOUŽEK, Marek, 2010. Je stárnutí populace tragédií? *VIRTUALLY.cz* [online]. [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://virtually.cz/archiv.php?art=14122>
- [51] MANAGEMENT MANIA, © 2011-2013a. *Sektory trhu* [online]. [cit. 2014-11-24]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/sektory-trhu>
- [52] MANAGEMENT MANIA, © 2011-2013b. *Sektory trhu* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/swot-analyza>
- [53] MPSV.CZ: MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2008. *Příprava na stárnutí* [online]. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2856>
- [54] OKNO DO KRAJE, 2008. *Kvalita ovzduší ve Zlínském kraji* [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://www.oknodokraje.cz/2855n-kvalita-ovzdusi-ve-zlinskem-kraji>

- [55] QUICKTRANS s. r. o., 2014. *Historie* [online]. [cit. 2014-12-23]. Dostupné z: <http://www.quicktrans.cz/?w=doc&id=105&root=1>
- [56] REGIO PARTNER, © 2015. *Regionální analýzy socio-ekonomického charakteru* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.regiopartner.cz/regionalni-socioeconomicke-analyzy.html>
- [57] RISY.CZ, © 2012 - 2014. *Průmyslové zóny – Zlínský kraj* [online]. [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/zlinsky-kraj/regionalni-informace/prumyslove-zony/>
- [58] SČÍTÁNÍ LIDU, DOMŮ A BYTŮ 2011, © 2009-2011. *Vše o území: Zlínský kraj* [online]. [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=vse-o-uze-mi&tu=0&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAHWPv07DMBDGry2hf4WAgY1HaMWCBB042CVWk7hK0iAyYWjUgkIbErdkQmKBgRV2Bsa-BOIJWJkQOzMjXIoEA-IkW3fy_b7v8_QdtCSGpRM5kY2xOg4bukwGpoy04svj08rBcwHyLaiEI9lrySM1ijmU1SAOKsEo7KXR1jZkVTsv4b2Ip6qg3HWY3SE2MzMzuAD4s5P7MQzlsN_gQxX0g3j57f7h4_J6Iw85DtpEhuMgjWHxd88anx4G8dX0brV6-3qTB0gjFCv8Z6Igt6tA6yXra5tpirEcXezNYuGLpaCoC2oJI0QK5tuC7nAHuwolrvCIQyhRUEAy41ziibYwOHICZ3e_44umTfzMuIS0RXSD0WzC32ses302CzX3iaWgh-kDLNr8Z9HVJs2u0Ub_EKbPcjoeiC45Bm3XPYfWuz0yefgEL3Kc51wEAAA.&vseuzemi=H4sIAAAAAAAAAAIVRv08bMRR-PTgSwg-FILGxtMDoU8QCYoAQghJyBZRA1e3q5Kzk0J1tbN9xyhCJhQ5dYWdg5J-o-Avo2KnqXjGyYocoYaJP8o_n9_l9nz_f_wNbClg4wwlGsQpCVMWY-xlzO_P758PSt8cJsPYhFzLs7-O2YqIG06oriOyy0E_59g6YmL3I6jmvh90X8KndQ62ASSRDv4UShrok5ERIdCpYQmjNJ1TBMAoAqYD5AX2IaQdVaBy9LXIFk_VG6UCL_Ph-3z2sMP5VRV-f1jYtmHJhNvLCY-aLoE-coUZB3DYtjHum4gVRbLkxHHq0zv6wzWHwtGxFOjSrSIUIjspHHsdCCFay47Z5j-B3D7yTMGfi7Y359Ixd5ssp8yhRWUHjTtKIEQDsakdGIE5Kqc-hDzoW5yIvHxihY_Q_PALaVcj76t4FxQ82Fv7d3z5ffNyz4UAM7wWFMtMH5

- Me4wjlpEXN3fLM9c__lhGYu11b7xeb24XuS8b3RZCuyjeqPSHKW5w1KzcnxS
-IIqj84mj3Yr48wqN6TZTvHBMqfbYt3WKm5ynr4AkAKKYmkCAAA.&void=
- [59] SUPR DOVČA VÁŠ CESTOVNÍ RÁDCE, 2014. *Zlínský kraj* [online]. [cit. 2015-01-19]. Dostupné z: <http://www.suprdovca.cz/cesko/zlinsky>
- [60] SWS, ©2014. *Profil firmy SWS* [online]. [cit. 2014-12-23]. Dostupné z: <https://www.sws.cz/sws/?d=profil>
- [61] ZLIN.ESTRANKY.CZ, 2014. *Jižní svahy – z minulosti* [online]. [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://www.zlin.estranky.cz/clanky/novy-zlin/obytny-soubor-jizni-svahy.html>
- [62] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2012. *Plán odpadového hospodářství Zlínského kraje* [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/plan-odpadoveho-hospodarstvi-zlinskeho-kraje-cl-638.html>
- [63] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2013. *Kultura* [online]. [cit. 2015-01-19]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/kultura-cl-5.html>
- [64] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2014a. *Doprava* [online]. [cit. 2014-12-30]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/doprava-cl-2.html>
- [65] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2014b. *Plán dopravní obslužnosti území – Zlínský kraj na léta 2012 - 2016* [online]. [cit. 2014-12-30]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/plan-dopravni-obslužnosti-uzemi-zlinsky-kraj-na-leta-2012-2016-cl-80.html>
- [66] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2014c. *Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy ve Zlínském kraji* [online]. [cit. 2015-01-08]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/zakladni-koncepcni-dokumenty-cl-47.html>
- [67] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2014d. *Zdravotnictví* [online]. [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/zdravotnictvi-cl-13.html>
- [68] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2014e. *Informace o sociálních službách* [online]. [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/informace-o-socialnich-sluzbach-cl-1219.html>
- [69] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2014f. *Závěrečný účet Zlínského kraje 2010* [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/zaverecny-ucet-zlinskeho-kraje-cl-119.html>

- [70] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2014g. *Závěrečný účet Zlínského kraje 2011* [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/zaverecny-ucet-zlinskeho-kraje-cl-119.html>
- [71] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2014h. *Závěrečný účet Zlínského kraje 2012* [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/zaverecny-ucet-zlinskeho-kraje-cl-119.html>
- [72] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2014i. *Závěrečný účet Zlínského kraje 2013* [online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/zaverecny-ucet-zlinskeho-kraje-cl-119.html>
- [73] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2014j. *Akční plán rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro rok 2013* [online]. [cit. 2015-02-09]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-ve-zlinskem-kraji-pro-obdobi-2012-2014-prodlouzeno-do-2015--cl-1046.html>
- [74] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2014k. *Akční plán rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro rok 2014* [online]. [cit. 2015-02-09]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-ve-zlinskem-kraji-pro-obdobi-2012-2014-prodlouzeno-do-2015--cl-1046.html>
- [75] ZLÍNSKÝ KRAJ, 2014l. *Akční plán rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro rok 2015* [online]. [cit. 2015-02-09]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-ve-zlinskem-kraji-pro-obdobi-2012-2014-prodlouzeno-do-2015--cl-1046.html>

Legislativní dokumenty

- [76] ČESKO, 2006a. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Částka 37, s. 1257-1289. ISSN 1211-1244 [cit. 2015-02-09]. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
- [77] ČESKO, 2006b. Vyhláška č. 505 ze dne 15. listopadu 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 164, s. 7021-7048 [cit. 2015-02-09]. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>

- [78] ČESKO, 2001. Zákon č. 320 ze dne 9. srpna 2001 o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole) [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 122, s. 7264-7276. ISSN 1211-1244 [cit. 2015-02-10]. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
- [79] ČESKO, 2000. Zákon č. 250 ze dne 7. července 2000 o sociálních službách [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 73, s. 3557-3567. ISSN 1211-1244 [cit. 2015-02-10]. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
- [80] ČESKO, 2014. Zákon č. 254 ze dne 22. října 2014, kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů [online]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 107, s. 3050-3054. ISSN 1211-1244 [cit. 2015-02-10]. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>

Jiné zdroje:

- [81] Webová aplikace Krajský informační System Sociálních služeb - KISSoS

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Aj.	A jiné
AP	Akční plán
Č.	Číslo
ČSÚ	Český statistický úřad
DSZO	Dopravní společnost Zlín - Otrokovice
KISSoS	Krajský informační systém sociálních služeb
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
O. S.	Občanské skružení
P. O.	Příspěvková organizace
Sb.	Sbírka
SO ORP	Správní obvod obce s rozšířenou působností
SPRSS	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb
Tis.	Tisíc
ZID	Zlínská integrovaná doprava

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel na území Zlínského kraje.....	35
Graf 2: Struktura obyvatelstva Zlínského kraje.....	37
Graf 3: Populační pyramida Zlínského kraje.....	38
Graf 4: Základní demografické údaje ve vybraném území.....	39
Graf 5: Základní demografické údaje ve vybraném území.....	40
Graf 6: Sňatečnost a rozvodovost, vlastní zpracování.....	41
Graf 7: Struktura obyvatelstva Zlínského kraje v roce 2038.....	43
Graf 8: Porovnání struktury obyvatelstva v letech 2013 a 2038.....	44
Graf 9: Podíl nezaměstnaných osob – krajské srovnání.....	46

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Počet obyvatel Zlínského kraje, vlastní zpracování	35
Tabulka 2: Struktura obyvatelstva Zlínského kraje, vlastní zpracování	36
Tabulka 3: Základní demografické údaje ve vybraném území, vlastní zpracování.....	38
Tabulka 4: Základní demografické údaje ve vybraném území, vlastní zpracování.....	39
Tabulka 5: Sňatečnost a rozvodovost, vlastní zpracování	40
Tabulka 6: Prognóza počtu obyvatel Zlínského kraje do roku 2038, vlastní výpočty.....	43
Tabulka 7: Vývoj sociálních dávek ve Zlínském kraji, vlastní zpracování	45
Tabulka 8: Míra zaměstnanosti, vlastní zpracování.....	46
Tabulka 9: Obydlené byty.....	49
Tabulka 10: Obydlené domy.....	50
Tabulka 11: Druhové třídění rozpočtové skladby Zlínského kraje, vlastní zpracování	59
Tabulka 12: Fixace poměrů směrných čísel dotací.....	67
Tabulka 13: Finančně podporované domovy pro seniory v rámci sítě sociálních služeb Zlínského kraje a výše kapacit dle AP, vlastní zpracování	72
Tabulka 14: Opatření - Denní stacionář, vlastní zpracování	76
Tabulka 15: Opatření - Pečovatelská služba, vlastní zpracování.....	77
Tabulka 16: Opatření – Odlehčovací služba terénní, vlastní zpracování	79
Tabulka 17: Opatření – Odlehčovací služba pobytová, vlastní zpracování.....	80

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Domovy pro seniory - přehled

PŘÍLOHA P I: DOMOVY PRO SENIORY - PŘEHLED

Domovy pro seniory			2013		2014		2015	
Poskytovatel	Název služby	Počet lůžek dle AP	Dotace MPSV	Počet lůžek dle AP	Dotace MPSV	Počet lůžek dle AP	Dotace MPSV	
		74	5 795 000,00	74	5 475 700,00	74	4 297 610,00	
	Centrum pro seniory Zamrada, o.p.s.	178	6 978 000,00	150	6 625 000,00	150	5 596 780,00	
	Centrum pro seniory, p. o.		2 103 000,00	32	2 162 500,00	32	1 960 330,00	
	DOMOVY PRO SENIORY VŠETÍN OHRADA	-	-	21	1 200 000,00	21	1 296 470,00	
	Peče o dlužitele domova pro seniory - V DSS	108	4 532 000,00	70	3 959 000,00	70	3 013 000,00	
	Domov pro seniory Burešov, p. o.	19	874 000,00	19	1 292 800,00	19	1 163 950,00	
	Domov pro seniory Koryčany	115	5 869 000,00	115	5 990 100,00	115	4 290 860,00	
	Domov pro seniory Loučka, p. o.	50	3 590 000,00	50	3 418 600,00	50	3 063 030,00	
	Domov pro seniory Lupačovice, p. o.	196	6 578 000,00	196	6 739 100,00	196	7 269 000,00	
	Domov pro seniory Lukov	63	4 286 000,00	63	4 178 900,00	63	3 658 780,00	
	Domov pro seniory Napajedla, p. o.	46	3 175 000,00	46	3 084 300,00	46	2 817 960,00	
	Charita sv. Aněžky Otrokovice	19	1 464 000,00	19	1 382 800,00	19	1 163 950,00	
	Charita Svaté rodiny Nový Hrozenkov	22	1 565 000,00	26	1 749 300,00	26	1 592 770,00	
	Charita Valašská Mezitříč	20	877 000,00	20	1 345 000,00	20	1 225 210,00	
	Charita Krista Velkéběže	19	747 000,00	19	1 137 100,00	19	1 163 950,00	
	Moravskosil. sdruž. Chlév advent. sedmého dne	15	1 159 000,00	15	1 009 000,00	15	918 900,00	
	NADĚJE o.s.	48	2 768 000,00	48	3 228 700,00	46	2 817 980,00	
	NADĚJE o.s.	24	1 120 000,00	24	1 500 000,00	24	1 470 350,00	
	Olšeňská charita Uherské Hradiště	28	1 238 000,00	28	1 750 000,00	28	1 700 000,00	
	Olšeňská charita Uherské Hradiště	12	940 000,00	12	888 200,00	12	735 120,00	
	Olšeňská charita Uherský Brod	15	1 110 000,00	15	1 048 900,00	15	918 900,00	
	Olšeňská charita Uherský Brod	17	1 158 000,00	17	1 143 400,00	17	1 041 430,00	
	Olšeňská charita Uherský Brod	66	3 009 000,00	54	3 420 400,00	54	3 136 090,00	
	SENIOR Otrokovice, p. o.	72	3 123 000,00	72	4 030 000,00	72	4 000 000,00	
	SENIOR Otrokovice, p. o.	136	7 834 000,00	115	7 422 100,00	112	4 178 930,00	
	Sociální služby města Kroměříže, p. o.	80	4 123 000,00	80	5 087 600,00	80	4 646 070,00	
	Sociální služby města Kroměříže, p. o.	120	7 153 000,00	105	6 810 000,00	105	3 917 740,00	
	Sociální služby města Kroměříže, p. o.	56	3 737 000,00	56	3 584 300,00	56	3 252 250,00	
	Sociální služby Paclovce, p. o.	4	187 000,00	4	237 000,00	-	-	
	Sociální služby Uherské Hradiště, p. o.	170	4 833 000,00	158	5 404 200,00	158	3 601 700,00	
	Sociální služby Uherské Hradiště, p. o.	38	3 133 000,00	38	2 989 600,00	38	2 327 900,00	
	Sociální služby Uherské Hradiště, p. o.	159	6 501 000,00	159	6 588 000,00	159	5 932 390,00	
	Sociální služby Uherské Hradiště, p. o.	165	5 150 000,00	165	6 374 400,00	165	4 187 920,00	
	Sociální služby Vsetín, p. o.	204	6 421 000,00	204	5 038 500,00	204	4 803 000,00	
	Sociální služby Vsetín, p. o.	209	10 791 000,00	203	9 003 100,00	203	5 634 090,00	
	Sociální služby Vsetín, p. o.	146	6 499 000,00	146	6 453 400,00	146	5 447 530,00	
	Celkem	2 745	130 420 000,00	2 638	152 352 000,00	2 629	100 232 060,00	